

การสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัด
ฉะเชิงเทรา

นางสาววิลาวัลย์ ศรีสว่าง

รหัส 44525376

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิชา (215481) การวิจัยทางการประชาสัมพันธ์

ภาควิชานิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา 2546

หัวข้อวิจัย การสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

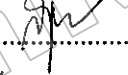
โดย นางสาววิลาวัลย์ ศรีสว่าง

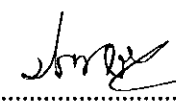
ภาควิชา นิเทศศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์สุชาดา ราษฎร์รักษา

ภาควิชา นิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา อนุมัติให้
งานวิจัยฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิเทศศาสตร์บัณฑิต

คณะกรรมการสอบงานวิจัย

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(อาจารย์สุชาดา ราษฎร์รักษา)

..... กรรมการ
(อาจารย์ประเสริฐ ช่วยแก้ว)

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาในการให้คำปรึกษา คอยแนะนำแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ และคอยผลักดันให้กำลังใจที่ดียิ่งจาก อาจารย์สุชาดา ราษฎร์รักษา อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยฉบับนี้ ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้รับแนวทางในการศึกษาหาความรู้และประสบการณ์ ในการทำรายงานการวิจัย ขอบพระคุณคะ

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ประเสริฐ ช่วยแก้ว อาจารย์ผู้สอบที่ได้ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ และตรวจแก้รายงานฉบับนี้จนถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ชมพูนุช ปัญญาไพโรจน์ ที่ให้คำปรึกษาด้านการแปลผลทางสถิติการวิจัย เพื่อให้งานวิจัยฉบับนี้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ และอาจารย์ สุธิดา ชิโนคม สำหรับคำแนะนำต่างๆ ในการ เขียนวิจัยบทที่ 3 และแบบสอบถาม

ขอขอบพระคุณ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่ อำเภอ เมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่กรุณาให้การช่วยเหลือสนับสนุนข้อมูลต่างๆ ในการวิจัย

ขอขอบพระคุณ อาจารย์สุดใจ ตระกูลสุขชัย ที่กรุณาให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนบ้านใหม่ อำเภอ เมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

ขอขอบพระคุณ นางบุญสม ศรีสว่าง ที่ช่วยแจกแบบสอบถาม

ขอขอบพระคุณ นายชูชาติ คำรงค์ชีพ แพทย์ประจำตำบลบ้านใหม่ที่ให้ข้อมูลต่างๆ ในชุมชนบ้าน ใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

ขอขอบพระคุณ ครอบครัวที่ให้กำลังใจและทุนทรัพย์ในการทำงานวิจัยฉบับนี้ และเพื่อน ๆ กลุ่ม 52 ทุกคนที่เป็นกำลังใจให้เมื่อยามท้อแท้ และสอนการประมวลผลทางสถิติ SPSS สอนการทำ สมมติฐาน เพื่อให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

วิลาวัลย์ ศรีสว่าง

บทคัดย่อ

วิดาวัลย์ ศรีสว่าง : การสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัด
ฉะเชิงเทรา

คณะ : มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ภาควิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

อาจารย์ที่ปรึกษา : อาจารย์สุชาดา ราษฎร์รักษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสื่อสาร การเข้าร่วมกิจกรรมของประชาชนในเขตชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 200 คน โดยการใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบจัดสัดส่วน (Quota Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ยร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และหาค่าความแตกต่างใช้ค่าสถิติวิเคราะห์ไคสแควร์ (Chi-Square)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และสถานภาพทางสังคมที่แตกต่างกัน มีผลต่อรูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกัน เพศ อายุ และสถานภาพที่แตกต่างกัน ไม่มีผลต่อรูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกัน
2. อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และสถานภาพทางสังคมที่แตกต่างกัน มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกัน เพศ สถานภาพ และรายได้ที่แตกต่างกัน ไม่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกัน
3. รูปแบบการสื่อสารจะมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
สารบัญ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ช
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.3 คำนิยามศัพท์.....	3
1.4 สมมติฐาน.....	4
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
บทที่ 2 ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสาร.....	5
2.2 แนวคิดและทฤษฎีเรื่องการสื่อสารเพื่อชุมชน.....	18
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน.....	23
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน และชุมชนเข้มแข็ง.....	32
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	47
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
3.1 ประชากร.....	51
3.2 กลุ่มตัวอย่าง.....	51
3.3 ตัวแปรที่ใช้ในงานวิจัย.....	52
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย.....	52
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	53
3.6 แผนการให้คะแนน.....	53
3.7 กรรมวิธีทางข้อมูล.....	54
3.8 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	54
บทที่ 4 ผลการวิจัย	
ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา	
1.1 ลักษณะประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง.....	55
1.2 รูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่.....	55

	หน้า
1.3 การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่.....	55
ตอนที่ 2 การทดสอบสมมติฐาน	55
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	83
5.2 อภิปรายผล.....	86
5.3 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย.....	93
5.4 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	94
 บรรณานุกรม.....	 95
ภาคผนวก	

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

1.1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง แยกตามเพศ.....	56
1.2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง แยกตามอายุ.....	56
1.3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง แยกตามสถานภาพ.....	57
1.4 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง แยกตามระดับการศึกษา.....	57
1.5 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง แยกตามอาชีพ.....	58
1.6 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง แยกตามรายได้.....	58
1.7 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง แยกตามสถานภาพทางสังคม.....	59

รูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่

1.8 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของรูปแบบการสื่อสาร เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่.....	60
<u>การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่</u>	
1.9 แสดงค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของชาวชุมชนบ้านใหม่.....	62

ตอนที่ 2 ทดสอบสมมติฐาน

2.1 เพศกับรูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่.....	64
2.2 อายุกับรูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่.....	65
2.3 สถานภาพกับรูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่.....	66
2.4 ระดับการศึกษากับรูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่.....	67
2.5 อาชีพกับรูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่.....	69
2.6 รายได้กับรูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่.....	71
2.7 สถานภาพทางสังคมกับรูปแบบการสื่อสาร เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่.....	72
2.8 เพศกับการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่.....	73
2.9 อายุกับการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่.....	74

หน้า

2.1.0 สถานภาพกับการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของชาวชุมชนบ้านใหม่.....	75
2.1.1 ระดับการศึกษากับการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของชาวชุมชนบ้านใหม่.....	76
2.1.2 อาชีพกับการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่.....	78
2.1.3 รายได้กับการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่.....	80
2.1.4 สถานภาพทางสังคมกับการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้าน ใหม่.....	81
2.1.5 รูปแบบการสื่อสารกับการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของชาวชุมชนบ้านใหม่.....	82

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

“การสื่อสาร” ถือเป็นกลไกสำคัญซึ่งเปรียบเสมือนตัวกลางในการเชื่อมโยงปรากฏการณ์ทางสังคม และมีบทบาทในการกระตุ้นให้กลุ่มบุคคลในระดับสังคมหรือชุมชนเกิดการรวมตัวกัน เกิดจิตสำนึก ความสามัคคี และความเข้าใจที่ตรงกันต่อประเด็นปัญหาต่าง ๆ จนสามารถประสานความร่วมมือร่วมใจเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว และเผชิญกับสภาวะวิกฤตต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีอันนำมาสู่การพัฒนาความเป็นชุมชนเข้มแข็ง และพัฒนาศักยภาพของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

สำหรับการพัฒนาท้องถิ่นที่เกิดจากการรวมตัว และจัดตั้งขึ้น โดยประชาชนเพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่สมาชิกต้องมีความเข้มแข็งทั้งทาง “กายและใจ” (Sound mind sound body) ความเข้มแข็งทาง “กาย” ในที่นี้ คือ ความเป็นกลุ่มที่มีการเกาะเกี่ยวรวมกันอย่างแน่นแฟ้น (cohesion) มีระบบการจัดการที่ดี มีพลัง (power) ในการขับเคลื่อน แก้ไขปัญหา สร้างความถูกต้อง และความเข้มแข็งทาง “ใจ” คือ แน่วแน่ต่อการสร้างเสริม ภูมิปัญญาวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งตั้งใจอย่างไม่ทอดทิ้งต่อการแก้ไขปัญหายุ่งยากต่าง ๆ โดยอาศัยทุนทางสังคม ซึ่งได้แก่ การเรียนรู้ที่จะพึ่งพาตนเอง ด้วยภูมิปัญญาที่มีอยู่ การรวมกลุ่มร่วมคิดร่วมทำ พึ่งพากันและกันโดยมุ่งประโยชน์สุขต่อส่วนรวมเป็นสำคัญ (วิเชียร นิตธิธรรม . 2541)

หัวใจสำคัญของกระบวนการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน คือ “คนในชุมชน” ถือเป็นพลังสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การให้การศึกษาแก่คนในชุมชนในการวิเคราะห์ปัญหาของตนเอง โดยศึกษาศักยภาพของชุมชนเพื่อนำมาสู่กระบวนการวางแผน วิธีการ และขั้นตอนในการแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาคือชุมชน เผชิญอยู่ได้อย่างตรงประเด็น โดยเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การร่วมคิดร่วมเรียนรู้ และร่วมกันทำงาน (ดิเรก สาระวดี ,2540 : หน้า 126) โดยผสมผสานความรู้ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นและประสบการณ์ บทบาทของรัฐ หรือนักพัฒนาควรให้การศึกษา และให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริง คู่มือสนับสนุนให้ชุมชนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้ ความเป็นชุมชนจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อสมาชิกของชุมชนมีการติดต่อสื่อสาร พูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ตลอดจนร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายของชุมชน

การพัฒนาเพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน จำเป็นต้องมีองค์ประกอบบางอย่าง อาทิ การมีองค์กรหรือผู้นำที่มีจิตสำนึกในการรับใช้ชุมชน มีการจัดระเบียบ มีการควบคุมทางสังคม และมีความร่วมมือร่วมใจกันของสมาชิกในชุมชน (ดร.ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล , อ่างในบทวิจารณ์งานศึกษา สลัมของ ม.ร.ว.อภินันท์ รพีพัฒน์) รวมไปถึงการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางมีความเป็นธรรมชาติที่มีใช้การจัดตั้ง มีความรัก ความเอื้ออาทร มีองค์ความรู้ และความสามารถในการแสวงหา

ความรู้ มีการเรียนรู้ และการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารอย่างต่อเนื่อง อันนำมาซึ่งการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และมีระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ (อนุชาติ พวงคำดี และ วิรุบูรณ์ วิสารทสกุล , 2541 : หน้า 11-16)

ชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นหนึ่งในชุมชนดั้งเดิมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ มีวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนานประมาณ 200 ปี มีรกรากทางวัฒนธรรมที่ฝังแน่น และมีอัตลักษณ์ของตนเอง ถือได้ว่าเป็นชุมชนหนึ่งที่มีความเข้มแข็ง

ชุมชนตลาดบ้านใหม่ แต่เดิมมาพื้นที่เป็นนาและสวน มีการทำนาปลูกข้าวตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 พ.ศ.2367 มีชาวจีนเข้ามาอาศัยอยู่ตามชายฝั่งทะเล แถบเมืองชลบุรี เมืองสมุทรปราการ และโดยเฉพาะเมืองฉะเชิงเทรา มีชาวจีนเข้ามาเป็นกรรมกร ทำสวนสับปะรด ที่คลองท่าลาดอำเภอบางคล้าและปลูกอ้อย ตั้งแต่บางคล้าถึงอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรามีคนจีนเข้ามาเป็นกรรมกร โรงน้ำตาลและทำสวนผักผลไม้ นอกจากนี้ยังเข้ามาค้าขาย โดยการแลกข้าวเปลือกกับสินค้าที่ชาวจีนนำเข้าไปแลกเปลี่ยน จึงทำให้จังหวัดฉะเชิงเทรามีโรงงานทำน้ำตาลประมาณ 19 โรง มีโรงสีข้าว碾ร้อยละ ๖๖ ตั้งอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ โดยเฉพาะอำเภอบางน้ำเปรี้ยว อำเภอบางคล้า อำเภอเมือง และอำเภอบ้านโพธิ์ส่วนอำเภออื่น ๆ มีโรงสีบ้างแต่ไม่มากนัก (สุคใจ ตระกูลศุภชัย , 2546 : หน้า 1)

สำหรับชุมชนตลาดบ้านใหม่ ได้มีชาวจีนเข้ามาตั้ง โรงเรือนร้านค้าอยู่บริเวณปากคลอง ซึ่งเป็นโรงเรือนที่ปลูกสร้างเป็นร้านค้า และที่อยู่อาศัยแบบง่าย ๆ กล่าวคือ หลังคามุงจาก ฝาทำด้วยไม้ไผ่ขัดแตะ (ฝาเชี่ยม) มีการค้าขายสินค้าต่าง ๆ ได้แก่ ผักสด ผลไม้ และของแห้ง นอกจากนี้ยังมีการจำหน่ายน้ำมันอีกด้วย

ศูนย์กลางของชุมชนอยู่ที่บริเวณสวนเบงก่ ช้างวัดเจดีย์ (วัดพยัคฆอินทาราม) และวัดสายชล ณรังษี (วัดแหลมบน) มีโรงเรียนอาณัติยาคม ต่อมาได้ย้ายพื้นที่มาตั้งที่วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ (วัดเมือง) ประกอบกับความเจริญขึ้นของเมือง บริเวณวัดเจดีย์ไม่มีถนนต้องอาศัยเดินเท้าและโดยสารทางเรือ จึงย้ายเมืองมาอยู่ที่ตลาดปากคลองท่าไข้ ต่อมาจัดเป็นเขตตำบลหน้าเมือง และในปี พ.ศ.2449 เกิดไฟไหม้ครั้งใหญ่ที่ชุมชนตลาดบ้านใหม่ ทำให้เกิดความเสียหายอย่างมาก จึงได้มีการก่อสร้างตลาดขึ้นมาใหม่เสร็จในปี พ.ศ.2450 โดยมุงหลังคาด้วยสังกะสี ฝาไม้กระดาน เจ้าของตลาดคือ นายวงวนเฮง แซ่ลิ้ ต่อมาได้เป็นขุนพิพานพานิช (เปลี่ยนชื่อเป็น นายสุจริต ติ้เทียนทอง และเปลี่ยนนามสกุลเป็น วงศ์เทียนทอง ในเวลาต่อมา) มีการบูรณะเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน มีการมุงหลังคาด้วยกระเบื้องว่าว ฝาไม้มากจนถึงทุกวันนี้ ชาวบ้านได้เรียกตลาดที่ปลูกสร้างขึ้นใหม่นี้ว่า “ตลาดบ้านใหม่” ตั้งแต่นั้นมา (สุคใจ ตระกูลศุภชัย , 2543 : หน้า 36)

สภาพทั่วไปของชุมชนบ้านใหม่ มี 5 หมู่บ้าน สภาพเป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำบางปะกงไหลผ่าน เหมาะแก่การทำการเกษตร เพาะปลูกพืช อาชีพที่คนในชุมชนนี้ประกอบจะมี 2 อย่าง คือ อาชีพหลัก ได้แก่ ทำสวน ทำไร่ และรับจ้าง อาชีพเสริม ได้แก่ เลี้ยงปลากัด อาณาเขตของชุมชนบ้านใหม่ มีดังนี้ ทิศเหนือ จรดตำบลบางแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ทิศใต้ จรดตำบลบางดินปัด อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ทิศตะวันออก จรดตำบลบางไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ทิศตะวันตก จรดตำบลบางขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ([http://www.tourthai.com/chachoensao.](http://www.tourthai.com/chachoensao))

แม้ว่าเวลาจะผ่านมานาน แต่ชุมชนบ้านใหม่ ยังคงดำรงวิถีชีวิตแบบเดิม คือ มีการพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ในเรื่องต่าง ๆ ตามร้านค้าแฟ ร้านตัดผม และร้านค้าภายในชุมชน ประกอบอาชีพที่มีมาแต่ดั้งเดิม เพื่อรักษาความเป็นชุมชนเก่าไว้ได้อย่างเหนียวแน่น ไม่แปรเปลี่ยนไปตามกระแสโลกสะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่า ชาวชุมชนบ้านใหม่มีวิธีการสื่อสาร และบริบททางการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งอย่างไร การสื่อสารจะมีหนทางอย่างไร รูปแบบการสื่อสารเป็นอย่างไร มีการใช้สื่ออะไรประกอบในการสื่อสารบ้าง และชาวชุมชนบ้านใหม่มีการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนอะไรบ้าง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงาน หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ปรับปรุงในการพัฒนาชุมชน ให้ดีขึ้นต่อไปในอนาคต และเป็นประโยชน์ต่อชุมชนอื่น ในการเสริมสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งให้กับชุมชนของตนเองต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อศึกษาการเข้าร่วมกิจกรรมของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

คำนิยามศัพท์

1. ตำบลบ้านใหม่ หมายถึง ตำบลที่อยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา มีหมู่บ้านจำนวน 5 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งชาวไทย ชาวจีน และชาวไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่
2. ชาวชุมชนบ้านใหม่ หมายถึง ประชากรทั้งชายและหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านใหม่
3. ลักษณะของประชากร หมายถึง เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส อาชีพ รายได้ สถานภาพทางสังคม

4. **รูปแบบการสื่อสาร** หมายถึง วิธีการสื่อสารที่ชาวชุมชนบ้านใหม่ใช้ในการติดต่อระหว่างชาวชุมชนเอง การติดต่อกับบุคคลภายนอก โดยพิจารณาตามคุณลักษณะของการสื่อสารเพื่อชุมชน

5. **ชุมชนเข้มแข็ง** หมายถึง การที่ชุมชนมีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง สามารถสนองตอบต่อปัญหา และความต้องการของสมาชิกในชุมชน ในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาชุมชน โดยอาศัยปัจจัยภายในชุมชน และมีความสามารถในการเชื่อมโยงเครือข่ายภายนอกมาเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน

6. **กิจกรรมของชาวชุมชนบ้านใหม่** หมายถึง การที่ชาวชุมชนบ้านใหม่ดำเนินการตามกระบวนการต่าง ๆ ในอันที่จะพัฒนาชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งได้แก่ กิจกรรมทางศาสนา การเมือง สุขภาพและอนามัย การพัฒนาสภาพแวดล้อม การบริจาด และการแข่งขันกีฬา ฯลฯ

สมมติฐาน

1. ลักษณะประชากรที่แตกต่างกัน จะมีผลต่อรูปแบบการสื่อสารของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกัน
2. ลักษณะประชากรที่แตกต่างกัน จะมีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกัน
3. รูปแบบการสื่อสารจะมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรม ของชาวชุมชนบ้านใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนบ้านใหม่ ให้ยังคงดำรงรักษาสภาพความเข้มแข็งในชุมชนต่อไป
2. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชนอื่นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนของตนเอง

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา” จำเป็นต้องอาศัยแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการตั้งสมมติฐาน การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ตลอดจนการกำหนดตัวแปรต่าง ๆ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสาร
2. แนวคิดและทฤษฎีเรื่องการสื่อสารเพื่อชุมชน
3. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน
4. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน และชุมชนเข้มแข็ง
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสาร

การสื่อสารมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย ทั้งนี้เพราะมนุษย์ไม่สามารถดำเนินชีวิตอยู่ตามลำพังโดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นได้ มนุษย์ใช้การสื่อสารในกิจกรรมต่าง ๆ ในฐานะที่เป็นสื่อสำหรับแลกเปลี่ยนความรู้ ข่าวสาร ทศนคติ ตลอดจนประสบการณ์ระหว่างกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจ จูงใจ หรือมีอิทธิพลต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

1.1 ความหมายของการสื่อสาร

การสื่อสาร ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Communication ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ ดังนี้

อริสโตเติล (Aristotle, 1960) ให้คำจำกัดความของการศึกษาวิชาวาทศิลป์ (rhetoric) หรือการสื่อสารว่า คือ การแสวงหา “วิธีการชักจูงใจที่พึงมีอยู่ทุกรูปแบบ”

จอร์จ เอ มิลเลอร์ (George A. Miller , 1951) กล่าวว่า “การสื่อสารหมายถึง การถ่ายทอดข่าวสารจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง”

คาร์ล ไอ ฮอฟแลนด์ (Carl I. Hovland, 1953) และคณะให้ความเห็นว่า “การสื่อสาร คือ กระบวนการที่บุคคลหนึ่ง (ผู้ส่งสาร) ส่งสิ่งเร้า (โดยปกติจะเป็นภาษาพูดหรือภาษาเขียน) เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลอื่น ๆ (ผู้รับสาร)”

วอร์เรน ดับเบิลยู วีเวอร์ (Warren W. Weaver , 1949) ให้คำอธิบายเกี่ยวกับการสื่อสารว่า “การสื่อสารมีความหมายกว้าง ครอบคลุมถึงกระบวนการทุกอย่างที่จิตใจของคน ๆ หนึ่ง อาจมีผลต่อจิตใจของคนอีกคนหนึ่ง การสื่อสารจึงไม่หมายความแต่เพียงการเขียน การพูดเท่านั้น หากแต่ยังรวมไปถึงดนตรี ภาพ การแสดง บัลเลต์ และพฤติกรรมทุกพฤติกรรมของมนุษย์อีกด้วย”

เอเวอเรท เอ็ม โรเจอร์ และเอฟ ฟลอยด์ ชูเมเกอร์ (Everett M. Rogers and F. Floyd Shoemaker , 1971) กล่าวว่า “การสื่อสารคือกระบวนการซึ่งสารถูกส่งจากผู้ส่งสาร ไปยังผู้รับสาร”

วิลเบอร์ ชรามม์ (Wilbur Schramm , 1974) อธิบายว่า “การสื่อสารคือการมีความเข้าใจร่วมกันต่อเครื่องหมายที่แสดงข่าวสาร (information signs)

จากความหมายข้างต้น จะเห็นได้ว่า สิ่งหนึ่งที่มีความหมายเหล่านี้มีส่วนร่วมก็คือการสื่อสารของมนุษย์ตั้งอยู่บนหลักของความสัมพันธ์ (Relationship) กล่าวคือ ในการสื่อสารนั้นจะต้องมีผู้เกี่ยวข้องอยู่สองฝ่าย โดยฝ่ายหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร และอีกฝ่ายหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้รับสารซึ่งทั้งสองฝ่ายมีความเกี่ยวข้องกันหรือสัมพันธ์กัน

กล่าวโดยสรุป “การสื่อสาร เป็นกระบวนการที่มีความเคลื่อนไหวและเป็นการกระทำอย่างต่อเนื่องในการส่งและรับสารระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร โดยผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน” (เกศินี , 2537: 4)

จึงอาจสรุปวัตถุประสงค์ของการสื่อสารได้ดังนี้ (ปรมะ,2533:60)

วัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร	วัตถุประสงค์ของผู้รับสาร
1. เพื่อแจ้งให้ทราบ (Inform)	1. เพื่อทราบ (Understand)
2. เพื่อสอนหรือให้การศึกษา (Teach or Educate)	2. เพื่อศึกษา (Learn)
3. เพื่อสร้างความพอใจหรือให้ความบันเทิง (Peece or Entertain)	3. เพื่อหาความพอใจ (Enjoy)
4. เพื่อเสนอหรือชักจูงใจ (Propose or Persuade)	4. เพื่อกระทำหรือตัดสินใจ (Dispose Decide)

นอกจากนี้วัตถุประสงค์ของการสื่อสารยังอาจแบ่งได้ในแง่ผลของการสื่อสารว่าเกิดผลโดยตรงหรือโดยอ้อม กล่าวคือ ผู้ส่งสารและผู้รับสารอาจมีวัตถุประสงค์ในการสื่อสารเพื่อให้เกิดผลทันที (consummatory purpose) หมายถึงสารนั้นสามารถสร้างความพึงพอใจแก่ผู้ส่งสารและผู้รับสารได้ใน ทันทีทันใด (immediate reward) (Wilbur,1949) เช่นการเสนอข่าวเบา (soft news) ที่อ่านง่าย และเข้าใจง่าย สามารถตอบสนองความต้องการของผู้อ่านได้ทันที นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือ (instrumental purpose) (Wilbur,1949) ซึ่งหมายถึงสารนั้นถูกใช้เป็นเครื่องมือ

เพื่อนำไปสู่การกระทำอย่างอื่นต่อไป ผลที่เกิดขึ้นจึงไม่ได้เกิดจากสารนั้นโดยตรง แต่เกิดจากการใช้สารเป็นเครื่องมือให้เกิดผลนั้นซึ่งทำให้เกิดความพึงพอใจช้า (delayed reward) (Wilbur ,1949) เช่น การเสนอข่าวหนัก (hard news)ซึ่งต้องใช้ความคิดในการอ่านเพื่อทำความเข้าใจเพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาหรือใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการกระทำสิ่งอื่นในโอกาสต่อไป

1.2 องค์ประกอบของการสื่อสาร

เบอร์โล (Berlo , 1960:40) อธิบายว่าการสื่อสารจะประสบประสิทธิผลหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพขององค์ประกอบต่าง ๆ และได้แสดงปัจจัยที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพขององค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบไว้ในแบบจำลองกระบวนการสื่อสารซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนามของ S M C R model นั้นเอง

ผู้ส่งสาร ประกอบด้วย ทักษะในการสื่อสาร (Comm. Skill) , ทัศนคติ (Attitudes) , ความรู้ (Knowledge) , ระบบสังคมและวัฒนธรรม (Social & Cultural System)

สาร ประกอบด้วย รหัส (Code) , สัญลักษณ์ (Symbol) , สัญญาณ (Signal) , เนื้อหาของสาร (Content) , การนำเสนอสาร (treatment)

ช่องทางการสื่อสาร ประกอบด้วย การเห็น (Seeing) , การได้ยิน (Hearing) , การสัมผัส (Touching) , การลิ้มรส (Testing) , การดม (Smelling)

ผู้รับสาร ประกอบด้วย ทักษะในการสื่อสาร (Comm. Skill) , ทัศนคติ (Attitudes) , ความรู้ (Knowledge) , ระบบสังคมและวัฒนธรรม (Social & Cultural System)

ชุมชนบ้านใหม่มีองค์ประกอบของการสื่อสารอย่างครบถ้วนทั้งผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสาร องค์ประกอบทั้ง 4 ประการข้างต้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสื่อสารในชุมชนบ้านใหม่ เนื่องจากองค์ประกอบดังกล่าวเป็นตัวกำหนดความสำเร็จของการสื่อสารในชุมชนบ้านใหม่ ดังนั้น การทำความเข้าใจปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบทั้ง 4 อย่างถ่องแท้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการวางแผนจัดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

ผู้ส่งสาร (Source)

ผู้ส่งสารหรือแหล่งสารอาจจะเป็นคนหรือหลายคนที่ร่วมงานกันในองค์กรที่พูด เขียน หรือแสดงปฏิกริยาท่าทางให้บุคคลอื่นหรือองค์กรอื่นทราบ อรวรรณ ปิรันธน์โอวาท (2542 : 119 -133) กล่าวถึงความสำคัญของผู้ส่งสารไว้ว่า “ผู้ส่งสารมีอิทธิพลอย่างมากในการที่จะสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ตัวสารด้วยคุณลักษณะของผู้ส่งสาร”

สาร (Message)

การสื่อสารจะราบรื่นและบรรลุวัตถุประสงค์เพียงใด สารที่ใช้ก็มีส่วนเป็นตัวกำหนดที่สำคัญไม่น้อยทีเดียว ข้อมูลนับเป็นแก่นสาระสำคัญในกระบวนการโน้มน้าวใจบุคคลให้มาเข้าร่วม ซึ่งเป็นเป้าหมายหรือจุดประสงค์ในการสื่อสาร เพื่อให้ผู้รับสารได้รับอิทธิพลจากเนื้อหาของสารที่ส่ง ซึ่งประสิทธิผลของสารมักจะขึ้นอยู่กับลักษณะการเร้าอารมณ์ที่ใช้ (Type of Appeal) รูปแบบการนำเสนอ (Presentation Style) ชนิดของสารที่ต้องการสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ รวมถึงปัจจัยทางด้านผู้ส่งสาร ซึ่งมีอิทธิพลในการกำหนดเนื้อหาสารเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

หลักเกณฑ์ที่จะวิเคราะห์สาร (Message) ที่ถูกนำเสนอออกไปจะให้ความสำคัญเรื่องดังต่อไปนี้

1. **ความถี่ (Frequency)** ความถี่ในการนำเสนอ จะมีผลอย่างมากต่อการเรียนรู้ และการโน้มน้าวต่าง ๆ แม้ว่าเนื้อหาจะไม่น่าสนใจ ความถี่ในการนำเสนอจะต้องมีในปริมาณที่เหมาะสมมี เช่นนั้น จะเกิดผลในทางตรงข้ามหากมีการนำเสนอถี่มากจนเกินไป เนื้อหาที่ถูกเสนอซ้ำ ๆ โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงก็อาจไม่ได้ผล และทำให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย และสามารถนำไปสู่ผลกระทบแบบย้อนกลับ ไม่เป็นไปดังที่ผู้ส่งสารต้องการ (Boomerang Effect) ซึ่งผลกระทบย้อนกลับดังกล่าว จุมพล รอดคำดี (อ้างในวันทนีส์ ศิริสุข, 2539 : 28) อธิบายไว้ว่า หมายถึงผลที่เกิดจากการดำเนินงานหรือข้อเสนอบางอย่างที่เมื่อถูกนำมาใช้แล้ว ผลที่ได้รับจะไม่ใช่ว่าผลอย่างแท้จริงตามที่ผู้ดำเนินงานเสนอเอาไว้ แต่กลับามีผลกระทบ หรือสร้างความเสียหายแก่ความคิดดั้งเดิมของผู้ส่งสารเอง ดังนั้นการนำเสนอควรจะมีหลากหลายควบคู่ไปกับความถี่ และควรนำเสนอในช่วงเวลาที่มีผู้รับสารให้ความสนใจ การนำเสนอในเวลาที่ไม่สะดวกใช้ อาจไม่เกิดประโยชน์ ดังนั้น การเลือกเวลาในการนำเสนอก็เป็นสิ่งที่สำคัญ

2. **รูปแบบ (Style)** การนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การใช้อารมณ์ขัน การใช้เพลงประกอบ หรือมีรูปแบบที่เข้าใจง่าย จะทำให้ผู้ชมเกิดความสนใจ ซึ่งไม่มีรูปแบบที่ตายตัว ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้รับสาร สิ่งสำคัญก็คือ พยายามทำให้รูปแบบและเนื้อหาเกี่ยวข้อง เป็นประโยชน์กับตัวผู้รับสารในทางใดทางหนึ่ง เข้าใจง่าย ก็จะทำให้ผู้รับสารให้ความสนใจ

3. **ลักษณะเนื้อหาที่ใช้กระตุ้นความสนใจ (Content Appeals)** ลักษณะการนำเสนอเพื่อการชักจูง หรือโน้มน้าวใจด้วยวิธีการนำเสนอเนื้อหาด้านเดียว (One sided argument) เหมาะสำหรับเนื้อหาที่มีข้อสรุปตายตัว และการนำเสนอเนื้อหาสองด้าน (Two sided argument) เป็นการนำเสนอเนื้อหาที่มีการโต้แย้งทางความคิดเกิดขึ้น เหมาะสำหรับผู้รับสารที่มีการศึกษาหรือมีประสบการณ์สูง เกรงว่าจะเป็นข้อมูลเพื่อการโฆษณาชวนเชื่อ

ช่องทางการสื่อสารหรือสื่อ (Channel)

สื่อเป็นช่องทางในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร การที่จะให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นจะต้องเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในการสื่อสาร การเลือกใช้สื่อหรือช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อประสิทธิภาพของการสื่อสาร

กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2543 : 51-53) กล่าวว่า มินักวิชาการไทยได้รวบรวมคุณลักษณะที่สำคัญ ๆ ที่ครอบคลุมองค์ประกอบย่อยของการสื่อสารทั้ง 4 ลักษณะ คือ S M C R ว่าควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. **ระดับความยาก - ง่ายของสื่อ** ต้องเหมาะสมกับระดับความสามารถในการรับสารของชาวบ้าน โดยเฉพาะในกรณีที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ ต้องคำนึงถึงความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ของชาวบ้าน
2. **ประเภทของเนื้อหาของสื่อ** ต้องเป็นเรื่องที่เน้นหนักลงไปในเรื่องปัญหาเร่งด่วนหรือปัญหาในชีวิตประจำวัน ของคนในสังคมนั้น ๆ
3. **กลุ่มเป้าหมาย** สื่อแต่ละชนิดควรจัดทำขึ้นสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ
4. **วิธีการนำเสนอ** สื่อควรนำเสนอสิ่งที่เป็นปัญหาหรือสภาพที่ก่อให้เกิดปัญหา แล้วเสนอแนะหรือกระตุ้นให้ผู้รับสารช่วยกันคิดแก้ไขปัญหาดังกล่าว
5. **ความเกี่ยวพันของเนื้อหา** เนื้อหาของสื่อควรเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์และชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน
6. **บทบาทของสื่อ** สื่อจะต้องมีส่วนช่วยผลักดันให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิด ประสบการณ์ และมีการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
7. **ความน่าสนใจ** สื่อต้องมีลักษณะง่าย ๆ แต่น่าสนใจและดึงดูดความสนใจโดยอาศัยภาพและเสียงเป็นตัวดึงดูดความสนใจ
8. **ความเกี่ยวข้องกับผู้รับสาร** สื่อควรมีส่วนช่วยที่จะให้ผู้รับสารสามารถประเมินตนเองได้ด้วยอย่างเช่น หลังจากที่น่าสนใจปัญหาและสาเหตุของปัญหาแล้วอาจจะมีส่วนของเนื้อหาที่ตั้งคำถามผู้รับสารเป็นส่วนใดของสาเหตุปัญหา เป็นต้น

จากทฤษฎีความสัมพันธ์ของ เดอ เฟลอร์ (De Fleur ,1970 : 124-129) อังในเกศินี จุฑาวิจิตร , 2542 : 110) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มมีอิทธิพลต่อการสื่อสาร เดอ เฟลเลอร์พบว่าความสัมพันธ์แบบเครือข่ายมีบทบาทต่อการตัดสินใจว่าจะยอมรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบทที่มีความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว และเพื่อนบ้านอย่างแน่นแฟ้น

ในเรื่องลักษณะที่เหมือนหรือต่างกันของผู้ส่งสารและผู้รับสารนี้ โรเจอร์ส (Rogers , 1983 : 287) ได้กล่าวไว้ว่า การสื่อสารจะมีประสิทธิภาพมากกว่าเมื่อผู้ส่งสารและผู้รับสารมีคุณลักษณะที่

เหมือนกัน (Homophily) เมื่อปัจเจกบุคคลทั้งสองมีความหมาย ความเชื่อ และภาษาที่เหมือนกันก็จะทำให้การสื่อสารระหว่างบุคคลทั้งสองเกิดประสิทธิภาพในที่สุด ปัจเจกชนจะมีความรู้สึกสบายใจที่ได้ติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นมีลักษณะคล้ายคลึงกับตนมากกว่าการพูดคุยกับบุคคลที่แตกต่าง (Homophily) กับเรามาก เพราะจะต้องใช้ความพยายามอย่างมากที่จะทำการสื่อสารนั้นให้เกิดประสิทธิภาพ การสื่อสารระหว่างปัจเจกบุคคลที่มีความแตกต่าง อาจทำให้เกิดการรับรู้ที่ไม่สอดคล้องกันได้ เนื่องจากปัจเจกบุคคลได้รับข่าวสารที่ไม่ตรงกับความเชื่อที่ตนมีอยู่ ทำให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกอึดอัดใจได้ ส่วนลักษณะที่เหมือนกันของผู้ส่งสารกับผู้รับสารจะสร้างเสริมซึ่งกันและกัน คือ ยิ่งมีการสื่อสารระหว่างบุคคลมากขึ้นด้วย ปัจเจกบุคคลใดที่มีลักษณะไม่เหมือนกันและพยายามที่จะสื่อสารกับบุคคลที่แตกต่างไปจากพวกเขา ก็มักต้องเผชิญกับความขงใจและเกิดการสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ความแตกต่างในเรื่องความชำนาญด้านเทคนิค สถานภาพทางสังคม ความเชื่อและภาษา ก็นำไปสู่การเกิดความหมายที่ผิดพลาดเกิดการบิดเบือนของข้อมูลและไม่ได้รับความสนใจจากผู้รับสารอีกด้วย

ผู้รับสาร (Receiver)

ผู้รับสารถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในกระบวนการสื่อสาร เนื่องจากผู้รับสารเป็นตัวตัดสินถึงความสำเร็จหรือไม่สำเร็จในการสื่อสารของผู้ส่งสาร การจะทำโครงการสื่อสารใด ๆ ก็ตาม ผู้ส่งสารต้องคำนึงถึงผู้รับสารตลอดเวลาทั้งก่อนการสื่อสาร ขณะที่ทำการสื่อสาร และหลังการสื่อสาร โดยการวิเคราะห์ผู้รับสารก็คือการพิจารณาผู้รับสารก่อนทำการสื่อสารจริง ๆ เป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังของผู้รับสารอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดนั่นเอง (ปรมะ สตะเวทิน , 2540 : 120)

1. การวิเคราะห์ลักษณะทางประชากรศาสตร์ (Demographics) เป็นการวิเคราะห์เชิงวัตถุวิสัย (objective) ที่มุ่งจำแนกผู้รับสารออกเป็นกลุ่ม ๆ ตาม ลักษณะทางประชากร เช่น จำแนกตามอายุ เพศ สถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ การศึกษา และศาสนา (ปรมะ สตะเวทิน , 2540 : 1,2-118)

1.1 อายุ (Age) อายุ หรือวัยเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนมีความแตกต่างในเรื่องความคิดและพฤติกรรม บุคคลที่มีอายุมากจะมีพฤติกรรมตอบสนองต่อการติดต่อสื่อสารต่างจากบุคคลที่มีอายุน้อย และบุคคลที่มีอายุน้อยจะมีพฤติกรรมตอบสนองต่อการติดต่อสื่อสารเปลี่ยนไปเมื่อตนมีอายุมากขึ้น (Myers and Myers , 1982 : 5)

1.2 เพศ (Sex) ความแตกต่างทางเพศทำให้บุคคลมีพฤติกรรมในการติดต่อสื่อสารที่แตกต่างกัน กล่าวคือ เพศหญิงมีแนวโน้มและมีความต้องการที่จะส่งและรับข่าวสารมากกว่าเพศชายในขณะที่เพศชายไม่ได้มีความต้องการที่จะส่งและรับข่าวสารเพียงอย่างเดียวเท่านั้นแต่มีความต้องการที่จะ

สร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นจากการรับและส่งข่าวนั้นด้วย (Goldhaber and Yates 1980 อ้างใน กมลทิพย์ ม้าคนอง)

การวิจัยทางจิตวิทยาหลายเรื่องได้แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงกับผู้ชายมีความแตกต่างกันอย่างมากในเรื่องความคิด ค่านิยม ทักษะคิด ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมและสังคมกำหนดบทบาทและกิจกรรมของคนสองเพศไว้แตกต่างกัน ผู้หญิงมักจะเป็นคนที่มีจิตใจอ่อนไหว หยั่งคิดจิตของคนได้ดีกว่าผู้ชาย ในขณะที่ผู้ชายมีเหตุผลมากกว่าผู้หญิงและจดจำข่าวสารได้มากกว่า (ประมะ สตะเวทิน , 2526)

1.3 การศึกษา (Education) มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการสื่อสารของผู้รับสารเป็นอย่างมาก ซึ่งอาจจะพบได้ตั้งแต่ การแปลความ การมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ การศึกษาเป็นสิ่งที่ทำให้พฤติกรรมในการรับสารแตกต่างกันไป ผู้ส่งสารจึงควรตระหนักและระมัดระวังว่าในการให้ข่าวสารนั้น ผู้รับสารมีการศึกษาอยู่ในระดับใด เพื่อจะได้เสนอข่าวสาร คำแนะนำ และบริการโดยเลือกใช้ภาษาให้เหมาะสมกับผู้รับสาร

1.4 สถานทางสังคมและเศรษฐกิจ (Social-Economic Status) หมายความว่ารวมทั้งภูมิหลังของครอบครัว เชื้อชาติ และชาติพันธุ์ อาชีพ รายได้และความเป็นอยู่ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคน กล่าวสรุปได้ว่า สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมนั้นมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของผู้รับสาร

1.5 ศาสนา (Religion) การนับถือศาสนา เป็นลักษณะอีกประการหนึ่งของผู้รับสารที่มีอิทธิพลต่อตัวผู้รับสารเองทั้งในด้านทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรม ศาสนามีส่วนเกี่ยวข้องกับคนและกิจกรรมในชีวิตของคนตั้งแต่เกิดจนตาย ในระยะเริ่มต้น เด็กได้รับอิทธิพลของศาสนา สูตรและการประพฤติในพิธีกรรมต่าง ๆ และในที่สุดก็ได้รับอิทธิพลโดยตรงของศาสนาในโอกาสต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตของคนจะพบว่า คนที่นับถือศาสนาต่างกันจะมีความคิด ความเชื่อ ค่านิยมและพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไป

2. การวิเคราะห์ลักษณะทางจิตวิทยา (Psychographics) เป็นการวิเคราะห์เชิงอัตวิสัย (Subjective) เช่น ค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติของผู้รับสารแต่ละคน (Axon & Stine , 1993 : 71-74) ดังนี้

2.1 ค่านิยม (Values) ค่านิยม คือ เกณฑ์ที่ประชาชนยึดถือในการจัดระบบชีวิต โดยประชาชนมองว่าเกณฑ์เหล่านี้มีความสำคัญต่อพวกเขา ผู้รับสารจะตอบสนองในเชิงบวกต่อผู้ส่งสารและสารที่ไม่ขัดแย้งหรือล่วงเกินค่านิยมที่พวกเขายึดถือ ดังนั้นผู้ส่งสารที่ประสงค์จะสื่อสารกับผู้รับสารควรทำความเข้าใจถึงค่านิยมและผลกระทบที่ค่านิยมเหล่านี้จะมีต่อกระบวนการสื่อสารของคน

2.2 ความเชื่อ (Beliefs) ความเชื่อ คือ สิ่งที่ประชาชนยอมรับว่าเป็นจริงโดยไม่จำเป็นต้องมีการพิสูจน์ความถูกต้องมาขึ้นยันตราบไคที่บุคคลยังคงเชื่อในสิ่งนั้น ความเชื่อจะอยู่บนพื้นฐานการรับรู้ของ

บุคคล ความเชื่อแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) ความเชื่อที่สร้างสมมา (Established beliefs) เป็นความเชื่อที่ฝังรากลึกอยู่ในจิตใจคน เปลี่ยนแปลงได้ยาก 2) ความเชื่อที่เพิ่งเริ่มก่อตัวขึ้น (Tentative beliefs) คือ ความเชื่อที่บุคคลไม่ได้ยึดถืออย่างเคร่งครัดและสามารถเกิดใหม่ได้เรื่อย ๆ ความเชื่อแบบนี้เกิดในขั้นตอนแรก ๆ ก่อนที่จะกลายเป็นสิ่งที่บุคคลเชื่อมั่นในจิตใจต่อไป และเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ง่ายกว่าความเชื่อที่สร้างสมมา

2.3 ทักษะ (Attitudes) ทักษะ คือ ความโน้มเอียงที่บุคคลมีในเชิงบวกหรือลบต่อบุคคลอื่น สถานที่สิ่งของและแนวคิดต่าง ๆ ผู้ส่งสารควรพยายามค้นหาว่าผู้รับสารมีทัศนคติต่อสารที่ต้องการนำเสนอไปในทิศทางใด และทัศนคติเช่นนั้นรุนแรงมากน้อยเพียงใด เพื่อช่วยกำหนดกลยุทธ์และวิธีการสื่อสารที่เหมาะสมเช่นเดียวกับผู้ส่งสาร ซึ่งปัจจัยทางด้านทัศนคตินี้แบ่งออกเป็น 3 ประการคือ

- ทัศนคติต่อตนเอง ในการเป็นผู้รับสารนั้น ถ้าผู้รับสารมีความเชื่อมั่นในตนเอง โอกาสที่จะเข้าใจสารของผู้ส่งสารก็จะมามาก

- ทัศนคติต่อสาร ก็เป็นปัจจัยในการเพิ่มหรือลดประสิทธิภาพของการสื่อสาร

- ทัศนคติต่อผู้ส่งสาร หากผู้รับสารมีความเชื่อมั่นหรือประทับใจในตัวผู้ส่งสารแล้วโอกาสที่การสื่อสารจะประสบความสำเร็จก็มีมาก

องค์ประกอบของการสื่อสารทั้งหมดที่ได้กล่าวมานั้นจะมีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลที่แสดงออกมา ตัวอย่างเช่น ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารจะเป็นตัวกำหนดประสิทธิภาพของผู้รับสารที่มีต่อผู้ส่งสาร นอกจากความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารแล้ว ความรู้สึกของผู้รับสารที่มีต่อผู้ส่งสารและบุคลิกภาพของคู่สื่อสารทั้งสองฝ่ายก็เป็นตัวกำหนดประสิทธิภาพตอบสนองต่อเนื้อหาข่าวสารที่ส่งมา ดังนั้น การที่มนุษย์มีปฏิกิริยาต่อข่าวสารเรื่องเดียวกันต่างก็เพราะคนเรามีอารมณ์ มีความรู้สึกนึกคิดที่แตกต่างกันนั่นเอง (ธนวิติ บุญถือ , 2531 : 486)

1.3 ประเภทของการสื่อสาร

การสื่อสารแบ่งได้เป็นหลายประเภท ซึ่งหากใช้เกณฑ์ทางด้านจำนวนของผู้ทำการสื่อสารเป็นหลักแล้ว จะสามารถแบ่งการสื่อสารออกได้ดังนี้ (เกศินี, 2537 : 6)

1. การสื่อสารภายในบุคคล (Intrapersonal Communication) คือการสื่อสารกับตนเอง เช่น การคิด การไตร่ตรองหาเหตุผล การวิเคราะห์ การทบทวนเรื่องที่พูดหรือเขียน การร้องเพลงฟังคนเดียว ซึ่งทั้งหมดนั้นจะมีผู้สื่อสารเพียงคนเดียว บุคคลนั้นทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร

2. การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลสองหรือสามคน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นและสร้างสัมพันธ์ระหว่างกัน เช่น การพูดคุยแบบเห็นหน้าค่าตา การใช้โทรศัพท์คุยกัน เป็นต้น

3. การสื่อสารกลุ่มย่อย (Small Group Communication) เป็นการสื่อสารภายในกลุ่มคนจำนวนหนึ่ง ซึ่งผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถที่จะพูดคุยโต้ตอบกันได้โดยตรงและทั่วถึง เช่น การสื่อสารในการประชุมสัมมนา เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ภาระกัน หรือร่วมกันแก้ปัญหา

4. การสื่อสารกลุ่มใหญ่ (Large Group Communication or Public Communication) เป็นการสื่อสารระหว่างคนจำนวนมากซึ่งอยู่ในสถานที่เดียวกันหรือใกล้เคียงกัน โดยอาจจะใช้สื่อโทรทัศน์เข้าช่วย เช่น การใช้โทรทัศน์วงจรปิดในการสอนนักศึกษาจำนวนมากที่มีหลายห้องเรียน การสื่อสารในกลุ่มใหญ่นี้ ได้แก่ การอภิปรายในหอประชุม การปราศรัยหาเสียง เป็นต้น โอกาสที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารจะสื่อสารกันได้อย่างโดยตรงและทั่วถึงมีน้อยมาก และขาดลักษณะของการสื่อสารแบบตัวต่อตัว

5. การสื่อสารมวลชน (Mass Communication) เป็นการสื่อสารที่ผู้ส่งสาร ซึ่งอาจมีมากกว่า 1 คน ส่งข่าวสารไปยังผู้รับสารที่มีเป็นจำนวนมาก ซึ่งอาศัยอยู่ในสถานที่ต่างๆ ห่างไกลกันได้อย่างรวดเร็ว ภายในระยะเวลาเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน โดยผ่านทางสื่อมวลชนต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น การสื่อสารแบบนี้ผู้ส่งสารไม่สามารถทราบปฏิกิริยาของผู้รับสารได้อย่างทันทีทันใด

1.4 ประเภทของสื่อที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อประสานความร่วมมือ

ในการศึกษาเรื่องการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรานั้น เทคนิคในการสื่อสารที่มักจะใช้ในการดำเนินงานอยู่เสมอ สามารถพิจารณาได้ 3 ลักษณะ คือ สื่อบุคคล สื่อเฉพาะกิจ และสื่อกิจกรรม ซึ่งจะได้อธิบายถึงรายละเอียดดังต่อไปนี้

สื่อบุคคล ปรมะ สตะเวทิน (2540 : 35) กล่าวไว้ว่า การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) คือการสื่อสารที่ประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปทำการสื่อสารกันในลักษณะตัวต่อตัว (person to person) กล่าวคือทั้งฝ่ายผู้ส่งสารสามารถที่จะติดต่อและเปลี่ยนสารกันได้โดยตรง (direct) ในขณะที่คนหนึ่งจะทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร คนอื่นๆ จะทำหน้าที่เป็นผู้รับสาร ดังนั้น การสื่อสารระหว่างบุคคลจึงเกิดขึ้นได้ในกรณีคน 2 คน เช่น การพูดคุยกันระหว่าง 2 คน การเขียนจดหมายถึงกัน และการใช้โทรศัพท์ เป็นต้น ในทำนองเดียวกันการสื่อสารระหว่างบุคคลก็

เกิดขึ้นได้ในกรณีของกลุ่มย่อย (small group) ซึ่งมีมากกว่า 2 คนขึ้นไปรวมตัวกันในลักษณะที่สามารถติดต่อแลกเปลี่ยนสารกันได้อย่างตรง เช่นการประชุมกลุ่มย่อย การเรียนในชั้นเรียน เป็นต้น

เกศินี จุฑาวิจิตร (2542 : 107) กล่าวถึงสื่อบุคคลไว้ว่า สื่อบุคคล (Human Media) เป็นสื่อพื้นฐานดั้งเดิมของมนุษย์ และเป็นช่องทางในการสื่อสารระหว่างบุคคล ในด้านการให้ความหมายนั้น สื่อบุคคลเป็นสื่อที่ใช้ในการถ่ายทอดข่าวสาร ความรู้ ความเข้าใจ และความคิดเห็นต่างๆ ที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิมก่อนการใช้สื่อประเภทอื่นๆ โดยมี “คำพูด” เป็นพาหนะที่สำคัญที่สุด

สื่อบุคคลในสังคมประกอบไปด้วย สื่อบุคคลในท้องถิ่น (Localite) ได้แก่ ผู้นำความคิดเห็นในท้องถิ่น เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ครู พระ แพทย์ ฯลฯ และสื่อบุคคลภายนอกท้องถิ่น (Cosmolite) ได้แก่ นักพัฒนา หรือพัฒนากร เจ้าหน้าที่ส่งเสริม ผู้เชี่ยวชาญ ฯลฯ

สื่อเฉพาะกิจ ประมะ สตะเวทิน (2532 : 99) กล่าวถึง สื่อเฉพาะกิจว่า หมายถึง สื่อที่ถูกผลิตขึ้น โดยมีเนื้อหาสาระที่เฉพาะเจาะจงและมีเป้าหมายหลักอยู่ที่ผู้รับสารเฉพาะกลุ่ม

รูปแบบของสื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ จุลสาร แผ่นพับ โปสเตอร์ ใบปลิว จดหมายข่าว คู่มือ วิทยุทัศน์ เทป นิตรรศการ นอกจากนี้ยังอาจจะมีสื่ออื่นอีกเช่น หอกระจายข่าว ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนเกือบทุกแห่ง

สื่อกิจกรรม สื่อกิจกรรมเป็นสื่อเฉพาะกิจรูปแบบหนึ่ง แต่ในที่นี้จะแยกสื่อกิจกรรมออกมาให้เห็นเด่นชัดเนื่องจากสื่อกิจกรรมเป็นสื่อที่มีบทบาทสำคัญสำหรับการสื่อสารในการพัฒนาชุมชน และเป็นสื่อที่มีบทบาทมากในการที่จะรวมประชาชนเข้าไว้ด้วยกัน

เกศินี จุฑาวิจิตร (2542 : 162-163) กล่าวถึงสื่อกิจกรรมว่า ได้แก่ การจัดนิทรรศการ การจัดประกวด การจัดขบวนแห่ การจัดรถเคลื่อนที่ (Mobile Unit) การจัดสนทนากลุ่ม การจัดรายการพิเศษทางวิทยุ หรือโทรทัศน์ การจัดวันและสัปดาห์พิเศษ การพบปะและการประชุม เป็นต้น ลักษณะสำคัญของการใช้สื่อกิจกรรมเป็นสื่อเฉพาะกิจเพื่อการพัฒนา ได้แก่ การเลือกกิจกรรมที่กลุ่มเป้าหมายสนใจ โดยเน้นให้กลุ่มเป้าหมาย และผู้ที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมได้รับทั้งสารตามวัตถุประสงค์ และความบันเทิงไปพร้อมกัน นอกจากนี้แล้ว กิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของกลุ่มเป้าหมายด้วย

จากการศึกษาถึงแนวคิดที่เกี่ยวกับรูปแบบในการสื่อสารในการประสานความร่วมมือพบว่า มีรูปแบบของการสื่อสารในการประสานความร่วมมือมี 3 วิธี ได้แก่ 1. รูปแบบของการสื่อสารแบบที่จำแนกตามลักษณะของการใช้ซึ่งได้แก่ การเข้าไปประสานความร่วมมือกันทั้งในแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ กล่าวคืออาจจะเป็นการเรียกประชุม หรือในทางตรงกันข้ามก็อาจจะเป็นการพูดคุยกันเวลาที่พบปะกันโดยทั่วไป 2. รูปแบบการสื่อสารแบบที่จำแนกตามทิศทางของการสื่อสาร ซึ่งจะสามารถแบ่งได้เป็น การประสานความร่วมมือแบบการสื่อสารจากบนลงล่าง คือการ

ระดมความร่วมมือจากผู้ที่อยู่ในระดับสูงกว่าส่งการลงมายังผู้ที่อยู่ในระดับที่ต่ำกว่า การประสานความร่วมมือแบบการสื่อสารจากล่างขึ้นบน คือ การขอความช่วยเหลือจากผู้ที่อยู่ในระดับต่ำกว่า ไปสู่ผู้ที่อยู่ในระดับหรือตำแหน่งสูงกว่า และการประสานความร่วมมือแบบการสื่อสารแนวนอน คือ การประสานความร่วมมือโดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวของผู้ที่อยู่ในระดับเดียวกัน และ 3. รูปแบบการสื่อสารเพื่อประสานความร่วมมือภายใต้เครือข่ายของการสื่อสาร ซึ่งจะสามารถจำแนกได้เป็นการประสานความร่วมมือผ่านการสื่อสารแบบมีศูนย์กลาง คือ การประสานความร่วมมือผ่านตัวกลางในการสื่อสารเพื่อที่จะไปแจ้งข่าวให้กับสมาชิกคนอื่นๆ ได้รับทราบ และการประสานความร่วมมือผ่านการสื่อสารแบบกระจายอำนาจ การสื่อสารรูปแบบนี้จะเปิดโอกาสให้กลุ่มบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และสมาชิกทุกคนสามารถติดต่อประสานความร่วมมือกัน โดยอิสระ โดยที่ทุกฝ่ายจะร่วมกันคิด และช่วยกันแก้ไขปัญหาต่างๆ

สื่อกิจกรรม ได้แก่ การจัดแสดงนิทรรศการ การจัดประกวด การจัดขบวนแห่ การจัดรถเคลื่อนที่ (Mobile Unit) การจัดสนทนากลุ่ม การจัดรายการพิเศษทางวิทยุ หรือ โทรทัศน์ เป็นต้น ลักษณะที่สำคัญของการใช้สื่อกิจกรรมเป็นสื่อเฉพาะกิจเพื่อการพัฒนา ได้แก่ การเลือกกิจกรรมที่กลุ่มเป้าหมายสนใจ โดยเน้นให้กลุ่มเป้าหมายและผู้สนใจที่เข้าร่วมกิจกรรมได้รับทั้งสาระตามวัตถุประสงค์และความบันเทิงไปพร้อมกัน รูปแบบสำคัญของกิจกรรม ได้แก่

1. **การจัดวันและสัปดาห์พิเศษ (Special Days and Weeks)** โดยการเลือกกำหนดเอาวันสำคัญโดยเฉพาะเจาะจงขึ้นมาเองแล้วถือเอาวันหรือสัปดาห์ช่วงนั้นเป็นระยะเวลาจัดกิจกรรมของตน

2. **การจัดการแสดงและนิทรรศการ (Displays and exhibitions)** เป็นการจัดแสดงผลงานความก้าวหน้าของ โครงการ หรืออาจจะเป็นการจัดแสดงเพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจแก่กลุ่มเป้าหมาย การจัดกิจกรรมการแสดงและนิทรรศการที่ดีจะต้องมีความสนใจและเร้าใจให้ผู้ชมหรือกลุ่มเป้าหมายเกิดความต้องการที่จะได้เข้ามาสัมผัส ได้พบ ได้เห็น ได้มีส่วนร่วมด้วยตนเอง

3. **การพบปะและการประชุม (Meetings and Conferences)** เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลหลายฝ่ายได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เช่น การจัดประชุมทางวิชาการ การสัมมนาระหว่างผู้บริหาร การประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่างผู้เกี่ยวข้องในระดับปฏิบัติการ การจัดอบรมให้ความรู้เฉพาะด้านแก่กลุ่มเป้าหมาย เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ได้รับทราบปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำงาน ได้มีโอกาสสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องร่วมกันระหว่างทีมงาน

4. การจัดประกวด (Contest) เป็นการเชิญชวนให้กลุ่มเป้าหมายต่างๆ ได้มีโอกาสส่งผลงานเข้าร่วม อันจะเป็นการกระตุ้นให้พวกเขาเกิดความตระหนักในปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น การจัดประกวดเรื่องสั้นวันเอดส์โลก เป็นต้น

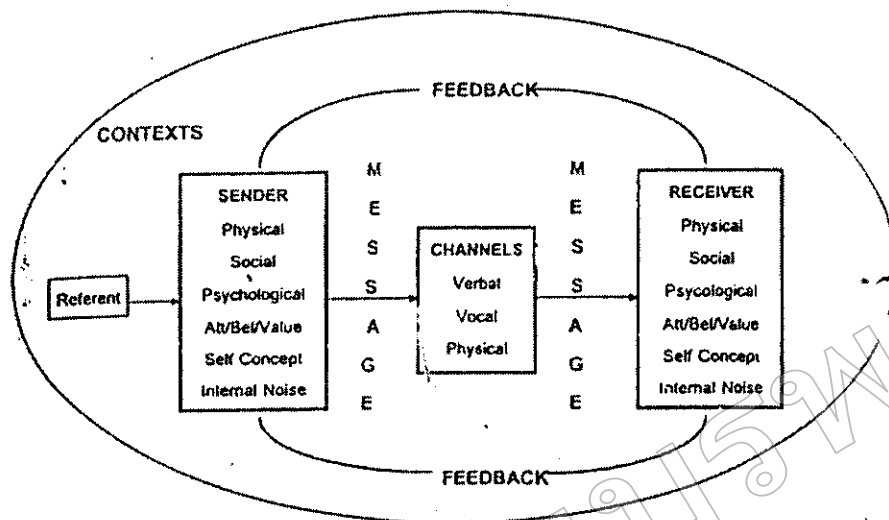
5. การจัดขบวนแห่ (Parades and Pageants) การจัดกิจกรรมนี้ ส่วนใหญ่แล้วเป็นการจัดร่วมกับกิจกรรมการแสดงและนิทรรศการ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มสีสันและบรรยากาศที่เร้าใจให้เข้าร่วมงาน การจัดขบวนแห่ที่น่าสนใจเป็นการกระตุ้นเตือนให้กลุ่มเป้าหมายและชุมชนเกิดการตื่นตัว

กิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นเหล่านี้ จะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของกลุ่มเป้าหมายด้วย เช่น ถ้ากลุ่มเป้าหมายเป็นชาวบ้านในชนบท สิ่งที่จะต้องระลึกถึงประการหนึ่งคือ ช่วงเวลาของการจัดกิจกรรม ถ้าเป็นตอนเย็นหรือค่ำควรจะเริ่มและสิ้นสุดลงในเวลาใดจึงจะไม่รบกวนเวลาอาหารเย็นและเวลาชมรายการโทรทัศน์ ซึ่งการที่เราจะตอบคำถามเหล่านี้ได้นั้นคงจะต้องอาศัยการสังเกตการณ์ในชุมชนสักระยะหนึ่ง

1.5 กระบวนการสื่อสารระหว่างบุคคล

อิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์ (2526) กล่าวว่า “การสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และพัฒนาไปในรูปแบบต่างๆ ไม่จบสิ้น ในกระบวนการสื่อสารมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการคือ ช่องทาง (Channel) การตอบสนองกลับ (Feedback) และสิ่งรบกวน (Noise)”

Donaldson และ Kurtz (1997) ได้เสนอกระบวนการสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งให้เน้นถึงธรรมชาติในการติดต่อสื่อสารแบบต่อหน้า (Face-to-face Communication) และให้ความสำคัญกับการตอบสนองกลับ (Feedback) เป็นการแสดงให้เห็นถึงตัวแปรต่างๆ ที่มีผลต่อการสื่อสารและผลของการสื่อสาร รวมทั้งเน้นถึงความสำคัญของสารที่ผู้รับสารได้รับมากกว่าสารที่ผู้ส่งสารส่งไป ซึ่งได้แสดงรายละเอียดที่อธิบายตัวแปรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของผู้ส่งสารและผู้รับสาร ดังแบบจำลองที่ 1

แบบจำลองที่ 1 แสดงกระบวนการสื่อสารระหว่างบุคคลของ Donaldson และ Kurtz (1997)

บาร์เกอร์ (Barker) และ เกาท์ (Gaut) (1996:50) กล่าวว่า การสื่อสารระหว่างบุคคล หมายถึง การถ่ายทอดความรู้สึกและความต้องการของผู้รับสารและเกิดปฏิกิริยาตอบสนอง โดยปกติแล้วจะเป็นการสื่อสารโดยการพูด ที่ผู้พูดและผู้ฟังปรากฏตัวต่อหน้ากัน และเป็นการสื่อสารแบบสองทางด้วยเหตุนี้ จึงทำให้จำนวนผู้ร่วมในการสื่อสารมีจำนวนน้อย อาจมีจำนวน 2 คน 3 คน หรือ 6 คน จำนวนสูงสุดจะเป็นเท่าใดนั้นขึ้นอยู่กับว่า การสื่อสารนั้นยังคงอยู่ในเกณฑ์ 3 ประการของการสื่อสารระหว่างบุคคลหรือไม่ หลักเกณฑ์ 3 ประการ ดังกล่าวได้แก่

1. ทุกคนที่ร่วมในการสื่อสารจะต้องอยู่ใกล้ชิดกัน
2. ทุกคนที่ร่วมในการสื่อสารมีบทบาทเป็นทั้งผู้ส่ง และผู้รับสาร
3. สารที่ส่งกันนั้น ประกอบด้วยวจนสาร และอวจนสาร

ปรมะ สตะเวทิน (2543:35) การสื่อสารระหว่างบุคคล หมายถึง การสื่อสารที่ประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มาทำการสื่อสารกันในลักษณะตัวต่อตัว (person to person) กล่าวคือ ทั้งฝ่ายผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถที่จะติดต่อแลกเปลี่ยนสารกันได้โดยตรงในขณะที่คนหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร คนอื่นๆ จะทำหน้าที่เป็นผู้รับสาร ในทำนองเดียวกัน การสื่อสารระหว่างบุคคลก็เกิดขึ้นได้ในกรณีของกลุ่มย่อย (small group)

บุษบา สุธีธร (2531:251) ให้ความหมายของการสื่อสารระหว่างบุคคลว่าเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารอย่างน้อยสองคน หรือเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลในกลุ่มเล็กๆ ก็ได้ ทั้งนี้ มีข้อแม้ว่าบุคคลในกลุ่มทุกคนสามารถร่วมมีบทบาทเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร

1.6 คุณลักษณะของการสื่อสารระหว่างบุคคล

การสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นการสื่อสารโดยตรงระหว่างคนสองคน หรือมากกว่าสองใน ระยะห่างทางกายภาพพอที่จะเลือกใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าและปฏิกิริยาตอบสนองแบบปัจจุบันทันที

บาร์นลันด์ (Barnlund) ได้กำหนดคุณลักษณะ 5 ประการของกิจกรรมการสื่อสารประเภทนี้ ดังนี้ (พัชนี เสงจรรรยา เมตตา วิวัฒนานุกูล และถิรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์ 2538:61-62)

1. ในเบื้องต้นจะมีความเกี่ยวข้องเนื่องรับกันในคนสองคนหรือมากกว่า ซึ่งมีความใกล้ชิดกันทางกายภาพ นี่เป็นส่วนหนึ่งของการติดต่อกันทางสังคมเบื้องต้น อันเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นก่อน
2. การรับรู้ระหว่างกันทำให้เกิดการพึ่งพากันในการสื่อสาร ซึ่งเน้นถึงปฏิสัมพันธ์อันเป็นจุดเน้นของการเอาใจใส่ในด้านความนึกคิด และการเห็นภาพ เช่น ในการสนทนากัน การมีปฏิสัมพันธ์กันนั้นแต่ละคนจะมีการตอบสนองต่อประเด็นโดยคนอื่น ๆ
3. จุดเน้นของการปฏิสัมพันธ์นี้ผ่านการแลกเปลี่ยนสารระหว่างกัน การแลกเปลี่ยนนี้ผู้มีส่วนร่วมจะขบคิดประเด็นอย่างกว้างขวาง ประเด็นนั้นๆ ทำให้นำมาซึ่งสารใหม่จากบุคคลอีกคนหนึ่ง
4. ปฏิสัมพันธ์นี้อยู่บนพื้นฐานของการสื่อสารแบบซึ่งหน้ากัน แต่ละคนเผชิญหน้ากับอีกคนหนึ่ง
5. การสื่อสารระหว่างบุคคล มักจะไม่มีโครงสร้างที่แน่ชัด และมีกฎน้อยมากในการควบคุมความถี่ รูปแบบหรือเนื้อหาของสาร

กล่าวโดยสรุปก็คือ การสื่อสารระหว่างบุคคลมีความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ทางสังคมของการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งบุคคลมีการปะทะสังสรรค์กันแบบซึ่งหน้า โดยผ่านสารที่แลกเปลี่ยนกันทั้งสองฝ่าย ทั้งที่เป็นวจนสารและอวจนสาร

2. แนวคิดและทฤษฎีเรื่องการสื่อสารเพื่อชุมชน

อุษา ปานคำ (2545 : หน้า 1) กล่าวว่า มนุษย์จำเป็นต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นหมู่ ไม่มีผู้ใดที่สามารถแยกตัวไปอยู่อย่างโดดเดี่ยวลำพังได้ จนมีคำกล่าวกันว่า “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม” ธรรมชาติของมนุษย์ดังกล่าว ได้รับการยอมรับกันมานานแล้ว มนุษย์เป็นสัตว์สังคม นั้นหมายถึงมนุษย์จะมีชีวิตร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นหมู่เหล่า มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในหมู่มวลสมาชิก เมื่อมนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นหมู่ก็จำเป็นต้องมีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งและสร้างความเข้มแข็งให้กับที่อยู่อาศัยนั้น

ชุมชนตำบลบ้านใหม่นั้นก็เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่มีความเข้มแข็งทางการสื่อสารมายาวนาน มีการสื่อสารกันตลอดเวลาทั้งภายในชุมชน และสังคม ประชากรภายในชุมชนตำบลบ้านใหม่ส่วนใหญ่จะเป็นชาวจีน ไทยเชื้อสายจีน และก็มีชาวไทยแท้ๆ อาศัยอยู่บ้าง ไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะสร้างชุมชนให้เข้มแข็งมาจนทุกวันนี้ ชุมชนจะเข้มแข็งหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับ การสื่อสาร

2.1 คุณลักษณะของการสื่อสารชุมชน (Community Communication)

กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2543) กล่าวถึงคุณลักษณะของการสื่อสารชุมชน ดังนี้

1) เป็นการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way communication) ที่ผู้ส่งสารและผู้รับสาร สามารถมีปฏิริยาโต้ตอบ (Interactivity) กันอยู่ตลอดเวลาทั้งในลักษณะเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ ลักษณะการสื่อสารแบบสองทางทำให้สถานะของผู้ส่งและผู้รับไม่ตายตัว แต่จะมีการผลัดเปลี่ยนบทบาทอยู่ตลอดเวลา

2) ทิศทางการไหลของข่าวสาร (Flow of information) ในขณะที่กระบวนการสื่อสาร เพื่อการพัฒนาแบบกระแสหลักนั้น ทิศทางการไหลของข่าวสารเป็นไปอย่างจำกัดคือ มีการไหลจากเบื้องบน (เจ้าหน้าที่รัฐ) ไปสู่เบื้องล่าง (ประชาชน) เท่านั้น แต่การสื่อสารชุมชนนั้น การหลั่งไหลของข่าวสารจะมีทิศทางที่หลากหลายมาจากทุกทิศทาง ทั้งจากบนลงล่าง (Top-down) แบบล่างสู่บน (Bottom-up) และแบบแนวนอน (Horizontal) ดังนั้น ข่าวสารจึงอาจจะไหลจากนักวางแผนพัฒนาไปสู่ชาวบ้าน จากสื่อมวลชนไปสู่ผู้รับสารในชนบท ในเวลาเดียวกันชาวบ้านอาจจะส่งข่าวสารขึ้นไปยังเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือมีการแลกเปลี่ยนติดต่อข่าวสารระหว่างกลุ่มชาวบ้านด้วยกัน

นอกจากจะใช้มิติ (dimension) เรื่องทิศทางเป็นเกณฑ์พิจารณาแล้ว ยังมีนักวิชาการบางท่าน เช่น Pavelka (1978) ใช้เกณฑ์นี้ทำให้มองเห็นทิศทางการไหลของข่าวสารใน 3 ทิศทาง คือ การไหลของข่าวสารจากสื่อภายนอกเข้าสู่ชุมชน การใช้สื่อเพื่อส่งสารเรื่องราวของชุมชนออกไปยังบุคคลภายนอก และการใช้การสื่อสารเพื่อกระตุ้นให้เกิดการสื่อสารภายในชุมชนกันเองเพื่อช่วยยกระดับความตระหนักเกี่ยวกับความต้องการและการแสดงออกซึ่งความเป็นตัวของตัวของชุมชน

3) เป้าหมายของการสื่อสารชุมชน (purpose) มีวิธีการและแง่มุมหลายแง่มุมที่จะกำหนดเป้าหมายของการสื่อสารเพื่อชุมชน ตัวอย่างเช่น

(ก) การกำหนดเป้าหมายโดยการใช้ระดับผู้เกี่ยวข้องเป็นเกณฑ์ การสื่อสารชุมชนจะมีเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้เกี่ยวข้องในระดับต่างๆ ดังนี้

- ระดับชุมชนมีเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้เกี่ยวข้องในระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน

- ระดับหน่วยงานนอกชุมชน เป็นการสื่อสารที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงองค์กรหรือหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องกับด้านการพัฒนาและการสื่อสาร

- ระดับสังคมส่วนรวม เป็นการสื่อสารที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในระดับกว้าง

(ข) การกำหนดเป้าหมายโดยสอดคล้องกับทิศทางภารกิจของข่าวสาร อาจกำหนดเป้าหมายของการสื่อสารชุมชนได้เป็น 3 เป้าหมายย่อย คือ

(i) เพื่อทำการถ่ายทอดข่าวสารข้อมูลและโน้มน้าวชักจูงใจ อันมักได้แก่ ทิศทางการไหลของข่าวสารจากบนลงล่าง (อย่างไรก็ตาม ทิศทางการไหลแบบอื่นๆ ก็ใช้เป้าหมายนี้ได้เช่นกัน)

(ii) เพื่อเป็นช่องทางแสดงออกซึ่งตัวตนของชุมชน (Community self-expression) อันอาจหมายรวมถึงการแสดงออกซึ่งความต้องการของชุมชนไปจนกระทั่งถึงการแสดงออกซึ่งสิทธิ ศักดิ์ศรี ภูมิปัญญาของชุมชนด้วย

(iii) เพื่อพัฒนาความเป็นตัวเองของบุคคล (Development of the individual's self) ในหน่วยที่เล็กลงมากกว่าชุมชน การสื่อสารชุมชนจะทำหน้าที่คล้ายๆ เป็นเวทีแห่งการศึกษาเรียนรู้ที่ช่วยให้ศักยภาพของปัจเจกบุคคลได้พัฒนาสร้างสรรค์อย่างเต็มที่

(4) เป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้นและดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน (Need-oriented) ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะของกระบวนการพัฒนาแนวใหม่

2.2 การมีส่วนร่วมในองค์ประกอบของการสื่อสาร

การมีส่วนร่วมในการสื่อสารมีระดับต่างๆ ที่แตกต่างกันไป ปัจจัยที่จะเข้ามามีส่วนกำหนดระดับความมากน้อยของการมีส่วนร่วมนั้นจะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการสื่อสารดังนี้

1. เป้าหมายของการสื่อสารได้กำหนดให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับใด เช่น ในระดับเข้ามามีส่วนร่วมแสดง ระดับเป็นผู้รับสารที่คอยป้อนปฏิกิริยาย้อนกลับ

2. ลักษณะสองทางและ Interactivity ของการสื่อสาร ยิ่งการสื่อสารที่เอื้ออำนวยให้มีลักษณะตอบโต้กันอยู่ตลอดเวลามากขึ้นเท่าใด โอกาสที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมก็ยิ่งจะมีมากขึ้นเท่านั้น

3. ใครคือผู้ส่งสาร ในชุมชนเองโอกาสที่คนส่วนใหญ่จะได้เข้ามาเป็นผู้ส่งสารมีมากน้อยและทั่วถึงหรือไม่ เมื่อเปรียบเทียบกับระหว่างนักสื่อสารมวลชนอาชีพ เจ้าหน้าที่รัฐ และชาวบ้าน สัดส่วนที่จะได้เป็นผู้ส่งสารเป็นอย่างไรบ้าง

4. ประเภทของเนื้อหาสาร เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นจริงของชุมชนหรือเปล่านอกจากนั้นวิธีการนำเสนอเนื้อหา หากมีลักษณะของการสนทนาแลกเปลี่ยนทัศนะซึ่งกันและกัน

(dialogue) แสวงหาความร่วมมือจากหลายฝ่าย (Collaboration) และก่อให้เกิดการตัดสินใจโดยกลุ่ม (Group decision-making) ก็จะทำให้การมีส่วนร่วมมีโอกาสมากขึ้น

5. ประเภทของช่องทาง/สื่อ โดยหลักการทั่วไปแล้ว สื่อขนาดเล็ก เช่น สื่อเฉพาะกิจจะเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมได้มากกว่าสื่อมวลชน สื่อที่ชาวบ้านคุ้นเคย เช่น สื่อประเพณี ก็จะเอื้ออำนวยให้ชาวบ้านเข้าร่วมได้ง่ายกว่าสื่อสมัยใหม่ที่แปลกหน้า อย่างไรก็ตาม มีข้อพึงตระหนักถึงคือ ความยากง่ายในการเข้ามีส่วนร่วมของสื่อประเภทต่างๆ และการค้นคิดสร้างสรรค์กิจกรรมและช่องทางแบบใหม่ที่จะเอื้ออำนวยความสะดวกในการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชน

6. ผู้รับสารและการมีปฏิริยาป้อนกลับ (feedback) สำหรับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมนั้น จะมีความเชื่อพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับผู้รับสารที่แตกต่างไปจากการสื่อสารเพื่อการพัฒนากระแสหลัก โดยสิ้นเชิง กล่าวคือ กระบวนทัศน์ใหม่นี้จะเชื่อว่า ผู้รับสารนั้นมีใจผู้ที่ว่าเปล่าและไม่รู้อะไรเลยเกี่ยวกับเนื้อหาสารที่จะสื่อไป หากแต่ความรู้ที่ผู้รับสารมีนั้น อาจจะเป็นความรู้คนละชุดที่แตกต่างจากที่ผู้ส่งคาดคิดเอาไว้ และนอกจากผู้รับสารจะมีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสารแล้ว วิธีการรับสารของประชาชนก็มีได้เป็นอย่างดี passive หากทว่าเป็นไปอย่าง active และประชาชน ผู้รับสารมักจะมีปฏิริยาป้อนกลับ (feedback) ทั้งแบบที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ ประจักษ์พยานที่เห็นได้อย่างชัดเจนในกรณีที่เนื้อหาสื่อ่นั้นมีความผูกพันใกล้ชิดกับประชาชน ดังนั้น ไม่ว่าชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมกับการสื่อสารในระดับใดก็ตาม การจัดช่องทางสำหรับปฏิริยาป้อนกลับก็เป็นปัจจัยที่จำเป็นอย่างขาดไม่ได้ของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

2.3 ระดับการมีส่วนร่วม

เนื่องจากการมีส่วนร่วมในการสื่อสารของชุมชนนั้นกระทำได้ในหลายระดับ และได้มีนักวิชาการหลายท่านจัดแบ่งระดับการมีส่วนร่วมเอาไว้หลายๆ แบบ ในที่นี้จะขอจัดแบ่งระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนเอาไว้ 3 ระดับ โดยเรียงลำดับจากระดับที่น้อยที่สุดไปจนถึงมากที่สุดดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร (Audience/Receiver/User)
2. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง/ผู้ผลิต/ผู้ร่วมผลิต/ผู้ร่วมแสดง (Sender/Producer/Co-producer/performance)
3. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย (Policy Maker/Planner)

2.4 การสื่อสารภายในชุมชนกับการพัฒนาชุมชน

การสื่อสารภายในชุมชน ในฐานะที่เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพลังภายในชุมชนให้คงความเป็นชุมชนที่เข้มแข็งไว้ได้ ในการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ซึ่งเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการพัฒนา

ชุมชนจึงผูกโยงกับกลไกกระบวนการสื่อสารภายในชุมชนที่ไม่อาจแยกจากกันได้ นอกจากนี้
 ปฏิบัติการทางการสื่อสารระหว่างคนภายในชุมชน (communication practices) ซึ่งนำไปสู่การ
 พัฒนาการเปลี่ยนแปลงที่ดีกว่าเดิมของชุมชน อันประกอบด้วยแนวคิด 2 แนวคิด คือ

1) การสร้างความหมายของชุมชน (meaning-making)

Davis และ Jasinski (1993) อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, กิติ กัมภัย และปาริชาติ สถาปีตา
 นนท์ สโรบล, 2543) อาศัยแนวทางการศึกษา “กลุ่ม” (group approach) เพื่อนิยามคำว่า “meaning
 making” ว่าได้แก่ เป้าหมายร่วม (common goals) ของชุมชนที่สังเกตได้จากการกระทำกิจกรรม 4
 ลักษณะ คือ

- ก. การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม (shared vision)
- ข. การสร้างการรับรู้สาธารณะ (shape public perception)
- ค. การจัดการทรัพยากร (manage material resources)
- ง. การสร้างกฎเกณฑ์ที่ชอบธรรม (establish legitimacy)

2) การสร้างกรอบความเข้าใจใหม่ (reframing)

การสร้างกรอบความเข้าใจหรือความคิดใหม่ของคนภายในชุมชนที่มีต่อสังคมและ
 อุดมการณ์ของชุมชนเองเมื่อต้องการเปลี่ยนแปลงผลพวงจากสิ่งเร้าต่างๆ ที่ชุมชนกำลังประสบอยู่
 โดยผ่านปฏิบัติการทางภาษาที่มีลักษณะเป็น “พลวัต” (dynamic)

Juergen Habermas (1984, อ้างถึงแล้ว) นักคิดชาวเยอรมัน อธิบายคำว่า ปฏิบัติการทางการ
 สื่อสาร (Communicative Action) ต่างไปจาก Davis และ Jasinski โดยสรุปว่าปฏิบัติการทางการ
 สื่อสารเป็นหัวใจของการสร้างพันธะทางสังคม (Social bounds) ที่จะนำไปสู่การกระทำร่วมกัน
 ภายในกลุ่ม/ชุมชน (collective action) การสื่อสารเป็นเสมือนสายใยซึ่งยึดโยงความเข้าใจและทัศนะ
 ร่วมกันของสมาชิกในชุมชนเข้าด้วยกัน โดยยึดเอาผลประโยชน์และความสนใจส่วนตัวเป็นหลัก
 และประสานการทำงานกับคนอื่นๆ เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของทั้งชุมชน แนวคิดดังกล่าว สามารถ
 นำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์การสร้างชุมชนที่แตกสลายให้กลับเป็นชุมชนที่เข้มแข็งได้อีกครั้ง โดย
 การสร้าง communicative action ขึ้นภายในชุมชน ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยคนนอก (outsider) และคนใน
 (insider) อาจให้ผลในแง่ “ความแรง” ที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ระดับปัจเจกบุคคลซึ่งเป็นหน่วยย่อย
 ที่สุดที่ประกอบขึ้นเป็นกลุ่ม/ชุมชน ประเด็นที่น่าสนใจคือ ที่มาของความรู้สึกผูกพันจนเป็นส่วน
 หนึ่งของชุมชนของปัจเจกบุคคล (individual's ties) ที่สามารถพัฒนาสู่ความเป็นชุมชนเข้มแข็ง

สำหรับหน้าที่การสื่อสารในชุมชนนั้น (อ้างในกาญจนา แก้วเทพ, 2543) กล่าวถึง หน้าที่ของ
 การสื่อสารในชุมชนว่าเป็น การเข้ามามีส่วนร่วมในการสื่อสารเพื่อจะสร้างความรู้สึกร่วมเป็นชุมชน
 เดียวกัน

1. หน้าที่ในการแสดงออก คือที่เป็นตัวของตัวเองออกมาเพื่อที่จะสร้างเอกลักษณ์ของตนเองได้

2. หน้าที่ทางสังคม คือการเข้ามามีส่วนร่วมในการสื่อสารเพื่อจะสร้างความรู้สึกร่วมเป็นชุมชนเดียวกัน

3. หน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสาร อันเป็นหน้าที่พื้นฐานของการสื่อสารโดยทั่วไป หากทว่าในการสื่อสารชุมชนนั้นทิศทางการไหลของข่าวสาร ต้องเป็นไปอย่างรอบด้านดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นผู้เข้าร่วมกระบวนการสื่อสารทุกคนจึงได้แลกเปลี่ยนข้อมูลและความรู้เพื่อยกระดับความเข้าใจและความรู้ในเรื่องการสื่อสารและทักษะการถ่ายทอดไปยังบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชน

4. หน้าที่ในการควบคุมการปฏิบัติการ การสื่อสารจะนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อปรับปรุงหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของบุคคลและชุมชนได้ เนื่องจากการสื่อสารชุมชนมีลักษณะเป็นการสื่อสาร 2 ทาง ที่มีขั้นตอนของปฏิริยาป้อนกลับ

นอกเหนือจากคุณลักษณะที่กล่าวมานี้ Berrigan F.J. (1979) ได้เพิ่มคุณสมบัติบางประการที่การสื่อสารชุมชนน่าจะมี (กาญจนา แก้วเทพ, 2543)

1. สื่อชุมชนเน้นการปรับปรุงสื่อให้เหมาะสมสำหรับประโยชน์ การใช้งานของชุมชน ไม่ชุมชนจะตั้งวัตถุประสงค์การใช้เอาไว้เช่นใดก็ตาม

2. สื่อชุมชนต้องเป็นสื่อที่คนในชุมชนสามารถเข้าถึง (Access) ได้ตลอดเวลา เพื่อนำไปใช้เพื่อหาข่าวสารเพื่อความรู้หรือเพื่อความบันเทิง

3. สื่อชุมชนเป็นสื่อที่ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในหลายบทบาท ไม่ว่าจะเป็นผู้วางแผนการใช้สื่อ ผู้ผลิต ผู้แสดง ฯลฯ

4. สื่อชุมชนต้องเป็นสื่อที่แสดงออกของชุมชน มิใช่เป็นสื่อเพื่อชุมชน ซึ่งหมายความว่าตัวตนของชุมชนที่จะแสดงออกไปนั้นต้องมาจากการกำหนดของชุมชนเอง มิใช่เป็นผู้อื่นมาทำให้ชุมชน

5. สื่อชุมชนจะปรับเปลี่ยนลักษณะของการเป็นเครื่องมือถ่ายทอดข่าวสารจากอีกที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งมาเป็นเวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนข่าวสารและทัศนะของคนทุกคน

3. แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

แนวทางการพัฒนาชุมชนตามแนวคิดประชาสังคมให้ความสำคัญกับประชาชนในการดูแลและพัฒนาท้องถิ่นของตน โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ปัญหา และวางระบบจัดการภายในชุมชนของตนเอง ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็น

ปัจจัยสำคัญประการแรกที่เอื้อต่อการก่อตัวของประชาคม ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างชุมชนให้เข้มแข็งต่อไป

ความหมายของ “การมีส่วนร่วม” ของประชาชนนั้น นักวิชาการแต่ละท่านได้ให้คำนิยามไว้แตกต่างกัน ดังนี้

ทวิทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527 : 2) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่บุคคลหรือครอบครัวเข้าร่วมรับผิดชอบการจัดการใช้ทรัพยากรและสวัสดิการที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมในฐานะสมาชิกของสังคม เป็นการพัฒนาตนเองและส่วนรวม ด้วยกระบวนการเหล่านี้จะช่วยให้ชุมชนเป็นผู้พัฒนาตนเองได้แทนการเป็นผู้รับประโยชน์แต่เพียงฝ่ายเดียว

ชื่นกมล ทิพย์กุล (2542 : 17) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของคนในการจัดการและควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม ในการมีส่วนร่วมของประชาชนได้มีการพัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเอง

เบซิน (Bhasin, 1978 : 69) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาจะต้องยึดหลักที่จะให้ประชาชนตระหนักถึงสภาพที่เป็นอยู่ สภาพทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เจ้าหน้าที่ของทางราชการหรืออื่นๆ จะต้องยึดหลักให้ประชาชนสามารถวิเคราะห์สภาพการณ์ที่เป็นอยู่ของเขาและกระทำการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของเขา ซึ่งจะต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงของประชาชนเองมิใช่อิทธิพลจากภายนอก

ไพรัตน์ เชชะรินทร์ (อ้างใน ทวิทอง หงษ์วิวัฒน์, 2527 : 6) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาไว้ดังนี้ การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริมชักนำ สนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งส่วนบุคคล กลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน

เดวิส (Davis, 1972 : 136) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

จากคำนิยามดังกล่าวข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในการกำหนดการเปลี่ยนแปลง โดยรัฐสนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนเป็นผู้คิด เป็นผู้ตัดสินใจ เท่ากับเป็นการพัฒนาขีดความสามารถของประชาชน

ในการพัฒนาตนเอง และให้ประชาชนในชุมชนร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งเป้าหมายไว้ ทั้งนี้การมีส่วนร่วมจะต้องประกอบด้วย การรวมตัวของกลุ่มคนในชุมชนและมีหลักการหรือรูปแบบในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างสมัครใจ

แต่คำถามที่น่าสนใจ คือ “ทำอะไรจึงจะให้คุณคนเข้ามามีส่วนร่วม” โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในประชาคมซึ่งบุคคลสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ในบทบาทที่แตกต่างกัน ทั้งบทบาทของแกนนำ บทบาทของสมาชิก และบทบาทของพันธมิตร การที่จะทำให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมนั้นประกอบด้วยเงื่อนไขสำคัญ 3 ประการ ดังที่ นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ ได้กล่าวไว้ คือ

1. ประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม (Freedom to Participation)
2. ประชาชนต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วม (Ability to Participation)
3. ประชาชนต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม (Willingness to Participation)

นอกจากนั้นแล้วการกำหนดเนื้อหาหรือประเด็นที่จะให้คุณคนเข้ามามีส่วนร่วมก็เป็นวิธีการสำคัญในการสนับสนุนให้คุณคนตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมเช่นกัน กล่าวคือ บุคคลมักจะเข้ามามีส่วนร่วมถ้าเป็นเรื่องที่พวกเขาให้ความสนใจ หรือเป็นประเด็นที่เป็นประโยชน์ หรืออาจเป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่พวกเขา ตรงกับที่นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลส่วนบุคคลที่บังเอิญพ้องต้องกัน กลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลของส่วนรวม
2. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้นผลักดันให้มุ่งสู่การรวมกลุ่มวางแผนและลงมือกระทำการร่วมกัน
3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความริเริ่มกระทำการที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญประการแรกของการก่อตัวของประชาคม เพราะเมื่อบุคคลที่มีเป้าหมายและมีความต้องการตรงกันมารวมตัวกันก็จะก่อให้เกิดความสามัคคี ร่วมมือ ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบด้วยกันอย่างสมัครใจ เพื่อให้เกิดการพัฒนาและเกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการ บทสรุปนี้สอดคล้องกับความคิดเห็นของ ดร.อาภรณ์พันธ์ จันทรสว่าง (2525 : 166) ซึ่งได้กล่าวถึงแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาไว้ดังนี้

“ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความหมายอย่างมหาศาลเพราะแสดงถึงการยอมรับในความรู้ความสามารถและศักดิ์ศรีของคน คือประชาชนนั่นเอง การพัฒนาชุมชนเชื่อมั่นในความรู้ความสามารถและศักดิ์ศรีของคนดังกล่าว เชื่อว่าคนคิดได้ด้วย

ตนเอง ปรับเปลี่ยนความคิดได้ ตัดสินใจได้และกระทำการอันเป็นคุณประโยชน์ได้ถ้าเขามีโอกาส
ดังนั้น การพัฒนาชุมชนนอกจากจะเห็นค่าของคนแล้วยังเตือนคนให้เห็นค่าของตัวเองด้วย”

เบอเรลสัน ลาซาร์ลเฟลด์ และแมคฟี (วิลาวล์ย์ ศรีสว่าง อ้างในหนังสือของอรพรรณ
ปีลันธน์โอวาท , 2542 : 126-127) ได้ศึกษาและอธิบายลักษณะเฉพาะของผู้นำความคิดเห็นไว้คือ

1. เป็นต้นแบบ (Model) ของสมาชิกในกลุ่ม เป็นผู้ที่สมาชิกตามความคิดเห็นของเขาและเขาจะให้
คำแนะนำ
2. มักจะมีสภาพทางสังคมสูงกว่าผู้ตามความคิด
3. ได้รับการถ่ายทอดข่าวสารที่เขาเป็นผู้นำความคิดในเรื่องนั้นซึ่งเขาเป็นผู้นำดีกว่าบุคคลอื่นๆ
4. รับสื่อมวลชนมากกว่าบุคคลอื่น
5. ได้รับความรู้จากเนื้อหาของสื่อมวลชนที่เกี่ยวกับหัวข้อหรือเรื่องที่สมาชิกได้รับอิทธิพลอยู่ดีกว่า
สมาชิก
6. ในสถานการณ์ที่มีการเลือกตั้ง ผู้นำความคิดจะให้ความสนใจกับการเลือกตั้งมากกว่าบุคคลอื่น
และมีข้อมูลในการเลือกตั้งดีกว่าบุคคลอื่นๆ และเขารู้สึกว่าเขามีส่วนร่วมในการเลือกตั้งมากกว่า
บุคคลอื่น
7. มักจะมีการศึกษาสูงกว่าสมาชิกคนอื่น ๆ

มนูเนตร โกมลทัต (วิลาวล์ย์ ศรีสว่าง อ้างในหนังสือของอรพรรณ ปีลันธน์โอวาท , 2542 :
127-128) ได้ทำการวิจัยเปรียบเทียบคุณสมบัติของ “ผู้นำโดยธรรมชาติ” หมายถึงผู้นำที่ไม่ได้รับการ
แต่งตั้งจากทางการแต่ได้รับการยอมรับจากผู้คนในชุมชนนั้นๆ จากการสรรหาของตำรวจตระเวน
ชายแดนกับประชาชนในหมู่บ้านที่เป็นเขตแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ กิ่งอำเภอเสนานิคม
อุบลราชธานี ผลการวิจัยแสดงว่า

1. ผู้นำโดยธรรมชาติ มีความเชื่อมั่นในตัวเองมากกว่าผู้ตามความคิด
2. ผู้นำโดยธรรมชาติ เข้าถึงสื่อมวลชนมากกว่าผู้ตามความคิด
3. ผู้นำโดยธรรมชาติ มีลักษณะสากลหรือลักษณะระหว่างท้องถิ่นมากกว่าผู้ตามความคิด
4. ผู้นำโดยธรรมชาติ เข้ามีส่วนร่วมในสังคมมากกว่าผู้ตามความคิด
5. ผู้นำโดยธรรมชาติ มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมมากกว่าผู้ตามความคิด และผู้นำโดยธรรมชาติ
มีทัศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมมากกว่าผู้ตามความคิด
6. ผู้นำโดยธรรมชาติ มีสถานภาพทางสังคมแตกต่างไปจากผู้ตามความคิด
7. ผู้นำโดยธรรมชาติ มีทัศนคติแบบประชาธิปไตยมากกว่าผู้ตามความคิด

3.1 ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในเรื่องขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นก็ต้องขึ้นอยู่กับบทบาทของบุคคลด้วย เช่น บุคคลที่เป็นกลุ่มแกนนำ ขั้นตอนในการมีส่วนร่วมก็จะมุ่งเน้นที่การกำหนดนโยบายและการวางแผนงาน กลุ่มสมาชิก ขั้นตอนการมีส่วนร่วมก็จะอยู่ที่การปฏิบัติงานตามแผนงานที่ถูกกำหนดขึ้น ส่วนกลุ่มพันธมิตร ขั้นตอนการมีส่วนร่วมก็จะเป็นการสนับสนุนปัจจัยต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินงานของกลุ่ม เช่น ปัจจัยด้านทรัพยากร หรือปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น สำหรับขั้นตอนของการมีส่วนร่วมนี้ ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2527 : 74) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายของการพัฒนาที่กำหนดไว้ ดังนี้

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดหา สร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบาย แผนงาน โครงการหรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมการตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงาน พัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรม โครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมาย
8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้โดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

ขั้นตอนดังกล่าวข้างต้น คล้ายคลึงกับแนวคิดของ เจมส์ คี บีนทอง (2527 : 10) ที่ได้สรุปไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมี 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

จะเห็นได้ว่า ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของบุคคลนั้นขึ้นอยู่กับบทบาทของแต่ละบุคคลเป็นหลัก เพราะคนที่มีบทบาทหน้าที่ต่างกันย่อมมีขั้นตอนของการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกันด้วย

นอกจากขั้นตอนของการมีส่วนร่วมแล้ว รูปแบบของการมีส่วนร่วมก็เป็นประเด็นที่น่าสนใจศึกษาเช่นกัน เพราะในการเข้ามามีส่วนร่วมของบุคคลนั้น แต่ละคนสามารถเข้ามามีส่วน

ร่วมได้ในรูปแบบต่างๆ มากมาย รูปแบบของการมีส่วนร่วมของบุคคลก็ต้องขึ้นอยู่กับบทบาทของบุคคลนั้นเช่นกัน เช่น แกนนำก็มักจะมีรูปแบบการมีส่วนร่วมในการเป็นผู้นำความคิด สมาชิก ก็มักจะมีส่วนร่วมในการประชุมและมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน ส่วนพันธมิตรก็อาจจะมีส่วนร่วมในการออกเงินและมีส่วนร่วมในการออกวัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น

จากการศึกษารูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน โดย กรรณิการ์ ชมดี (2524 : บทคัดย่อ) พบว่า “ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในแบบต่างๆ คือ การร่วมประชุม การร่วมออกแรง การร่วมออกเงิน การร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ การร่วมเป็นผู้นำ การร่วมเป็นคณะกรรมการ การร่วมเป็นผู้ชักชวนและการร่วมเป็นผู้ริเริ่ม โดยมีส่วนร่วมในการประชุมมากที่สุด รองลงมาคือ ร่วมออกแรงและร่วมเป็นผู้ชักชวน

กองวิจัยและประเมินผลกรมการพัฒนาชุมชน ได้ศึกษาการดำเนินงานพัฒนาชุมชนที่ดำเนินงานมาแล้ว 5 ปี เขตพัฒนาตำบลตะเคียนเลื่อน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า “การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการสังคมนั้น ประชาชนเข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็นมากที่สุด รองลงมาคือ สละแรงงาน สละเงิน และสละทรัพย์สิน ตามลำดับ (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2518 : 23)

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของบุคคล สามารถสรุปประมวลรูปแบบการมีส่วนร่วมได้ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม
2. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินงาน
3. การมีส่วนร่วมในการใช้ทรัพยากร
4. การมีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
5. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
6. การมีส่วนร่วมในการคิดหาวิธีการแก้ไขปัญหา
7. การมีส่วนร่วมในการวางแผน
8. การมีส่วนร่วมในการประชุม
9. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม
10. การมีส่วนร่วมในการออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้านปัญหา
11. การมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการหรือบริหารงาน
12. การมีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิก
13. การมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ชักชวนหรือประชาสัมพันธ์
14. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามกิจกรรมที่วางไว้

15. การมีส่วนร่วมในการลงทุนหรือบริจาคเงิน/ทรัพย์สิน
16. การมีส่วนร่วมในการออกแรง หรือสละแรงงาน
17. การมีส่วนร่วมในการออกวัสดุอุปกรณ์
18. การมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา ติดตามประเมินผล

การศึกษาเกี่ยวกับขั้นตอน และรูปแบบของการมีส่วนร่วมของบุคคลจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ในการนำมาใช้วิเคราะห์การมีส่วนร่วมของบุคคลแต่ละฝ่ายในชุมชนบ้านใหม่ทั้งฝ่ายที่เป็นกลุ่มแกนนำ กลุ่มสมาชิก และกลุ่มพันธมิตร เนื่องจากเห็นว่าการมีส่วนร่วมของบุคคลนั้นเป็นปัจจัยสำคัญประการแรกของการก่อตัวของชุมชนบ้านใหม่นั้นเอง การพัฒนา และความรุดหน้าจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยวิธีการให้การศึกษาเท่านั้น การให้การศึกษาและให้โอกาสจะช่วยดึงพลังซ่อนเร้นในตัวคนออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และการพัฒนาจะมีประสิทธิภาพได้ก็ต้องยึดหลักการรวมกลุ่มและการทำงานกับกลุ่ม เพราะมนุษย์เราเป็นสัตว์สังคม การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มและทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม จะช่วยให้คน ได้เจริญเติบโตโดยเร็วที่สุด

3.2 หลักการพัฒนาชุมชน

จากปรัชญาและแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาชุมชน ได้นำมาใช้เป็นหลักในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ซึ่งนักพัฒนาต้องยึดเป็นแนวทางปฏิบัติที่สำคัญ ดังนี้ (ทะนงศักดิ์, 2534 : 7-8)

1. ยึดหลักความมีศักดิ์ศรีและศักยภาพของประชาชน โดยนักพัฒนาจะต้องเชื่อมั่นว่าประชาชนนั้นมีศักยภาพ มีความรู้ความสามารถที่แฝงเร้นอยู่ในตัว สามารถที่จะปรับปรุง พัฒนาตนเองได้จึงต้องให้โอกาสประชาชนในการคิด วางแผน เพื่อแก้ปัญหาชุมชนด้วยตัวของเขานักพัฒนาควรจะเป็นเพียง ผู้กระตุ้น แนะนำ ส่งเสริม และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่ให้มากที่สุด
2. ยึดหลักการพึ่งตนเองของประชาชน โดยนักพัฒนาจะต้องยึดมั่นว่า นโยบายการพัฒนาชนบทและวัตถุประสงค์ของการพัฒนาชุมชนนั้น ต้องการสนับสนุนให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ ซึ่งสามารถที่จะทำกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาบางประเภทได้ โดยอาศัยการช่วยเหลือของตนเองของตนในชุมชน หรือหมู่บ้านเป็นหลัก ส่วนรัฐบาลนั้นจะคอยช่วยเหลือสนับสนุนอยู่เบื้องหลังและช่วยเหลือในส่วนที่เกินขีดความสามารถของประชาชน
3. ยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจ วางแผน ปฏิบัติตามแผน และติดตามประเมินผลในกิจกรรมหรือโครงการใดๆ ที่จะทำในชุมชน เป็นการให้โอกาสแก่ประชาชนในชุมชนหรือหมู่บ้าน ได้ร่วมกิจกรรมตั้งแต่เริ่มคิด จนกระทั่งถึงการติดตามประเมินผลของการทำกิจกรรม

ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการดำเนินงาน อันเป็นการปลูกจิตสำนึกในเรื่องความเป็นเจ้าของโครงการหรือกิจกรรม

4. ยึดหลักประชาธิปไตย ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน จะต้องเริ่มด้วยการประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน และร่วมกันคิด ตัดสินใจว่าจะทำอะไร เมื่อตกลงกันแล้วก็เริ่มทำ โดยมอบหมายให้แต่ละคนได้รับผิดชอบร่วมกัน งานจะมาจากประชาชนในชุมชนเอง ไม่ได้มาจากการถูกสั่งให้ทำ นักพัฒนาจะไม่ใช้วิธีการออกคำสั่ง แต่จะต้องให้การศึกษา ชักชวน เสนอความเห็นให้ประชาชนได้พิจารณา วิเคราะห์ด้วยเหตุด้วยผล และหาข้อสรุปตัดสินใจแก้ปัญหาเอง โดยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ (อ้างใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ 2527 : 182-183) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนนั้น ได้บังเกิดขึ้นกับชุมชนต่างๆ ทั่วโลก ซึ่งการมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิด 3 ประการคือ

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของบุคคล ซึ่งกลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม
2. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้นลงมือกระทำร่วมกัน
3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือ ชุมชนไปในทิศทางที่ปรารถนาการตัดสินใจร่วมกันนี้ จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มกระทำการที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (อ้างถึงใน สมบูรณ์ ศรีวัฒนะตระกูล, 2540:36) กล่าวว่า นโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิและองค์การอาสาสมัครรูปต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องร่วมกันในเรื่องต่อไปนี้ บรรลุตามวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ คือ

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้า ปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้ประโยชน์ต่อส่วนรวม

5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิผล

6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง และหน่วยงาน

7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการ และกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลที่ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

ระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชน (สมฤดี นิโครวัฒน์ยิ่งยง, 2536) เสนอว่า การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือในกระบวนการตัดสินใจ

1. การโน้มน้าวจิตใจ เพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชน แต่ไม่ได้ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนหรือในกระบวนการตัดสินใจ

2. การให้การศึกษา การให้ข้อมูลข่าวสาร เพื่อสร้างความเข้าใจในโครงการ

3. การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เจ้าหน้าที่แจ้งจุดยืนของตนในโครงการนั้นๆ ให้ประชาชนทราบ และขอให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นนั้นๆ

4. การปรึกษาหารือ ทั้งฝ่ายเจ้าหน้าที่ และประชาชน ให้หันมาปรึกษาร่วมกัน

5. การร่วมมือกัน ประชาชนมีตัวแทนอยู่ในคณะกรรมการและมีสิทธิออกเสียงขึ้นการตัดสินใจในประเด็นใดจะต้องเข้าใจได้โดยตัวแทนประชาชนจากพื้นที่นั้นๆ

6. การมอบหมายอำนาจหน้าที่ การส่งมอบความรับผิดชอบให้กับสาธารณชนหรือรัฐบาลท้องถิ่น ที่มีความชำนาญเฉพาะเรื่องนั้นๆ

7. การให้ประชาชนตัดสินใจเอง

อคิด ริฟพัฒนา (2527 : 78-79) แบ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 5 ระดับ คือ

1. ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และความต้องการของชุมชนตลอดจนเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา ร่วมกับผู้ปฏิบัติงานในสนาม (Organizer)

2. ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สาเหตุแห่งปัญหา และแนวทางต่างๆ ที่อาจนำมาใช้ในการแก้ปัญหา

3. ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาแนวทาง และวิธีการที่จะใช้แก้ปัญหาและวางแผนเพื่อแก้ปัญหาร่วมกันกับผู้ปฏิบัติงานสนาม

4. ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนเพื่อแก้ปัญหา

5. ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานร่วมกับผู้ปฏิบัติงานในสนาม

William Reeder (1963:39-53) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือไม่ นำเข้ามามีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นสอดคล้องกับความเชื่อพื้นฐาน ทศนคติและค่านิยมของตน
2. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นๆ มีคุณค่าสอดคล้องกับผลประโยชน์ของตน
3. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นสอดคล้องกับสิ่งที่ตนเองได้มาหรือหวังเอาไว้
4. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะไม่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อตนเองได้เคยมีประสบการณ์ที่เป็นอกตต่อกิจกรรมนั้นมาแล้ว
5. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ย่อมขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของตนเองเป็นส่วนใหญ่
6. การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ของบุคคลและกลุ่มบุคคลจะกระทำโดยการบีบบังคับหาได้ไม่
7. การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ของบุคคลและกลุ่มบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับอุปนิสัยและจารีตประเพณี
8. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ย่อมขึ้นอยู่กับโอกาสที่จะเอื้ออำนวย

4. แนวคิดเรื่องชุมชนและชุมชนเข้มแข็ง

ชุมชน หมายถึงหน่วยทางสังคมขนาดหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นกลุ่มก้อนอาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน มีความเป็นมา และสภาพความเป็นอยู่ที่คล้ายคลึงกัน มีความรู้สึกนึกคิดและผลประโยชน์ร่วมกัน ตลอดจนสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของสมาชิกส่วนใหญ่ได้ (ชีรวัฒน์ นิจนตร, 2538)

การที่คนเรารวมกลุ่มมาเข้าสังคมนั้น ตามคำกล่าวของ Aristotle นั้น มนุษย์เป็นสัตว์สัตว์สังคม (Zoon Politikon) ไม่มีใครสามารถอยู่โดดเดี่ยวได้เป็นเวลานาน การได้เข้าร่วมอยู่ในสังคมหรือได้รับการยอมรับในสังคมเป็นแรงจูงใจบังคับให้บุคคลต่างๆ ขอมทำอะไรก็ได้เพียงให้สังคมยอมรับหรือคาดว่าสังคมยอมรับ

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี (2541) ให้ความหมายของคำว่าชุมชนว่า ชุมชนหมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่ง มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ ซึ่งต้องรวมถึงการติดต่อสื่อสาร (Communicate) กันด้วย ซึ่งคำว่าชุมชนในภาษาอังกฤษ ใช้คำว่า Community และคำเดียวกันนี้ บางครั้งใช้กับคำว่า

ประชาคมด้วย เช่น ประชาคมยุโรป (European Community) คำว่าชุมชนจึงใช้กับกลุ่มคนขนาดเล็ก ไม่กี่คนขึ้นไปจนถึงกลุ่มขนาดใหญ่ หรือทั้งโลก เช่น ชุมชนโลก (World Community) ที่เราใช้ โดยทั่วไปก็คือชุมชน ใช้กับขนาดค่อนข้างเล็ก ประชาคมหมายถึง ชุมชนค่อนข้างใหญ่ เช่น ประชาคมจังหวัด ประชาคมตำบล แต่ไม่แน่นอนตายตัว สุดแต่ความเหมาะสม

ตามคำจำกัดความข้างต้น ความเป็นชุมชนอาจมีขึ้นในสถานที่และสถานการณ์ต่างๆ เช่น

- ความเป็นชุมชนในครอบครัว
- ความเป็นชุมชนในที่ทำงาน
- ความเป็นชุมชนวิชาการ (Academic community)
- ความเป็นชุมชนสงฆ์
- ความเป็นชุมชนทางอากาศ เนื่องจากการรวมตัวกัน โดยใช้วิทยุติดต่อสื่อสารกัน
- ความเป็นชุมชนทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

คุณลักษณะความเป็นชุมชน มีดังนี้ คือ (ประเวศ วะสี, 2541)

1. มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน
2. มีความเอื้ออาทรต่อกัน
3. มีการกระทำร่วมกัน
4. มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ
5. ความมีจิตวิญญาณ
6. มีผู้นำตามธรรมชาติ
7. มีการจัดการ

ประเวศ วะสี (2540, หน้า .33) ได้ให้ความหมายชุมชนว่า “ความเป็นชุมชน อาจหมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งหรือเท่าใดก็ได้มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารหรือรวมกลุ่มกันมีความเอื้ออาทรต่อกันมีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ มีการจัดการเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน”

กาญจนา แก้วเทพ (2538, หน้า .14) กล่าวถึงชุมชนว่า “ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตเดียวกันมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด มีฐานะ และอาชีพที่คล้ายคลึงกัน มีลักษณะของการใช้ชีวิตร่วมกันมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตั้งแต่ระดับครอบครัวไปสู่ระดับเครือญาติจนถึงระดับหมู่บ้าน และระดับเกินหมู่บ้าน และผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีความรู้สึกเป็นคนชุมชนเดียวกัน นอกจากนี้ ยังคงมีการดำรงรักษาคุณค่าและมรดกทางวัฒนธรรมและศาสนา ถ่ายทอดไปยังลูกหลานอีกด้วย”

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (อ้างถึงใน ชูชัย สุภวงค์ และยุวดี ภาคการณ์ไกล, 2541) กล่าวว่า “ชุมชน” คือที่ซึ่งเราต้องมีความสัมพันธ์โดยตรง ทางกายภาพ หรืออย่างน้อยที่สุดเขียนจดหมายถึงกันแม้จะไม่เห็นหน้าค่าตากัน โดยมาตรฐานของชุมชนที่สำคัญ คือ (1) ต้องสัมพันธ์โดยตรงได้ (2) ต้องมีความเอื้อเฟื้อต่อกัน

อนЕК เหล่าธรรมชาติ (อ้างถึงใน ชูชัย สุภวงค์ และยุวดี ภาคการณ์ไกล, 2541) ได้กล่าวถึง “ชุมชน” โดยกล่าวว่า Community เป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า Civil Society โดยชี้ถึงจุดต่างว่า “ชุมชน” มีลักษณะเห็นหน้าค่าตากัน (face-to-face relationship) ใกล้ชิดและเป็นส่วนตัว (personal) ซึ่งสิ่งเหล่านี้มักมีในชนบท คนในชุมชนในความหมายนี้มักโยงใยทางสายเลือด มีความผูกพันทางจิตใจ (spiritual binding) ก่อนข้างสูง คนในชุมชนจะคิดคำนวนอะไรด้วยผลประโยชน์หรือประกันด้วยสัญญาอะไรน้อย ในขณะที่ Civil Society เป็นแนวคิดของสังคมเมือง มีเรื่องของสัญญา (contract) เข้ามาเกี่ยวข้อง ทั้งต้องสร้างความผูกพัน (bond) ขึ้นมา แต่ความผูกพันนี้เป็นเรื่องที่ต้องใช้จินตนาการเข้ามาช่วย ซึ่งจะแตกต่างกันกับชุมชนตามที่ได้กล่าวไว้ (อ้างถึงใน สุวิทย์ วิบุลผลประเสริฐ, 2540) นอกจากนี้เธอยังให้ความเห็นไว้ว่า ความเป็นชุมชนนั้นเน้นไปในเรื่องของชนบทที่เข้มแข็ง ไม่อยากเห็นชนบทล่มสลาย ในขณะที่ Civil Society เป็นแนวคิดเมืองใช้สื่อความหมายของสังคมขนาดใหญ่กว่า

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2543, หน้า 1-11) ได้ให้ความหมายของชุมชนไว้ว่า “ชุมชน” เป็นคำที่มีการนำไปใช้กันอย่างกว้างขวาง และใช้ในลักษณะแตกต่างกันออกไปจึงเป็นคำที่ไม่มีความหมายแน่นอนตายตัวแต่เพียงความหมายใดความหมายเดียว โดยอาจพิจารณาได้หลายแง่มุม อาทิ กายภาพ สังคมวิทยา จิตวิทยา อาจมีทั้งรูปธรรมและนามธรรม ไม่ได้จำกัดอยู่กับความหมายที่ให้ความสำคัญกับอาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์ หรือบริเวณเล็กๆ ที่หมายถึง หน่วยทางการปกครองในระดับหมู่บ้านเท่านั้น หากแต่มีหลายขนาดและระดับ ตั้งแต่ระดับหมู่บ้านจนกระทั่งถึงระดับโลกได้ แม้ว่าชุมชนจะได้รับการนิยามในลักษณะต่างๆ กันก็ตาม แต่ความสำคัญของความเป็นชุมชนคือการที่คนได้สร้างสรรค์บางสิ่งบางอย่างขึ้นด้วยตนเอง เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างกัน คุณลักษณะหรืออัตลักษณ์ และการทำงานร่วมกัน ความเป็นชุมชนมิใช่สิ่งที่คงอยู่ตลอดเวลา อาจเกิดขึ้นและสลายไปได้ ในบางขณะก็มีความเข้มแข็งเพื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่ยุ่งยาก แต่บางขณะก็อาจจะไม่มีพลัง และสูญสลายไป หรืออาจจะฟื้นตัวขึ้นมาใหม่อีกได้ มีการปรับเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขและสภาวะแวดล้อมต่างๆ โดยสรุปชุมชนมีนัยและความหมายที่เป็นไปตามพลวัต หรือกระแสของสังคม แต่ถ้าพิจารณาอย่างถ่องแท้จะพบว่า บรรดานักวิชาการ นักพัฒนา หรือผู้ที่ให้ความหมายชุมชน ต่างให้ความหมายที่สอดคล้องกับความรู้ ทักษะคติและหรือความสนใจของตน ความเป็นชุมชนมักได้รับการนิยามใน

เชิงอุดมคติถึงลักษณะที่ควรเป็น มากกว่าจะทำความเข้าใจว่าชุมชนที่เป็นอยู่จริงนั้นเป็นอยู่ในลักษณะใด จึงนำเสนอความเป็นชุมชนไว้ 4 ลักษณะดังต่อไปนี้

1. ชุมชนหมู่บ้าน หมายถึง หมู่บ้านอันเป็นเขตการปกครองของรัฐ เป็นความหมายที่มีความจำกัดในการประสานพลังและความเชื่อมโยงในด้านต่างๆ หรือหากจะประสานความร่วมมือกันในระดับสูงขึ้น ก็จะกำหนดจากเขตการปกครองเช่นกัน อาทิ กลุ่มกิจกรรมในระดับต่างๆ หรือปัจจุบันมีความนิยมจัดตั้งเป็น ประชาคมตำบล ประชาคมอำเภอ และประชาคมจังหวัด โดยมีกระบวนการจัดการอยู่ในมือของฝ่ายราชการเป็นหลักอยู่นั่นเอง

2. ชุมชนในฐานะขบวนการประชาชน เป็นขบวนการทางสังคม เป็นอุดมการณ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้นจากความสำนึกของคนในสังคมต่อปัญหาสาธารณะ หรือปัญหาที่ตัวเองร่วมเผชิญอยู่โดยตรง เป็นเรื่องวิกฤติและมีความยุ่งยากซับซ้อน ยากแก่การแก้ไขด้วยวิธีการและกระบวนการแบบเดิม จึงรวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือองค์กรและเครือข่าย ประกอบด้วยสมาชิกที่หลากหลาย ทั้งประชาชน ปัจเจกชน องค์กรอิสระสาธารณประโยชน์ ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน โดยสมาชิกไม่ต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด มีคุณลักษณะที่คล้ายคลึงกัน หรือมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ช่องทางการสื่อสารก็ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นแบบการพบปะเห็นหน้าค่าตากันโดยตรง มีทางเลือกในการติดต่อสื่อสารในหลายรูปแบบ มารวมตัวหรือเชื่อมโยงกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมกันแก้ปัญหา หรือกระทำการบางอย่างให้บรรลุวัตถุประสงค์ ที่มีใช้เรื่องผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม แต่เป็นผลประโยชน์ในวงกว้าง และรวมไปถึงการสร้างระเบียบ กติกาของสังคมขึ้นมาใหม่ด้วย

3. ชุมชนในแนวมุขยนิยม หรือชุมชนเชิงอุดมคติ ชุมชนในแนวมุขยนิยมนี้อาจเรียกได้ว่า เป็นแนวคิดของชุมชนเชิงอุดมคติ ซึ่งมีความคิดว่าชุมชนต้องก่อเกิดมิตรภาพ ความเอื้ออาทร ความมั่นคงและผูกพัน มีวัฒนธรรมประเพณีของตนเอง มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งเชื่อว่าเป็นสิ่งที่เกิดโดยธรรมชาติอยู่แล้ว และรัฐไม่ค่อยได้เข้ามายุ่งเกี่ยวกับสมาชิกชุมชนมากนัก แนวคิดนี้มาจากตะวันตกให้เหตุผลว่า สังคมสมัยใหม่ทำให้เกิดความสูญเสียการเป็นชุมชน ด้วยเงื่อนไขของสังคมสมัยใหม่ที่ไม่สามารถตอบสนองให้ปัจเจกบุคคลเกิดความมั่นคง แนวคิดของชุมชนเชิงอุดมคติไม่ได้ปรากฏชัด ว่ามองชุมชนในฐานะหน่วยทางสังคมและวัฒนธรรม ที่เป็นอิสระจากรัฐ แต่ได้กล่าวถึงลักษณะของชุมชนที่เหมาะสมว่า ควรเป็นชุมชนที่มีขนาดเล็ก โดยไม่ให้ความสำคัญทางพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของชุมชน ประเด็นที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับรัฐ ก็คือเชื่อว่ารัฐไม่สามารถตอบสนองความมั่นคงของคนได้ ไม่มีองค์กรขนาดใหญ่ใด ที่สามารถตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจของคนได้ เพราะองค์กรเหล่านี้มีขนาดใหญ่ ซับซ้อน เป็นทางการเกินไป รัฐอาจจะก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวในนามของรัฐ เช่น การค้า ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แต่ในการตอบสนองอย่างปกติธรรมดา ต่อความต้องการของคนในเชิงการยอมรับมิตรภาพ ความมั่นคง

ความเป็นสมาชิก รัฐจะทำในสิ่งเหล่านี้ไม่ได้ นักคิดในแนวนี้เสนอข้อเรียกร้องให้ชุมชนมีขนาดเล็ก แต่มีโครงสร้างที่แน่นเหนียว เพราะในชุมชนขนาดเล็กเท่านั้น จะช่วยฟื้นฟูสภาพความสัมพันธ์ทางสังคมให้ดีขึ้น เพราะจะรับผิดชอบต่อหน่วยที่เล็กที่สุดและกล่าวถึงชุมชนขนาดเล็กที่เน้นการกระทำที่เต็มไปด้วยความร่วมมือร่วมใจ ความรู้สึกความเป็นเจ้าของ เป็นสังคมที่คนรู้จักกันอย่างใกล้ชิด และสนิทสนม ความเป็นชุมชนในแนวมนุษยนิยมนี้มีลักษณะที่น่าสนใจคือ

3.1 ไม่ได้ให้ความสนใจ หรือความสำคัญกับอาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์ หรือพื้นที่

3.2 เน้นความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์

3.3 เป็นลักษณะความรู้สึกเชิงอัตวิสัยของความเป็นชุมชน หรือแบบแผนในอุดมคติ

กล่าวคือ นำเสนอลักษณะชุมชน ที่ควรจะเป็นชุมชนที่ดี หรือชุมชนในอุดมคติ

4. ชุมชนในรูปแบบใหม่ หรือชุมชนเสมือนจริง เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นพร้อมกับการพัฒนาเทคโนโลยี และปัญหาของสังคมสมัยใหม่ ที่ทวีความซับซ้อนและรุนแรงขึ้น การพิจารณาปัญหาและแนวทางแก้ไข ไม่อาจจำกัดอยู่ในปริมาตรของชุมชนที่มีอาณาเขตทางภูมิศาสตร์เล็กๆ ได้เพียงลำพัง เพราะบางปัญหาก็เกิดจากอิทธิพลภายนอก ซึ่งบางครั้งการแก้ไขต้องการการรวมกำลัง ความร่วมมือและทรัพยากรจากภายนอก ในรูปแบบของการประสานความร่วมมือกันอย่างกว้างขวางและมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นเหตุผลคล้ายกับที่มาของชุมชนประชาสังคม เป็นชุมชนไร้พรมแดน ที่สมาชิกหรือผู้สนใจสามารถเข้าร่วมได้โดยไม่จำกัดแหล่งที่อยู่ ครอบคลุมถึง อาจจะเป็นลักษณะของชุมชน ทางอากาศ เช่น รายการวิทยุชุมชน ชุมชนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หรือชุมชนเสมือนจริง ฯลฯ อาจกล่าวได้ว่าเป็นชุมชนที่สมาชิกไม่จำเป็นต้องอาศัยในพื้นที่เดียวกัน ไม่จำเป็นต้องมาพบปะหน้าตากันโดยตรง แต่เป็นชุมชนที่อาศัยเทคโนโลยีการสื่อสาร และเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นเครื่องสานความสัมพันธ์ และจิตสำนึกร่วมของสมาชิก

จากนิยามและการจำแนกชุมชนที่ยกมาเป็นตัวอย่างข้างต้นนี้ ทำให้ได้ทราบว่ “ชุมชน” ในภาษาไทยนั้น มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลาย เริ่มจากความหมายทั่วไป หมายถึง กลุ่มคนมารวมกันในอาณาบริเวณหนึ่ง ตรงตามความหมายในพจนานุกรมไทย ซึ่ง อนันท์ กาญจนพันธุ์ (2536, หน้า 64) ได้เคยกล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า คำว่าชุมชน เป็นคำใหม่ในภาษาไทย เพราะไม่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 จึงสันนิษฐานว่าน่าจะเริ่มใช้หลังจากนั้นเล็กน้อย โดยแปลจากคำว่า community ในภาษาอังกฤษ ซึ่งระยะแรกชุมชนมีความหมาย ใกล้เคียงกับคำว่า บ้าน หรือหมู่บ้านในภาษาไทย ครั้นต่อมาได้มีการให้ความหมายชุมชนที่หลากหลายเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนบางครั้งก็ป็นรูปธรรมปรากฏให้เห็นได้ แต่บางครั้งก็มีความหมายเป็นนามธรรมที่ยากแก่การจับต้องได้ กระทั่งปัจจุบันในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ คำว่าชุมชนได้ถูกนำมาใช้ในความหมายที่กว้างออกไป รวมไปถึงการรวมตัวกันโดยพบปะกันแต่ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์อีกด้วย

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ชุมชนหมายถึงการรวมตัวกันของคน เพื่อกระทำการใดๆ ร่วมกันตามวัตถุประสงค์ร่วมของคนเหล่านั้น ชุมชนในความหมายของการพัฒนาชนบท และพัฒนาเมืองยังคงหมายถึงการที่คนมารวมตัวกันตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยในบริเวณเดียวกัน เป็น บ้าน กลุ่มบ้าน หรือ หมู่บ้าน หรืออาจมีอาณาเขตกว้างขวางออกไปอีกเป็นตำบล เป็นเมืองก็ได้

การเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน เป็นวิสัยทัศน์ใหม่ของการพัฒนาประเทศ จึงมีคำถามสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ ความเข้มแข็งของชุมชนคืออะไร และกระบวนการที่จะทำให้ชุมชนเข้มแข็งเป็นอย่างไร ดังนั้นเพื่อทำความเข้าใจในประเด็นดังกล่าว จึงนำเอาข้อเสนอและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเสนอไว้ดังต่อไปนี้

ศ.นพ.ประเวศ วะสี ให้ความหมายของการเป็น “ชุมชนเข้มแข็ง” ว่า หมายถึง การที่ประชาชนจำนวนหนึ่งมีการติดต่อสื่อสารกัน หรือมีการรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความรักมีมิตรภาพ มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติบางสิ่งบางอย่าง และมีระบบการจัดการในกลุ่มทั้งยังกล่าวแสดงความเห็นไว้ในงานเขียน “สังคมสมานภาพและวิชา” ว่า สภาพสังคมไทยในปัจจุบันภาครัฐ หรือ “รัฐาภาพ” และภาคธุรกิจเอกชน หรือ “ชนาภาพ” มีความเข้มแข็งและเชื่อมโยงกันอย่างมาก ทำให้สังคมขาดดุลยภาพและเกิดความล่าช้าในการพัฒนาของฝ่ายประชาชนหรือภาคสังคม หรือ “สังคมสมานภาพ” จึงจำเป็นที่จะต้องเกื้อหนุนภาคประชาชนให้มีความเข้มแข็ง สร้างดุลยภาพทางสังคมที่เรียกว่า “สังคมสมานภาพ” โดยการพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งที่ชุมชน (Community Strengthening) นำไปสู่คำขยายตามมา เช่น ชุมชนเข้มแข็ง ความเป็นชุมชน

เสน่ห์ จามริก (2543 : หน้า 12) ได้กล่าวไว้ว่า หนทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นไทยเป็นภารกิจ และกระบวนการอันยาวไกลและทุรกันดาร เต็มไปด้วยอุปสรรคขวากหนามและหลุมพรางจากปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก แม้จะได้เปรียบในแง่ของฐานทรัพยากร และรากฐานภูมิปัญญาอันทรงคุณค่า แต่สิ่งเหล่านี้ก็เอื้ออำนวยให้ได้เพียงสำนักเบื้องต้นในพื้นที่และทิศทางที่จะก้าวเดินไปเท่านั้น ยังต้องอาศัย อัจฉริยภาพ ปัญญา ความวิริยะ อุตสาหะ และระเบียบวินัยในการเรียนรู้สู่ปฏิบัติ เหนือสิ่งอื่นใด คือเอกภาพในเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นเอง ในความเป็นจริงแล้ว กระบวนการยื่นหยัดต่อสู้บูรณะฟื้นฟูอัตลักษณ์ และอิสรภาพของชุมชนท้องถิ่นไม่ได้เป็นเพียงเหตุการณ์ หรืออุบัติการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะชุมชนหนึ่งชุมชนใดเท่านั้น หากเป็นปรากฏการณ์ในกระแสโลกอันกว้างใหญ่ และชุมชนท้องถิ่นไทย ก็คือ ส่วนหนึ่งของกระแสโลกที่ว่าเป็น

อรทัย อาจอ่ำ (2543) มีความเห็นเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชนว่า ความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดขึ้นนั้น เป็นความสำเร็จในระดับหนึ่งเท่านั้น เพราะชุมชนและองค์กรทุกแห่ง ยังคงมีสิ่งที่จะต้องเรียนรู้และปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา ไม่มีชุมชนหรือองค์กรใดที่มีความสมบูรณ์แบบหรือไม่มี

จุดอ่อนแต่ประการใด สำคัญที่ชุมชนหรือองค์กรนั้น ทราบหรือไม่ว่าอะไรคือจุดแข็งและจุดอ่อน ดังนั้นชุมชนจะต้องยึดหลักการในการเรียนรู้ควบคู่กับการปฏิบัติอยู่ตลอดเวลา จึงสามารถปรับเปลี่ยน หรือแก้ไขจุดอ่อนของชุมชนได้ และถ้าสามารถแก้ไขได้มากเท่าใดก็ทำให้มีชุมชนหรือองค์กรมีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว

กระแสความคิดการพัฒนาที่เน้นความเป็นชุมชน หรือการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศนั้น มิได้เกิดขึ้นเมื่อประเทศไทยประสบวิกฤติเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 หากได้เกิดขึ้นมาเป็นเวลาหลายปีแล้ว แต่ไม่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วกันอย่างทุกวันนี้จากการศึกษาเอกสารได้ข้อค้นพบทำนองเดียวกันว่า กลุ่มนักพัฒนาเอกชนได้เป็นผู้บุกเบิก เข้าไปฝังตัวทำงานพัฒนาอยู่ในชุมชนประมาณ พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา ปัจจุบันมีการกล่าวถึงแนวคิดในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งไว้หลากหลายแนวคิด หรืออาจจะเรียกว่ากระแสก็ได้ กระแสที่กล่าวถึงกันอยู่เสมอได้แก่ กระแสวัฒนธรรมชุมชน กระแสเศรษฐกิจชุมชน และกระแสประชาสังคม ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า บางครั้งแนวความคิดทั้ง 3 กระแสก็คล้ายคลึงกัน แต่บางครั้งก็มีการเสนอความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ดังนั้นเพื่อความกระจ่างจึงได้นำเอารายละเอียดของแนวคิด 3 กระแสมาเสนอไว้ดังนี้

วัฒนธรรมชุมชน ชุมชนเข้มแข็งในแนววัฒนธรรมชุมชนมีแนวความคิดว่า ชุมชนไทยในอดีตนั้น มีความเป็นชุมชนหรือเป็นชุมชนเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ แต่ถูกผลกระทบจากการพัฒนาตามภาวะทันสมัย จนสูญเสียความเป็นชุมชนไป อย่างไรก็ตาม ลักษณะของชุมชนไทยที่มีการเกาะเกี่ยวผูกพันกันทางจิตใจ หากมีการฟื้นฟูวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น และสร้างเอกลักษณ์ให้ดำรงอยู่ จะเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้กลับคืนมาได้ ซึ่งมีใช่เป็นการถอยหลังกลับไปหาอดีต แต่เป็นการฟื้นฟูความเอื้ออาทร ความผูกพัน และดำรงความเป็นชุมชนไว้ โดยผสมผสานกับวัฒนธรรมภายนอกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วไม่ปล่อยให้ถูกกระแสการเปลี่ยนแปลงพัดพาไปจนชุมชนล่มสลาย มีตัวอย่างของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน ดังนี้

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2529, หน้า 32-37, 2540, หน้า 194-204) กล่าวว่าประเทศไทยได้มีชุมชนหมู่บ้านที่มีความสำคัญมาแต่อดีต เพราะมีความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นแรงเกาะเกี่ยวภายใน โดยความเป็นชุมชนนี้มีสภาพคงอยู่ให้เห็นได้จากการคงอยู่ของการทอผ้า และการใช้แรงงานในครอบครัว เป็นต้น ก่อน พ.ศ. 2504 วัฒนธรรมชุมชนยังมีอยู่ในหมู่บ้านชัดเจน ทั้งการเชื่อผีบรรพบุรุษ หรือความเชื่อในระบบญาติและครอบครัว เป็นต้น การมีอยู่ของชุมชนในสังคมไทยเป็นสิ่งสำคัญมากต่อการพัฒนาประเทศ เพราะชุมชนเป็นสถาบันชีวิตของชาวบ้านมาแต่เดิม หากไม่มีชุมชน ชาวบ้านก็ไร้ที่ทำกิน ไร้บ้าน ไร้ญาติ ไร้งาน ไร้ชีวิตสังคม ไม่มีวัฒนธรรม ดังนั้นการพัฒนาจึงไม่จำเป็นต้องไปทำให้ความเป็นชุมชนแตกสลายไป แต่ต้องพัฒนาโดยฟื้นฟูจากลักษณะเดิมที่มี

อยู่ในชุมชน เช่น ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ความรักกันที่นอ�ง แบ่งปันช่วยเหลือไม่เอาเปรียบข่ม
 เหยงกัน มีความเป็นหนึ่งเดียวกันในชุมชน การพึ่งตัวเอง ความซื่อสัตย์สุจริต กตัญญู ไม่คดโกงกัน ถึง
 จะมีความขัดแย้งเรื่องชนชั้นในชุมชนบ้าง ก็จะถูกทอนด้วยความดีเหล่านี้ เพราะความดีความเคารพ
 ในเครือญาติ และความเป็นชนชาติเดียวกัน จะทำให้ความขัดแย้งต่างๆ ที่มีอยู่ถูกทอนลงไป แนวคิด
 วัฒนธรรมชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของประชาธิปไตย ที่เน้นราษฎรธรรมดา ชุมชนหมู่บ้าน และการโยง
 หมู่บ้านเข้าด้วยกัน เน้นการจัดองค์กรเล็กๆ ของประชาชนเหล่านี้ ชุมชนจึงต่อรองอำนาจรัฐได้ เป็น
 ประชาธิปไตยของราษฎรธรรมดาจริงๆ ซึ่งความสำเร็จน่าจะมี 3 ประการ คือ

1. เส้นใยทางเศรษฐกิจ การจะรักษาชุมชนไว้ได้นั้นต้องฟื้นฟูและพัฒนาเศรษฐกิจของ
 ชุมชน ให้ชาวบ้านพึ่งตัวเองได้ ผลดีให้มีกินมีใช้ก่อน เหลือแล้วจึงขาย ซึ่งในอดีตชุมชนหมู่บ้านเคย
 มีเสถียรภาพเพราะมีทรัพยากรสมบูรณ์ เมื่อชุมชนอยู่ได้ก็เชื่อมโยงตาข่ายกัน ขณะเดียวกันเนื่องจาก
 ปัจจุบันทรัพยากรในชุมชนมีจำกัด จึงจำเป็นที่จะต้องใช้เทคโนโลยีในการเพิ่มผลผลิตภาพของ
 ทรัพยากร แต่ต้องเป็นเทคโนโลยีที่ชาวบ้านรับได้ และควบคุมได้ เป็นการประสานวัฒนธรรมชุมชน
 กับวัฒนธรรมสากลซึ่งเป็นเส้นใยทางวัฒนธรรม

2. ทางการเมือง คือการปลูกจิตสำนึกชาวบ้านให้รวมพลังกันกระทำการต่างๆ ด้วยตนเอง
 แม้ว่าวัฒนธรรมชุมชนยังคงดำรงอยู่ แต่อาจปรากฏเพียงรูปพิธีกรรม มากกว่าจะเป็นอุดมการณ์ การ
 รื้อฟื้นจิตสำนึกทำให้จิตสำนึกแจ่มชัด จะทำให้ชาวบ้านรวมพลังกันต่อสู้ แม้ฐานเศรษฐกิจอาจจะเสี
 หายไปบ้าง จิตสำนึกแห่งความเป็นชุมชน ก็สามารทที่จะมีพลังและสร้างชุมชนขึ้นมาใหม่ได้
 เพียงแต่รูปแบบภายนอกอาจแตกต่างไปจากเดิม การค้นหาจิตสำนึกในประวัติศาสตร์แห่งชุมชน
 และการนำกลับมาถ่ายทอดใหม่ให้คนรุ่นปัจจุบันและเยาวชน จึงมีความสำคัญมากเนื่องจากหน้าที่
 ในการค้นหาและถ่ายทอดนี้เป็นของปัญญาชน ความสำเร็จของการขจิตสำนึกของชาวบ้านให้แจ่ม
 ชัด จึงขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างปัญญาชนกับชาวบ้านอย่างมาก และที่สำคัญอีกประการหนึ่ง
 คือการร่วมมือกับชนชั้นอื่น เพื่อจัดตั้งองค์กรเพื่อต่อรองกับรัฐและนายทุนเรียกร้องให้มีการปฏิรูป
 ที่ดินและให้รัฐจัดสรรงบประมาณให้การพัฒนาชนบทมากขึ้น ในการขจิตสำนึกของชาวบ้าน
 นอกเหนือจากการทำให้ชาวบ้านมีความสำนึกแจ่มชัดในวัฒนธรรมชุมชนแล้ว ชาวบ้านควรรับรู้
 ปัญหาของเขา ในบริบทของประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยรู้เรื่องการเมืองและสังคม
 ภายนอกหมู่บ้าน ตลอดจนได้รับรู้การเอาเปรียบ ที่รัฐและระบบทุนนิยมได้กระทำต่อหมู่บ้าน
 ทั้งนี้จากแง่มุมของชาวบ้านและชุมชน

3. ทางวัฒนธรรม นอกจากการค้นหาวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อนำมาเป็นสาระของแนวคิด
 วัฒนธรรมชุมชนแล้ว การประสานแนวคิดกับศาสนาพุทธก็เป็นสิ่งจำเป็น เพราะที่ผ่านมาศาสนา
 พุทธและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องยังอยู่ห่างจากวัฒนธรรมชุมชน แต่เกี่ยวข้องกับรัฐและผู้ปรารถนาจะ

หลุดพ้นมากกว่าจะเกี่ยวข้องกับชีวิตของคนธรรมดา จึงต้องพยายามที่จะผลักดันให้พุทธจักรช่วยทำให้แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนประสบผลสำเร็จได้มากขึ้น

วิชิต นันทสุวรรณ และจ้านงค์ แรกพินิจ (2541, หน้า 111-112) ได้กล่าวถึงรูปแบบใหม่ของวัฒนธรรมชุมชนว่า การพัฒนาประเทศที่ผ่านมา ทำให้เกิดความก้าวหน้าทางวัตถุมากมาย แต่มีผลทำให้คนและชุมชนตัดขาดจากกัน ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และการแลกเปลี่ยนพึ่งพาอาศัยกันแบบเดิม แทบจะไม่มีอำนาจในการควบคุมพฤติกรรมทางสังคมของบุคคล ดังนั้นชาวบ้านจำนวนมาก จึงได้สร้างกลไกทางสังคมวัฒนธรรมใหม่ แทนระบบความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ด้วยการพึ่งพาอาศัยกันเชิงแลกเปลี่ยน ผ่านกลไกการจัดการที่ชาวบ้านสร้างขึ้น ซึ่งได้แก่กลุ่มและองค์กรชุมชนรูปแบบต่างๆ เช่น การออมทรัพย์ การจัดสวัสดิการ และธุรกิจชุมชน เป็นต้น ซึ่งความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายใต้กลไกการจัดการใหม่นี้ จะไปจุดดึงเอา ญาติ พี่น้อง เพื่อนบ้านมาใกล้ชิดกันอีกครั้ง เกิดการแลกเปลี่ยนและพึ่งพาอาศัยกัน เป็นเครือข่ายที่จะขยายต่อไปได้อีก

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2543, หน้า 30) กล่าวถึงความเป็นมาของกระแสวัฒนธรรมชุมชนในประเทศไทยว่า ได้ก่อตัวขึ้นจากนักพัฒนาเอกชน ได้เข้าไปทำงานฝังตัวอยู่ในหมู่บ้านในช่วงหลัง พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา และเรียกร้องให้มีการรื้อฟื้นคุณค่าและความดีงามในวัฒนธรรมแบบเดิมให้กลับคืนมา และยังเรียกร้องให้คนชั้นกลางเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมชุมชนดั้งเดิมที่ดีงามของชาวบ้าน เพื่อเป็นการคืนพื้นที่ทางวัฒนธรรมให้กับชาวบ้านอีกด้วย และนี่คือการนำไปสู่แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนอันเป็นที่รู้จักกันดีในปัจจุบัน โดยที่นักวิชาการในแนววัฒนธรรมนิยมมักจะมองว่า ชาวบ้านได้สูญเสียอำนาจในการจัดการชุมชนของตนไป ให้กับรัฐและระบบทุนนิยม ซึ่งรัฐโดยตัวแทนในระดับอำเภอจนถึงหมู่บ้าน ได้เข้าไปแย่งอำนาจในการจัดการโดยอ้างว่ามีประสิทธิภาพมากกว่า และเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั่วประเทศ ภายใต้กรอบการพัฒนาซึ่งรัฐเป็นผู้กำหนดเพียงฝ่ายเดียว และผลจากการจัดการของรัฐที่เน้นการพัฒนาให้เป็นอุตสาหกรรมในช่วงที่ผ่านมา ทำให้มีการดูหมิ่นพินิจทั้งวัตถุคิบัและแรงงานออกจากชนบทไปสู่เมือง ดังนั้นการจัดการแบบดั้งเดิมของชาวบ้านที่มีความสามารถในการรวมตัวกันต้องสั่นคลอนลง บ่อยครั้งที่ชุมชนชนบทเหลือแต่คนชราและเด็ก ยากแก่การรวมตัวเพื่อปฏิบัติกิจกรรมตามแบบอย่างที่เคยปฏิบัติมา

สรุปแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน มีความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมของชุมชน ว่าเป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนไทยดำรงอยู่ได้ ดังนั้นการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ต้องมีการฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจิตสำนึกเห็นคุณค่าของคนในชุมชน มีความร่วมมือกันของคนในชุมชน และมีการสานต่อเชื่อมโยงนำเอาสิ่งดีๆ ของวัฒนธรรมภายนอกมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนด้วย

4.1 ลักษณะและการวัดความเข้มแข็งของชุมชน

เพื่อทราบว่ามีภาวะระดับชุมชนเข้มแข็งกันอย่างไร ผู้วิจัยจึงสำรวจและศึกษาแนวคิดในการวัดความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งได้พบว่ามีการเสนอแนวคิดที่ว่าด้วยตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งไว้ดังนี้

สีลาภรณ์ นาคทรพรพ (2541, หน้า 236-239) ได้เสนอแนวความคิดในการกำหนดเครื่องชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนไว้ว่า องค์กรชุมชนหรือองค์กรประชาชน เป็นกลไกที่สำคัญยิ่งในกระบวนการพัฒนา นับเป็นกุญแจที่ช่วยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนและสังคมในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การศึกษา และสุขภาพอนามัย ดังนั้นพื้นที่ใดหมู่บ้านใดมีองค์กรชุมชนหรือไม่และถ้ามีอยู่ องค์กรมีความเข้มแข็งหรือมีประสิทธิภาพเพียงไร ย่อมเป็นประโยชน์ต่อการชี้วัดศักยภาพของชุมชน ตลอดจนระดับการพัฒนาและปัญหาของชุมชนนั้นๆ จาก การสังเคราะห์กรอบแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบขององค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง มีกรอบเครื่องชี้วัดองค์กรชุมชน 4 หัวข้อหลัก ดังนี้

1. ภูมิปัญญา ระบบความเชื่อ ระบบคุณค่า ระบบความคิดของชุมชน
2. การจัดการกลุ่ม/องค์กร
3. กระบวนการเรียนรู้และการขยายเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน
4. ผลกระทบจากการดำเนินงานขององค์กรชุมชนในด้านต่างๆ

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541, หน้า 9-19) เสนอแนวคิดในการวัดความเข้มแข็งของชุมชนไว้ว่า เป้าหมายของการพัฒนามี 3 ประการ คือ คนพัฒนา ชุมชนเข้มแข็ง และความสุขของทั้งคนและชุมชน โดยแต่ละตัววัดสามารถวัดได้ทางจิตวิสัย วัตถุวิสัย สำหรับชุมชนเข้มแข็งนั้นมีลักษณะ 4 ประการดังต่อไปนี้

1. เป็นชุมชนเรียนรู้ คือสมาชิกของชุมชนมีการเรียนรู้ ยิ่งสมาชิกมีการเรียนรู้ได้มากหรือสมาชิกทุกคนในชุมชนได้เรียนรู้ ชุมชนจะตื่นตัวต่อความเป็นไปของโลกอยู่ตลอดเวลาโดยเฉพาะการเรียนรู้จากการปฏิบัติ จากการได้ลงมือกระทำและได้กระทำร่วมกันเป็นกลุ่ม จะทำให้เกิดความรู้จากการปฏิบัติซึ่งเป็นความรู้จริง เป็นความรู้ขั้นสูงที่เรียกว่า ปัญญา อันสามารถสร้างการพัฒนาชุมชนของตนให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นถาวรต่อไป
2. เป็นชุมชนที่รู้จักจัดการตัวเอง อันประกอบด้วย การวางแผน การจัดการกระบวนการ ลงมือปฏิบัติ และมีการประเมินด้วยชุมชนเองทุกขั้นตอน
3. เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ ซึ่งแสดงออกได้หลายอย่าง เช่น การมีสมาชิกที่มีความผูกพันรักดีกับชุมชน เสียสละทำงานเพื่อชุมชน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนมีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกันมี

ผลประโยชน์ร่วมกัน ทำให้ชุมชนมีชีวิตจิตใจ เหมือนสิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่ง พร้อมทั้งจะเจริญเติบโตหรือเสื่อมสลายตามสภาพร่างกายและสิ่งแวดล้อม

4. เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ ซึ่งสันติภาพเป็นผลของหลายเหตุ เช่น คนในชุมชนมีความสุข มีความสมดุลในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนสิ่งแวดล้อม ความปรองดองสมัครสมานสามัคคีกันของคนในชุมชน การรู้จักจัดการชุมชน การมีผู้นำที่ดี รวมถึงการประสานร่วมมือกันเป็นอย่างดีระหว่างกลุ่มสังคมต่างๆ ในชุมชน

การวัดความเข้มแข็งของชุมชน อาจทำได้ทั้งแง่วัตถุวิสัย หรือจิตวิสัย กล่าวคือ กรณีการเรียนรู้และการจัดการอาจใช้วัตถุวิสัย เช่น การใช้แบบสอบถาม วัดสิ่งต่างๆ เหล่านี้ ส่วนการวัดจิตวิญญาณและสันติภาพซึ่งเป็นเรื่องนามธรรมอาจใช้วิธีจิตวิสัยได้ผลดีกว่า นั่นคือการหาหนทางให้คนในชุมชนแสดงความรู้สึกร่วมกัน หรือการมีความสงบสุขร่วมกันกับผู้อื่นในชุมชนของตนอย่างไรก็ดี ทั้งวิธีวัตถุวิสัยและวิธีจิตวิสัย สามารถใช้วัดตัวแปรทั้ง 4 ได้เช่นกัน แต่สำหรับการวัดสันติภาพนั้น อาจไม่จำเป็นต้องวัด เพราะเป็นความรู้สึกของแต่ละคน จะใช้วิธีการสังเกตทั่วไปหรือให้ตัวแทนชุมชนแสดงความรู้สึกก็อาจเพียงพอ

สรุปการชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนทั้ง 2 แนวคิด มีตัวชี้วัดใกล้เคียงกัน คือ พิจารณาจากชุมชน มีการเรียนรู้ มีการจัดการ และมีจิตใจที่จะร่วมกันสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน

4.2 ข้อเสนอเรื่องความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน

ในที่นี้ขอเริ่มกันด้วยการสกัดคุณลักษณะ/เกณฑ์บางประการที่ให้ภาพของความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน โดยขอเริ่มต้นจากภาพอุปมาอุปไมยขององค์กรชุมชนกับร่างกายคนตามทัศนะของ นพ. ประเวศ วะสี ที่มองว่าวิธีดูว่าร่างกายคนแข็งแรงนั้น เราดูได้ใน 3 ระดับ และ 2 มิติ

1. ดูว่าร่างกายนั้นมีอายุยืนยาวเพียงใด
2. ดูว่าร่างกายนั้นสามารถเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถออกไปมากขึ้นหรือไม่
3. ดูว่าร่างกายมีขีดความสามารถที่จะเผชิญกับวิกฤตต่างๆ ได้ เช่น ภาวะคุกคามจากโรคร้าย

มาน้อยเพียงใด

ซึ่งใน 3 ระดับนี้เราอาจจะพิจารณาทั้งในมิติของปริมาณและคุณภาพ เช่น ปริมาณของอายุที่ยืนยาว และชีวิตที่มีอายุยืนนั้นต้องมีคุณภาพชีวิตด้วย เป็นต้น

เมื่อนำมาประยุกต์เข้ากับองค์ประกอบต่างๆ ขององค์กรชุมชน เราอาจจะพิจารณาได้ดังนี้คือ

1. ตัวบุคคล/ทุนมนุษย์

สัญญาบ่งบอกความเข้มแข็งประการหนึ่งขององค์กรชุมชนคือต้องมีลักษณะ “เราจะ โด่ๆ” ทั้งปริมาณและคุณภาพที่กล่าวมาแล้ว ดังนั้นองค์กรที่เข้มแข็งก็คือองค์กรที่จำนวนสมาชิกเพิ่มมาก

ขึ้นในมิติของปัจจุบัน และจะมีการสืบทอดสมาชิกใหม่ในมิติของอนาคต (กล่าวคือ มีคนรุ่นใหม่ๆ เข้ามาสืบทอดรับงาน)

ส่วนในมิติเชิงคุณภาพก็คือ ความสามารถ ทักษะ ความรู้และความคิด และพลังแห่งศีลธรรม ของทั้งสมาชิกและผู้ นำเพิ่มพูนขึ้น เช่น ขอบเขตความสามารถของผู้ นำขยายปริมณฑลจากด้าน เศรษฐกิจเข้าสู่เรื่องการเมือง ขยายจากระดับหมู่บ้านเข้าสู่สภาพตำบลและอำเภอ ในส่วนของสมาชิก นั้น ประจักษ์พยานที่แสดงถึงคุณภาพของสมาชิกก็คือพลังความรู้และความสามารถที่จะค้นคิด วิธีการทำกิจกรรมออกมาอย่างกระชุ่มกระชวยมีชีวิตชีวาและต่อเนื่อง

2. ปริมาณและคุณภาพของกิจกรรม

ตัวบ่งชี้ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนอีกตัวหนึ่งก็คือตัวผลงานอันหมายถึงกิจกรรมของกลุ่ม ซึ่งควรจะต้องมีลักษณะต่อเนื่องสอดคล้องกันเป็นตาข่าย ดังตัวอย่างของกลุ่มเลี้ยงวัวควายที่ ออกลูก กิจกรรมออกมาเป็นฝ่ายผลิตลูกขึ้น เป็นต้น

การทำกิจกรรมใหม่ๆ นั้นแสดงให้เห็นการเพิ่มขยายศักยภาพในการจัดการกับคนจัดการกับ สิ่งของวัตถุ จัดการกับสถานที่และเวลาแบบใหม่ๆ ออกไปอยู่เสมอ กลุ่มสหกรณ์การเกษตรทำนาง แนวที่เริ่มจากกลุ่มเลี้ยงวัวควายออกไปเป็นกลุ่มทำปืมน้ำมัน กลุ่มฉาบปทิจ กลุ่มที่ทำหน้าที่ทั้งรับ ฝากและให้กู้ยืมเงินแบบธนาคาร

นอกจากนั้น จากการวิเคราะห์กิจกรรมบางชนิดที่ดำเนินการในช่วงเวลาที่เกิดวิกฤตการณ์ก็ ยังช่วยให้ประเมินความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนได้เช่นเดียวกับเวลาที่ร่างกายรับเชื้อโรคเข้าไปแล้ว จะล้มป่วยหรือไม่กิจกรรมการแก้ไขปัญหาก็รุกเร้าเข้ามา เช่น ที่กลุ่มเกษตรกร อ. โพนทราย สามารถ ล้าแดงอิทธิฤทธิ์จัดการกับเรื่องปุยปลอมได้เป็นตัวอย่างที่ดีอันหนึ่ง

3. ปริมาณและคุณภาพของทุนสิ่งของและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

เช่นเดียวกับตัวแปร 2 ตัวที่กล่าวมาข้างต้น คือ ความเข้มแข็งขององค์กรนั้นจะดูได้บรรดา ทุนด้านวัตถุ และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่กลุ่มนั้นสามารถสะสมได้ว่ามีปริมาณเพิ่มมากขึ้น หรือไม่ เช่น กลุ่มวัวควายก็มีจำนวนวัวควายเพิ่มขึ้น กลุ่มทอผ้าสีธรรมชาติก็มีต้น ไม้ในป่าธรรมชาติ เพิ่มขึ้น ส่วนมิติด้านคุณภาพนั้นก็คือ ความยืนยาวของทุนทั้งสองนี้ เช่น กลุ่มออมทรัพย์มีระบบ การบริหารจัดการ ทั้งด้านศีลธรรมและด้านเทคนิคที่โปร่งใสทำให้กลุ่มมีอนาคตยืนยาว เป็นต้น

4. ทุนเพื่อน/เครือข่าย

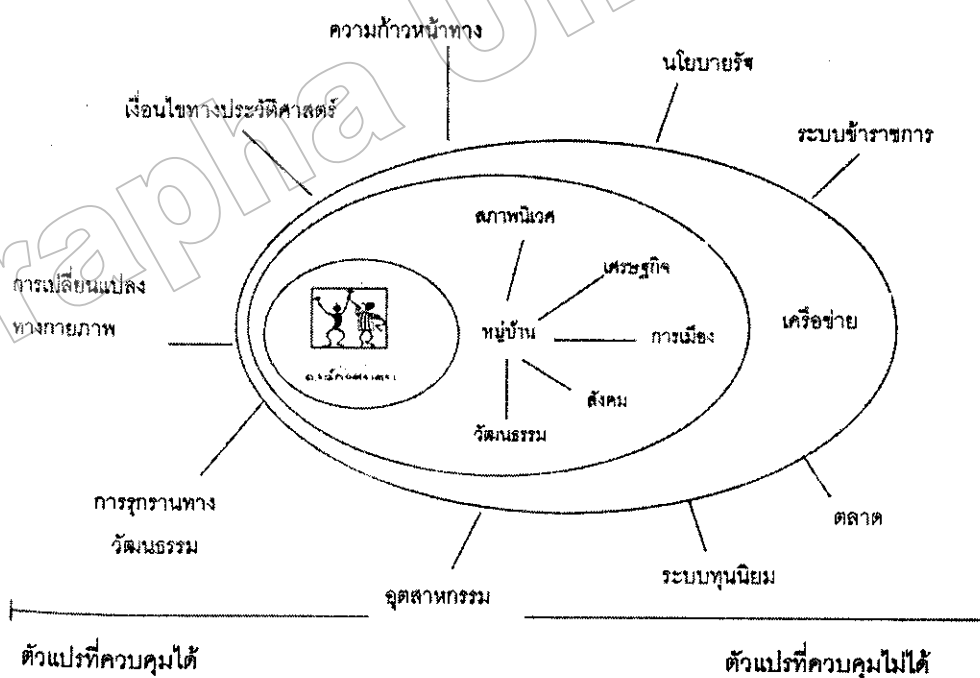
เนื่องจากงานขององค์กรชุมชนจะต้องมีลักษณะสองด้านในตัวเองอยู่เสมอ คือด้านการ พึ่งตนเองและด้านการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การมีเครือข่ายจึงเป็นตัวแปรอีกตัวแปรหนึ่งที่ใช้ ประเมินความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนได้

การพิจารณาทุนเพื่อน/เครือข่ายนี้ก็เช่นเดียวกับมิติอื่นๆ คืออาจพิจารณาได้ในแง่ปริมาณคือ มีเครือข่ายกว้างขวางมากน้อยแค่ไหน ส่วนในแง่คุณภาพนั้นก็อาจจะพิจารณาในเรื่องความหลากหลายของเครือข่ายว่าองค์กรของเรามีเพื่อนหลายประเภท หลายระดับหรือเปล่าอีกประการหนึ่งคำว่า “เครือข่าย” ที่มาจากภาษาอังกฤษว่า “Network” นั้นมีคุณสมบัติที่ฟังก็คือ “Net” ของเรานั้น เวลาต้องการใช้งานขึ้นมา “Work” ได้จริงๆ หรือเปล่า คือเป็นหลักที่ฟังไว้ใจได้หรือไม่

นอกจากนี้การประเมินเรื่องเครือข่ายอาจจะดูจากขีดความสามารถขององค์กรในการจัดการกับเครือข่าย และนอกจากจะวิเคราะห์ในแง่ “ระบบ” (System) แล้ว เราอาจจะอนุมาน (Infer) ความเข้มแข็งขององค์กรโดยดูจาก “ผลลัพธ์” ที่เกิดขึ้นเช่นเวลาระดมสรรพกำลัง (Mobilize) แล้วมีแรงผลักดันอย่างไรที่ใจองค์กรต้องการหรือเปล่า หรือเวลาเอาพลังของเครือข่ายไปต่อรองปะทะแล้วประสบความสำเร็จหรือเปล่า

5. สถานภาพขององค์กรชุมชน

การพิจารณาความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนที่กล่าวมาตั้งแต่ต้นนั้น ส่วนใหญ่เป็นการวัดจากตัวองค์กรชุมชนเอง แต่สำหรับเกณฑ์สุดท้ายนี้จะเป็นการประเมินโดยใช้เกณฑ์อ้างอิงจากภายนอก (External Reference) คือการประเมินจากกลุ่มภายนอกที่เกี่ยวข้องว่า ได้ให้การยอมรับองค์กรชุมชนนั้นมากน้อยเพียงใด ในแง่มุม

แผนภูมิแสดงเกณฑ์ เรื่องอำนาจในการควบคุมเพื่อวัดความเข้มแข็งของชุมชน

เราอาจจะวัดความเข้มแข็งของชุมชนในลักษณะของการเคลื่อนย้ายตัวเองหรือเพิ่มขีดความสามารถของตัวเองจากตัวแปรที่ควบคุมไม่ได้ (เช่น การกำหนดราคาขาย การอยากให้อุณหภูมิอยู่ในหมู่บ้าน ธรรมชาติในพื้นที่ดินและป่าชุมชน ฯลฯ) ไปสู่ตัวแปรที่ควบคุมได้มากยิ่งขึ้นทุกทีในทุกระดับเริ่มตั้งแต่วิถีชีวิตของตน เริ่มตั้งแต่วิถีชีวิตของตนเอง ครอบครัว กลุ่ม หมู่บ้าน เครือข่าย นโยบายรัฐ เป็นต้น

4.3 สรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง

ผู้วิจัยได้ข้อสรุปว่า ชุมชนเข้มแข็ง คือ ชุมชนที่สามารถรวมตัวกันเพื่อปกป้องรักษา และถ่ายทอดสิ่งต่างๆ ภายในชุมชนที่บรรพบุรุษได้สืบทอดต่อๆ กันมา มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนเพื่อประโยชน์ของคนภายในชุมชนแบบสมดุลและยั่งยืน ตลอดจนมีการรวมตัวกันเคลื่อนไหวเพื่อแก้ปัญหา และสนองตอบความต้องการของคนในชุมชนได้ ไม่นิ่งเฉยคอยรับความช่วยเหลือ หรือการสั่งการจากรัฐ องค์กร หรือบุคคลภายนอก ทั้งนี้จะต้องประสานความสามารถเหล่านี้กับวัฒนธรรมภายนอกที่มีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยโลกาภิวัตน์ ได้อย่างกลมกลืน เพื่อเชื่อมโยงและรับเอาสิ่งดีๆ ที่มีประโยชน์ต่อชุมชนจากภายนอกได้ด้วย สำหรับกระบวนการทำให้ชุมชนเข้มแข็งนั้น มีแนวคิดที่คล้ายคลึงกันอยู่ว่าในอดีตชุมชนหมู่บ้านไทย มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ แต่ภายหลังเมื่อมีการพัฒนาตามอย่างประเทศตะวันตก โดยเฉพาะการเร่งพัฒนาทางเศรษฐกิจ มีผลกระทบทำให้ชุมชนอ่อนแอลง จนเกือบจะล่มสลาย ส่วนการจะฟื้นฟูและเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งนั้น มีผู้เสนอไว้หลายกระแส ซึ่งหลายกระแสได้มีความเห็นตรงกันในเรื่องต่อไปนี้

1. องค์กรประกอบภายในชุมชน ชุมชนแต่ละแห่งมีสภาพไม่เหมือนกัน ดังนั้นสภาพแวดล้อมปัจจุบันของชุมชน จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งในที่นี้ใช้คำว่า “ต้นทุนของชุมชน” อันได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติที่มีความหลากหลาย และความอุดมสมบูรณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการผลิตอาหารและสมุนไพรเพื่อการเลี้ยงตัวเองและเป็นสินค้าได้ และทุนทางสังคมคือ การมีวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ดีงาม มีแรงเกาะเกี่ยวทางสังคมมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นต้น

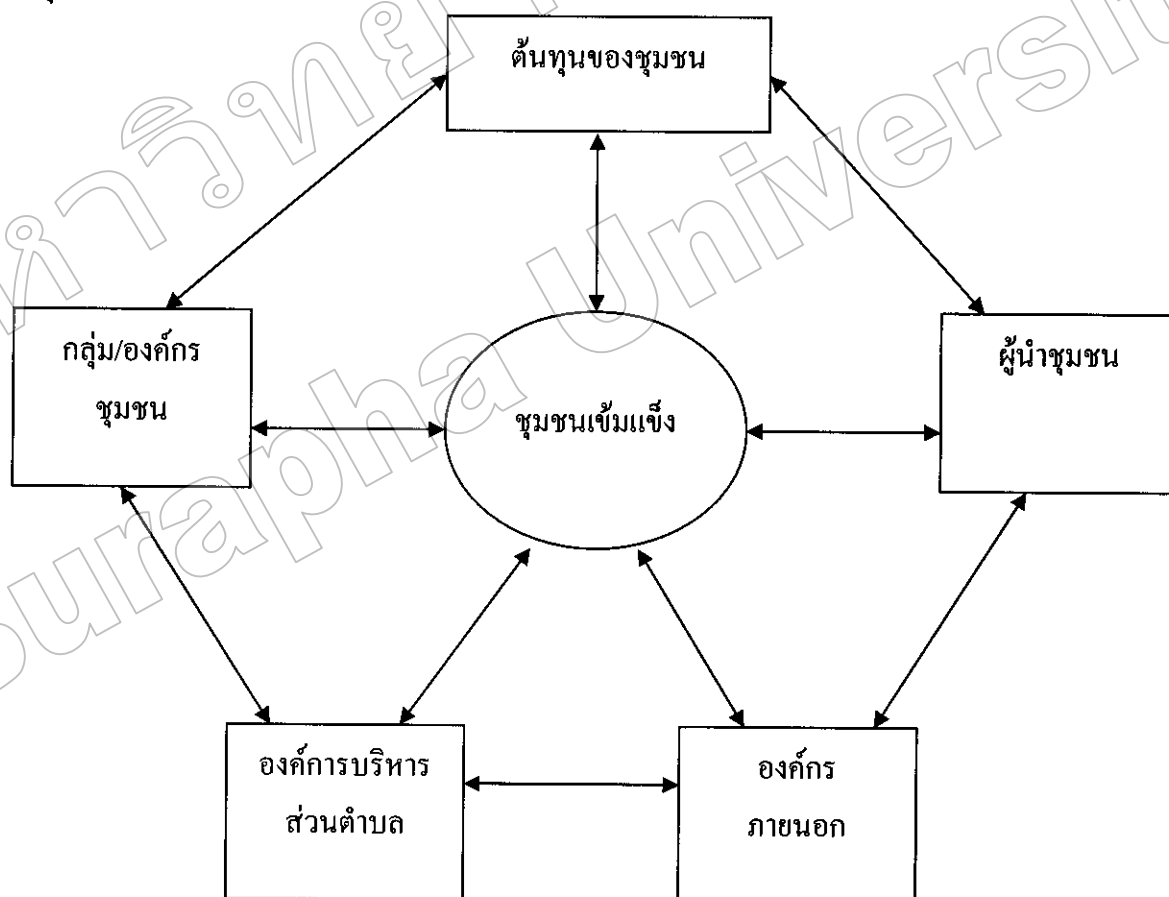
2. กลุ่มและ/หรือองค์กรชุมชน ทั้งที่เกิดขึ้นโดยการจัดตั้ง และที่เกิดขึ้นเองอยู่ อาจเป็นกลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสวัสดิการ หากได้มีการส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการที่ดี มีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นขึ้น และมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกันช่วยเหลือพึ่งพากัน ก็จะทำให้ชุมชนเข้มแข็งยิ่งขึ้น โดยเป็นที่ยอมรับกันว่า จำนวนกลุ่มและหรือองค์กรชุมชนที่มีคุณภาพ คือ เครื่องชี้วัดระดับความเข้มแข็งของชุมชน

3. ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญต่อการนำชุมชนให้เข้มแข็ง งานวิจัยหลายเรื่องพบว่าความเข้มแข็งของชุมชน มีผู้นำชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญ

4. ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มีบทบาทต่อการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งหลายฝ่ายได้คาดหวังให้ อบต. เป็นองค์กรภายในชุมชน ที่มีบทบาทหน้าที่ในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเข้มแข็งของชุมชน

5. องค์กรภายนอกได้แก่องค์กรพัฒนาต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อความเข้มแข็งของชุมชน เพราะชุมชนเข้มแข็งเป็นพลวัต มีความสัมพันธ์กับปัจจัยภายนอกชุมชนจึงต้องเรียนรู้ความเปลี่ยนแปลงภายนอกหรือวัฒนธรรมสากล เพื่อการประสานระหว่างวัฒนธรรมชุมชนกับวัฒนธรรมสากล ให้ชุมชนสามารถเคลื่อนไหวในกระแสโลกาภิวัตน์ บนพื้นฐานที่มั่นคงของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

ดังนั้น จึงได้สมมติฐานในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งในชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมืองจังหวัดฉะเชิงเทราว่าจะต้องทำความเข้าใจชุมชนเพื่อค้นหาศักยภาพจากปัจจัยทั้ง 5 ประการภายในชุมชนให้พบ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันตามภาพ

แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ของปัจจัยเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ถวิล กัลชาญพิเศษ (2538) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ทัศนคติภาพการพึ่งตนเองในชุมชนชนบท ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ทัศนคติภาพการพึ่งตนเอง กระบวนการที่ส่งเสริมและศึกษาถึงปัจจัยหรือเงื่อนไขที่มีผลกระทบต่อกระบวนการที่ส่งเสริมการพึ่งตนเองของชุมชนแห่งหนึ่งในจังหวัด เชียงใหม่ โดยที่ชุมชนดังกล่าวเป็นชุมชนพัฒนาตัวอย่างประจำ พ.ศ. 2536 ผลการศึกษาพบว่า ทัศนคติภาพในการพึ่งตนเองของชุมชนเกิดขึ้นโดยอาศัยทัศนคติภาพของปัจเจกชนมารวมกันเป็นทัศนคติภาพของชุมชน ภายใต้การนำของผู้นำท้องถิ่น วิธีการที่จะทำให้ชุมชนมีทัศนคติภาพในการพึ่งตนเองสูง คือ ชุมชนให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่ม โดยอาศัยพื้นฐานด้านอาชีพเสริมเป็นหลักในการรวบรวม
2. มณีรัตน์ มิตรประสาธ (2538) ศึกษาเรื่อง การก่อตัวขององค์กรประชาชนกับการเสริมอำนาจประชาชน : ศึกษากรณีชุมชนประมงพื้นบ้าน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง พบว่าองค์กรประชาชน จะเกิดขึ้นได้เมื่อสมาชิกในชุมชน รู้สึกและ/หรือตระหนักในการดำรงอยู่ของปัญหาภายในชุมชน และค้นหาแนวทางแก้ไข ทั้งนี้จะต้องมีผู้นำและ/หรือกลุ่มแกนนำ ภายในชุมชนที่มีทัศนคติภาพเข้าถึง ปัญหา และสามารถวิเคราะห์สาเหตุ ตลอดจนสามารถหาทางแก้ไขได้อย่างเหมาะสม ในขณะที่มี ปัจจัยภายนอกได้แก่ องค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับการ เสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง และสื่อมวลชนที่ให้ความสนใจ เป็นปัจจัยเสริมให้องค์กรประชาชนมี อำนาจต่อรองกับกลุ่มทุนและ/หรือผู้นำที่จะเข้ามาใช้ประโยชน์ เนื้อทรัพยากรของท้องถิ่นได้อย่าง มีประสิทธิภาพมากขึ้น
3. ลำแพน จอมเมือง (2540) ทำการศึกษา เรื่องบทบาทของธุรกิจชุมชนที่มีผลต่อความเข้มแข็ง ของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน : กรณีศึกษาดำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน ผลการศึกษา พบว่า การสนับสนุนให้มีกลุ่มอาชีพการทอผ้า ที่ชุมชนตำบลศิลาแลง มีบทบาทในการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีบทบาททำให้สมาชิกในครัวเรือนมีอาชีพและอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก เกิดความสามัคคีกัน ในชุมชนและสังคม ทำให้สมาชิกในกลุ่มมีการพัฒนาและเป็นการเสริม บทบาทสตรีให้เป็นที่ยอมรับในระดับครอบครัวและชุมชนอีกด้วย
4. อรทัย เวชภูมิ (2540) ศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารกับค่านิยมที่เอื้อต่อการ พัฒนาของประชาชนในชุมชนแออัดในเขตกรุงเทพมหานคร” พบว่า ลักษณะทางประชากรมี ความสัมพันธ์กับการเปิดรับสื่อมวลชนและสื่อบุคคล โดยสื่อมวลชนที่ประชาชนเปิดรับข่าวสารมากที่สุดคือ โทรทัศน์ และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่านิยมที่เอื้อต่อการพัฒนา ส่วนคนในครอบครัว เป็นสื่อบุคคลที่ประชาชนเปิดรับข่าวสารมากที่สุด และมีความสัมพันธ์เชิงลบกับค่านิยมที่เอื้อต่อการ พัฒนา นอกจากนี้ลักษณะทางประชากรยังมีความสัมพันธ์กับค่านิยมที่เอื้อต่อการพัฒนา โดยจัดอยู่

ในระดับปานกลาง และความเชื่อถือที่มีต่อสื่อโทรทัศน์และกรรมการหรือผู้นำชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่านิยมที่เอื้อต่อการพัฒนา แต่ความเชื่อถือเพื่อนบ้านมีความสัมพันธ์ในเชิงลบกับค่านิยม

5. กิตติศักดิ์ เชื้อแดง (2542) ศึกษาเรื่อง บทบาทของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลกับการมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่น พบว่า เจ้าหน้าที่ อบต. มีพฤติกรรมการสื่อสารมาก เป็นผู้นำทางความคิดสูง และมีความน่าเชื่อถือสูง ประชาชนมีปริมาณการรับสารจากเจ้าหน้าที่ อบต. ระดับปานกลาง และมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นระดับปานกลาง (และพบว่าพฤติกรรมการสื่อสารของประชาชนจากเจ้าหน้าที่ อบต. มีอิทธิพลสูงสุดต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น

6. จิระวรรณ ตันกรานันท์ (2542) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมและบทบาทผู้นำชุมชนชาวไทยภูเขาในการจัดการวิทยุชุมชนแม่ฮ่องสอน พบว่าผู้นำชุมชนชาวไทยภูเขามีความสนใจที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการวิทยุชุมชน แม้ว่าจะยังไม่มี ความเข้าใจในรายละเอียดของการดำเนินการที่ชัดเจน โดยมีแนวคิดที่จะมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน และยังพบอีกว่าผู้นำชุมชนทุกคนมีบทบาทอย่างมาก ทั้งในด้านการให้ความรู้ และการระดมความคิดเห็นจากสมาชิกชุมชน รวมทั้งการวางแผนจัดการวิทยุชุมชน ส่วนปัญหาที่พบมากที่สุดคือเรื่องค่าใช้จ่ายในการจัดการ

7. ชื่นกมล ทิพยกุล (2542) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการสื่อสารในสภากาแฟของประชาชนในจังหวัดตรัง พบว่า ผู้ร่วมวงในสภากาแฟเป็นบุคคลที่สนใจในเรื่องราวความเป็นไปของตนเอง ซึ่งบรรดาคอกาแฟจะสนใจเรื่องราวต่างๆ มากที่สุดคงต่อไปนี้ คือ เรื่องราวการเมืองทั้งการเมืองระดับท้องถิ่น และระดับชาติ เรื่องราวด้านเศรษฐกิจทั้งเศรษฐกิจจุลภาคและเศรษฐกิจมหภาค เรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนและสถานการณ์สังคมโดยทั่วไป เรื่องราวสิ่งแวดล้อมและเรื่องราวสัพเพเหระ

ถ้ารับความสำคัญของประเด็นต่างๆ ทั้งประเด็นการเมือง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมซึ่งมีการพูดถึงในลักษณะเรื่องใหม่มากกว่าเรื่องเก่า นั้น เป็นการพูดในลักษณะเชิงสร้างสรรค์

8. นดา ดำริห์เลิศ (2542) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนในชุมชนบ้านคร้ว กรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนในชุมชนบ้านคร้วมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง โดยไม่ขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อยู่ ในชุมชน สถานภาพในการครองครองที่อยู่อาศัย และสถานภาพในชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่า มีสาเหตุอื่นๆ ที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนคือ ประชาชนมีความรักและผูกพันกับชุมชน ต้องการให้ชุมชนของตนพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น ส่วนสาเหตุที่ทำให้ประชาชนไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน คือ การไม่เห็นประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ การไม่มีเวลาร่วมกิจกรรม เป็นต้น

9. เวทีนี้ สตะเวทิน (2542) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารในการจัดการประชามบางลำพู พบว่ากลไก การสื่อสารของประชามบางลำพูมีกิจกรรมเชิงรุก คือการสื่อสารภายในแกนนำประชาม ได้แก่ การประชุมระดมสมอง, การไปมาหาสู่กัน, การพูดคุยโดยบังเอิญ และมีกลไกการสื่อสารระหว่าง แกนนำประชามกับคนในพื้นที่ ได้แก่ การติดประกาศตามชุมชน, ไปปลิว, รถกระจายเสียง, สื่อมวลชน, การประชุมกลุ่มย่อย, การพูดคุยระหว่างแกนนำริเริ่มกับเจ้าของธุรกิจ, การใช้กลไก กรรมการชุมชน, เสียงสะท้อนจากชุมชน มีกลไกการสื่อสารระหว่างแกนนำประชามกับ บุคคลภายนอกได้แก่ การประชุมระดมสมอง, การประชุมเพื่อขอความสนับสนุน, การพูดคุยใน จุดเริ่มต้น, การชักชวนบุคคลภายนอก, การพูดคุยขอความช่วยเหลือ นอกจากนี้ประชามบางลำพูมี กิจกรรมในเชิงปกป้องผลประโยชน์ของชุมชน โดยมีกลไกการสื่อสารภายในแกนนำประชาม ได้แก่ การประชุมระดมสมอง, การพูดคุยกัน, การบอกต่อ มีกลไกการสื่อสารระหว่างแกนนำ ประชาคมกับคนในพื้นที่ ได้แก่ การแจกแบบสอบถาม, การจัดกิจกรรม, การพูดคุยกัน และมีกลไก การสื่อสารระหว่างแกนนำประชามกับบุคคลภายนอก ได้แก่ การยื่นจดหมายถึงผู้ที่เกี่ยวข้อง, การ ส่งข่าวให้สื่อมวลชน, การประชุมเพื่อขอความร่วมมือ, การประชุมเพื่อต่อรอง, การสร้างแนวร่วม, การต่อรองนอกรอบ

10. ชวลีรัตน์ เจริญพร (2543) ได้ศึกษาเรื่อง วิเคราะห์ศักยภาพการต่อสู้ของชุมชนบ้านครัว ใน สถานการณ์การไล่รื้อ กรณีสร้างทางด่วนสายอรุณฯ - ราชดำริ ตัดผ่านชุมชนแห่งนี้ตามข้อเสนอขอ การทางพิเศษแห่งประเทศไทยสรุปได้ว่าความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชนบ้านครัวเกิดขึ้น จากการสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งหรือเป็นเจ้าของชุมชนให้กับชาวชุมชนที่อาศัยอยู่ การดำรง วัฒนธรรมตามหลักศาสนา กิจกรรมทางสังคมที่สร้างการมีส่วนร่วมของชาวชุมชน การประสาน ความร่วมมือในเรื่องต่างๆ ได้ยึดโยงชุมชนบ้านครัวไว้ นอกจากนี้คณะทำงานเฉพาะกิจยังได้สร้าง ความเข้มแข็งขององค์กรด้วยการปรับโครงสร้างองค์กร บทบาท และการจัดการของผู้นำให้เหมาะ ต่อการต่อสู้ในเงื่อนไขต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป

11. มันทนา สามารถ (2543) ได้สรุปผลโครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดความเป็น ประชาคมตำบลจากการศึกษา 14 ตำบลในเขตภาคเหนือ 4 ตำบล ภาคกลาง 3 ตำบล ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ 4 ตำบล และภาคใต้ 3 ตำบลว่าได้พบเงื่อนไขและปัจจัยที่ทำให้เกิดความเป็น ประชาคมดังนี้

เงื่อนไขที่ทำให้เกิดความเป็นประชาคม

1. ความเก่าแก่ของชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ร่วมกัน
2. การมีปัญหาร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาที่ดินทำกิน ปัญหาพื้นที่ทะเล ปัญหาและความ จำเป็นพื้นฐานของชุมชน ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาด้านทุน ปัญหาด้านสุขภาพ เป็นบริบทที่ทำให้

ประชาชนถูกผลักดันให้เข้มาว่รวมกันแก้ปัญห เพราะปัญหาเหล่านี้ไม่สามารถแก้ได้แบบตัวใครตัวมัน

3. เงื่อนงทางภูมิศาสตร์ เช่น เป็นกลุ่มคนที่ต้องว่รวมกันใช้ทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็ป่าไม้ ทะเล อ่างเก็บน้ำ เขมือฝาย รวมทั้งสถานที่ตั้งของหมู่บ้านที่ติดกัน ก็เป็นเงื่อนงสำคัญที่ทำให้ปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นได้

ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเป็นประชาคม

1. ทุนทางวัฒนธรรม ได้แก่ การมีวัฒนธรรมในด้านความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความเอื้ออาทร ความไว้เนื้อเชื่อใจกัน และมีวัฒนธรรมชุมชนว่รวมกัน ไม่ว่าจะเป็ประเพณี ความเชื่อ ตลอดจนภูมิปัญญาด้านต่างๆ

2. สำนึกของสาธารณะ แสดงให้เห็นได้จากการที่ชุมชนทำกิจกรรมซึ่งมีผลประโยชน์ตกแก่ชุมชน ไม่ใช่ผลประโยชน์ของปัจเจก

3. ผู้นำที่มีความเข้มแข็งและหลากหลาย คือ คนที่มีความซื่อสัตย์ เสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความเชื่อมั่นในตัวเอง มีวิสัยทัศน์ มีบทบาทความคิดริเริ่มและความสามารถในการทำงาน มีความหลากหลายในทั้งวัย คุณวุฒิ และสถานภาพ ตลอดจนมีความสามารถในการพัฒนากระบวนการทำงานที่เน้นการประสานกับภายนอก และเน้นการมีส่วนร่วมของมวลชน

4. กระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ศึกษาเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม และการเข้าร่วมบริหารกิจกรรมของชุมชน

5. การมีส่วนร่วมของชุมชน จากการศึกษาสามารถแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชน กับการรับผลประโยชน์ในกิจกรรมดังกล่าว

6. การแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างกัน ผลประโยชน์ที่เกิดจากกิจกรรมต่างๆ มีความสำคัญต่อความเข้มแข็งของชุมชน และกลุ่มองค์กรชุมชน ชุมชนใดมีการแบ่งปันสูงจะปรากฏว่ามีความร่วมมือช่วยเหลือกันมากด้วย การแบ่งผลประโยชน์ที่ไม่ชัดเจนก็นำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและทำให้ชุมชนไม่เข้าร่วมกิจกรรม

7. การสนับสนุนจากภายนอก การสนับสนุนจากภายนอกเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญ ทั้งด้านแหล่งลงทุน แหล่งความรู้ และเป็นสื่อที่กระตุ้นให้เกิดการรวมตัวของชุมชน

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา” เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยการวัดตัวแปรวัดเพียงครั้งเดียว (One – Shot Descriptive) และใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชากรในชุมชนบ้านใหม่ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งแบ่งการปกครองเป็นหมู่บ้าน โดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำ มีจำนวนทั้งสิ้น 5 หมู่บ้าน ซึ่งมีจำนวนประชากรดังนี้

หมู่ที่ 1	จำนวนประชากร	422	คน
หมู่ที่ 2	จำนวนประชากร	671	คน
หมู่ที่ 3	จำนวนประชากร	352	คน
หมู่ที่ 4	จำนวนประชากร	275	คน
หมู่ที่ 5	จำนวนประชากร	867	คน

มีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 2,587 คน และมีเขตพื้นที่ปกครองเฉลี่ย 2.69 ตารางกิโลเมตร (ข้อมูลอ้างอิงจาก องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา พ.ศ. 2546)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชากรทั้งชายและหญิง อายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป และอาศัยอยู่ในชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบจัดสัดส่วน (Quota Sampling) โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง 5 หมู่บ้าน ซึ่งมีการแบ่งกลุ่มตัวอย่างดังนี้ หมู่ที่ 1 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 33 คน หมู่ที่ 2 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 52 คน หมู่ที่ 3 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 27 คน หมู่ที่ 4 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 21 คน หมู่ที่ 5 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 67 คน รวมเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 200 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 7.73 ของจำนวนประชากรทั้งหมด

$$\text{วิธีคิดร้อยละ} = \frac{\text{ประชากรทั้งหมด}}{100} \times \text{กลุ่มตัวอย่าง} , \frac{2,587}{100} \times 200 = 7.73$$

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สามารถแจกแจงตามสมมติฐานได้ ดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1 ลักษณะประชากรที่แตกต่างกัน จะมีผลต่อรูปแบบการสื่อสารของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกัน

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ลักษณะประชากร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส อาชีพ รายได้ สถานภาพทางสังคม

ตัวแปรตาม ได้แก่ รูปแบบการสื่อสาร

สมมติฐานที่ 2 ลักษณะประชากรที่แตกต่างกัน จะมีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกัน

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ลักษณะประชากร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส อาชีพ รายได้ สถานภาพทางสังคม

ตัวแปรตาม ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรม

สมมติฐานที่ 3 รูปแบบการสื่อสารจะมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมของชาวชุมชนบ้านใหม่

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ รูปแบบการสื่อสาร

ตัวแปรตาม ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ และเอกสารต่าง ๆ รวมทั้งศึกษาถึงการสร้างแบบสอบถามอย่างละเอียดจากอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งแบบสอบถามที่สร้างขึ้นนี้เป็นแบบสอบถามชนิดปลายปิด (Closed - Ended Questionnaire) มีลักษณะเป็นแบบสำรวจใช้สอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสาร และการเข้าร่วมกิจกรรมของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมีขั้นตอนวิธีสร้างดังนี้

1. ศึกษาหลักเกณฑ์ และวิธีสร้างแบบสอบถามที่ดี และถูกต้อง
2. สร้างแบบสอบถามโดยแบ่งเป็น 3 ส่วน จำนวน 35 ข้อ

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับลักษณะประชากร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส อาชีพ รายได้ สถานภาพทางสังคม จำนวน 7 ข้อ เป็นคำถามเลือกตอบในข้อที่ตรงกับความเป็นจริง โดยมีลักษณะ scale แบบนามบัญญัติ Norminal , Ordinal มาตราอันดับ

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสาร ของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 15 ข้อ มีลักษณะคำถามแบบ Likert Scale

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรม ของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัด ฉะเชิงเทรา จำนวน 13 ข้อ มีลักษณะคำถามแบบ Likert Scale

3. ทดสอบความเหมาะสม และความถูกต้องของภาษาจึงได้นำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา ปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง
4. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงเรียบร้อยแล้ว ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบอีกครั้ง ก่อน นำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถาม จำนวน 200 ชุด ไปแจกในชุมชน บ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา และออกไปดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองใช้วิธีการเก็บ ข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์หรือให้กลุ่มตัวอย่างกรอกแบบสอบถามเอง โดยแจกแบบสอบถามให้กลุ่ม ตัวอย่างกรอกแล้วอธิบายถึงแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างเข้าใจ เก็บแบบสอบถามทันทีเมื่อกลุ่ม ตัวอย่างทำเสร็จ

เกณฑ์การให้คะแนน

จากแบบสอบถามผู้วิจัยได้กำหนดมาตรฐาน หรือเกณฑ์ในการให้คะแนนตัวแปรดังนี้

1. รูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นการประเมินว่าชาวชุมชนบ้านใหม่เข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารบ่อยแค่ไหน โดยผู้วิจัยแบ่งเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

มากที่สุด	5	คะแนน
มาก	4	คะแนน
ปานกลาง	3	คะแนน
น้อย	2	คะแนน
น้อยที่สุด	1	คะแนน

นำคะแนนที่ได้มาจัดระดับของค่าคะแนนเฉลี่ยเป็น 3 ระดับ คือ

คะแนนระหว่าง 1.00 – 2.33	จัดอยู่ในระดับน้อย	หรือมีส่วนร่วมน้อย
คะแนนระหว่าง 2.34 – 3.67	จัดอยู่ในระดับปานกลาง	หรือมีส่วนร่วมปานกลาง
คะแนนระหว่าง 3.68 – 5.00	จัดอยู่ในระดับมาก	หรือมีส่วนร่วมมาก

2. การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นการประเมินว่าชาวชุมชนบ้านใหม่เข้าร่วมกิจกรรมบ่อยแค่ไหน โดยผู้วิจัยแบ่งเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

มากที่สุด	5	คะแนน
มาก	4	คะแนน
ปานกลาง	3	คะแนน
น้อย	2	คะแนน
น้อยที่สุด	1	คะแนน

นำคะแนนที่ได้มาจัดระดับของค่าคะแนนเฉลี่ยเป็น 3 ระดับ คือ

คะแนนระหว่าง 1.00 – 2.33	จัดอยู่ในระดับน้อย	หรือมีส่วนร่วมน้อย
คะแนนระหว่าง 2.34 – 3.67	จัดอยู่ในระดับปานกลาง	หรือมีส่วนร่วมปานกลาง
คะแนนระหว่าง 3.68 – 5.00	จัดอยู่ในระดับมาก	หรือมีส่วนร่วมมาก

กรรมวิธีทางข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามทั้งหมด 200 ชุด มาทำการลงรหัส (Coding) เปลี่ยนสภาพข้อมูลให้อยู่ในรูปของสัญลักษณ์ที่เครื่องคอมพิวเตอร์คำนวณได้ โดยนำข้อมูลไปประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ ใช้โปรแกรมทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package For Social Science) หรือ SPSS

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Decriptive Statistics) โดยใช้ค่าร้อยละค่าเฉลี่ยและนำเสนอข้อมูลโดยการแจกแจงตารางแจกแจงความถี่ เพื่ออธิบายลักษณะข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างดังต่อไปนี้

- 1.1 ลักษณะทางประชากร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส อาชีพ รายได้ สถานภาพทางสังคม
- 1.2 รูปแบบการสื่อสาร ของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
- 1.3 การเข้าร่วมกิจกรรม ของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

บทที่ 4

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจจากประชาชนในชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยผู้วิจัยสำรวจจากจำนวนประชาชน 200 คน สามารถนำมาสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ตามลำดับต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา โดยแสดงผลเป็นร้อยละ และค่าเฉลี่ย

- 1.1 ลักษณะประชากรศาสตร์
- 1.2 รูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
- 1.3 การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่อทดสอบสมมติฐาน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ค่าสถิติ

- 2.1 สมมติฐานที่ 1 ลักษณะประชากรที่แตกต่างกัน ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ สถานภาพทางสังคม จะมีผลต่อรูปแบบการสื่อสารของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกัน
- 2.2 สมมติฐานที่ 2 ลักษณะประชากรที่แตกต่างกัน ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ สถานภาพทางสังคม จะมีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกัน
- 2.3 สมมติฐานที่ 3 รูปแบบการสื่อสารของชาวชุมชนบ้านใหม่ จะมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมของชาวชุมชนบ้านใหม่

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง แยกตามเพศ (N = 200)

ลักษณะประชากรศาสตร์	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	100	50
หญิง	100	50
รวม	200	100

จากตารางที่ 1 แสดงว่าในจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 200 คนนั้น แบ่งเป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 50 และแบ่งเป็นเพศหญิง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 50

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างแยกตามอายุ (N = 200)

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
15-24 ปี	42	21.0
25-34 ปี	36	18.0
35-44 ปี	39	19.5
45-54 ปี	37	18.5
55-64 ปี	28	14.0
65 ปีขึ้นไป	18	9.0
รวม	200	100

จากตารางที่ 2 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงอายุ 15-24 ปีมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 21.0 รองลงมา คือ ช่วงอายุ 35-44 ปี คิดเป็นร้อยละ 19.5 และอันดับที่ 3 คือ ช่วงอายุ 45-54 ปี คิดเป็นร้อยละ 18.0

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างแยกตามสถานภาพการสมรส (N = 200)

สถานภาพการสมรส	จำนวน	ร้อยละ
โสด	65	32.5
สมรส	105	52.5
หย่า	2	1.0
คู่สมรสเสียชีวิต	18	9.0
แยกกันอยู่	10	5.0
รวม	200	100

จากตารางที่ 3 แสดงว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพการสมรสมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 52.5 รองลงมา คือ โสด คิดเป็นร้อยละ 32.5 และอันดับที่ 3 คือ คู่สมรสเสียชีวิต คิดเป็นร้อยละ 9.0

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างแยกตามระดับการศึกษา (N = 200)

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	96	48.0
มัธยมศึกษาตอนต้น	24	12.0
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	28	14.0
ปวส./อนุปริญญา	15	7.5
ปริญญาตรี	36	18.0
สูงกว่าปริญญาตรี	1	0.5
รวม	200	100

จากตารางที่ 4 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.0 รองลงมาคือ ปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 18.0 และอันดับที่ 3 คือ มัธยมศึกษาตอนปลายและปวช. คิดเป็นร้อยละ 14.0

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างแยกตามอาชีพ (N = 200)

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
นักเรียน/นักศึกษา/นิสิต	36	18.0
รับราชการ	13	6.5
เกษตรกร	34	17.0
ค้าขาย	35	17.5
พนักงานบริษัท/ห้างร้าน	29	14.5
รับจ้าง/ลูกจ้าง	36	18.0
แม่บ้าน/พ่อบ้าน	17	8.5
รวม	200	100

จากตารางที่ 5 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพ นักเรียน นักศึกษา นิสิต รับจ้างและ ลูกจ้าง มีจำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากันและมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 18.0 เท่ากัน รองลงมาคือ อาชีพ ค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 17.5 และอันดับที่ 3 คือ อาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 17.0

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างแยกตามรายได้ (N = 200)

รายได้	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีรายได้	32	16.0
ต่ำกว่า 5,000 บาท	66	33.0
5,000-10,000 บาท	65	32.5
10,000-20,000 บาท	31	15.5
20,000-30,000 บาท	5	2.5
30,000 บาทขึ้นไป	1	0.5
รวม	200	100

จากตารางที่ 6 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.0 รองลงมาคือ มีรายได้ระหว่าง 5,000-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 32.5 และอันดับที่ 3 คือ ไม่มีรายได้ คิดเป็นร้อยละ 16.0

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างแยกตามสถานภาพทางสังคม (N = 200)

สถานภาพทางสังคม	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีตำแหน่ง	188	94.0
มีตำแหน่ง	12	6.0
รวม	200	100

จากตารางที่ 7 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีสถานภาพทางสังคมแตกต่างกัน ไม่มีตำแหน่งในชุมชนมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 94.0 และรองลงมาคือ มีตำแหน่งในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 6.0

ตารางที่ 8 รูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง (N = 200)

ท่านเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารต่อไปนี้บ่อยแค่ไหน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับรูปแบบการสื่อสาร
1. ท่านพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	2.59	1.16	ปานกลาง
2. ท่านมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันภายในร้านค้าชุมชน	3.64	1.09	ปานกลาง
3. ท่านใช้สภากาแฟในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน	2.15	1.23	น้อย
4. ท่านมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันภายในร้านเสริมสวยของชุมชน	2.48	1.43	ปานกลาง
5. ท่านเข้าร่วมการประชุมประชาคมของชุมชนเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน	3.14	1.31	ปานกลาง
6. ท่านรับฟังเสียงตามสายภายในชุมชน	2.91	1.09	ปานกลาง
7. ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการแสดงและจัดนิทรรศการต่างๆ ภายในชุมชน	2.11	1.14	น้อย
8. ท่านมีการจับกลุ่มพูดคุยกันหลังเลิกงานในตอนเย็น	3.37	1.36	ปานกลาง
9. ท่านใช้โทรศัพท์ในการติดต่อพูดคุยกัน	3.60	1.49	ปานกลาง
10. ท่านใช้เวลาทำกิจกรรมทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์	2.58	1.29	ปานกลาง
11. ท่านได้รับทราบข้อมูลและข่าวสารในชุมชนจาก	2.78	1.21	ปานกลาง
- แผ่นพับ			
- โบปลิว	3.17	1.49	ปานกลาง
- จดหมายข่าว	2.75	1.23	ปานกลาง
- จดหมายเวียน	2.22	1.17	น้อย
- ป้ายผ้า	3.95	1.22	มาก
- ป้ายไม้อัด	4.02	1.20	มาก
12. ท่านได้รับบัตรเชิญให้ไปร่วมงาน เช่น งานแต่งงาน งานบวชนาค งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ และงานศพ	4.04	1.24	มาก
13. เมื่อท่านเกิดความเครียดในเรื่องต่างๆ ท่านจะผ่อนคลายความเครียดด้วยการพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้าน	3.31	1.19	ปานกลาง
14. เมื่อท่านเกิดปัญหาต่างๆ ที่ไม่เข้าใจท่านจะถามกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือเพื่อนบ้าน	2.56	1.11	ปานกลาง
15. ท่านใช้วัดในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเนื่องในวันสำคัญ และโอกาสพิเศษต่าง ๆ	3.13	1.29	ปานกลาง
รวม	3.03	1.24	ปานกลาง

จากตารางที่ 8 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยครั้งนี้มีรูปแบบการสื่อสารในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.03

กลุ่มตัวอย่างมีการเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในระดับมาก 3 อันดับแรก คือ ได้รับบัตรเชิญให้ไปร่วมงาน เช่นงานแต่งงาน งานบวชงาน งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ และงานศพ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.04 รองลงมา คือ ได้รับทราบข้อมูลและข่าวสารในชุมชนจากป้ายไม้อัด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.02 และอันดับที่ 3 คือ ได้รับทราบข้อมูล และข่าวสารในชุมชนจากป้ายผ้า โดยมีค่าเฉลี่ย 3.95

กลุ่มตัวอย่างมีการเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในระดับน้อย 3 อันดับแรก คือ มีส่วนร่วมในการจัดการแสดงและจัดนิทรรศการต่างๆ ภายในชุมชน โดยมีค่าเฉลี่ย 2.11 รองลงมาคือ ใช้สภากาแฟในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน โดยมีค่าเฉลี่ย 2.15 และอันดับที่ 3 คือ ได้รับทราบข้อมูลและข่าวสารในชุมชนจากจดหมายเวียน โดยมีค่าเฉลี่ย 2.22

ตารางที่ 9 การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง (N = 200)

ท่านเข้าร่วมกิจกรรมต่อไปนี้บ่อยแค่ไหน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับการเข้าร่วมกิจกรรม
1. ท่านมีส่วนร่วมมือในการจัดกิจกรรมในชุมชนบ้านใหม่	2.53	1.19	ปานกลาง
2. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร การทำบุญทอดกฐิน ทอดผ้าป่า การสวดภาณยักษ์ และการเวียนเทียน	3.96	0.93	มาก
3. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง	4.16	0.92	มาก
4. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมด้านสุขภาพและอนามัย เช่น รณรงค์เรื่องป้องกันขุงลาย การป้องกันโรคโปลิโอ และการออกกำลังกาย ฯลฯ	3.06	1.23	ปานกลาง
5. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาด้านสภาพแวดล้อม เช่น การถางหญ้าริมถนน การขุดลอกคูคลอง และการช่วยกันรักษาความสะอาดภายในชุมชน ฯลฯ	2.76	1.34	ปานกลาง
6. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมการแข่งขันกีฬา เช่น การแข่งขันฟุตบอล และตะกร้อ และกีฬาภายในชุมชน	1.69	1.09	น้อย
7. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมการบริจาคต่างๆ เช่นการบริจาคโลหิต การบริจาคเงิน การบริจาคหนังสือ และการบริจาคเสื้อผ้า	3.49	1.18	ปานกลาง
8. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา และโอกาสพิเศษต่างๆ เช่น วันมาฆบูชา วันสงกรานต์ และวันเฉลิมพระชนม์พรรษา ฯลฯ	4.08	0.96	มาก
9. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมโครงการของรัฐบาล เช่น กองทุนหมู่บ้าน โครงการเลิกจน โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค และขจัดสิ้นยาเสพติด	3.69	1.34	มาก
10. ท่านเข้าร่วมการอบรมให้ความรู้ด้านอาชีพ เช่น การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ การทำอาหารและขนม การเย็บผ้า และเสริมสวย	2.18	1.17	น้อย
11. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมการประกวด เช่น การทำอาหารและขนม การประกวดกระทงในวันลอยกระทง ฯลฯ	1.66	0.97	น้อย
12. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมด้านการประหยัดพลังงาน เช่น การประหยัดน้ำ การประหยัดไฟ และการประหยัดน้ำมัน	3.93	1.07	มาก
13. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมการออมทรัพย์ เช่น การฝากเงินกับธนาคาร	2.87	1.17	ปานกลาง
รวม	3.08	1.12	ปานกลาง

จากตารางที่ 9 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยครั้งนี้มีการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.08

กลุ่มตัวอย่างมีการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในระดับมาก 3 อันดับแรก คือ การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง โดยมีค่าเฉลี่ย 4.16 รองลงมา คือ การเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาและโอกาสพิเศษต่างๆ เช่น วันมาฆบูชา วันสงกรานต์ และวันเฉลิมพระชนมพรรษาฯลฯ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.08 และอันดับที่ 3 คือ การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร การทำบุญทอดกฐิน ทอดผ้าป่า และการเวียนเทียน โดยมีค่าเฉลี่ย 3.96

กลุ่มตัวอย่างมีการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในระดับน้อย 3 อันดับแรก คือ การเข้าร่วมกิจกรรมการประกวด เช่น การทำอาหารและขนม การประกวดกระทงในวันลอยกระทง ฯลฯ โดยมีค่าเฉลี่ย 1.66 รองลงมาคือ การเข้าร่วมกิจกรรมการแข่งขันกีฬา เช่น การแข่งขันฟุตบอล ตะกร้อ และกีฬาภายในชุมชน โดยมีค่าเฉลี่ย 1.69 และอันดับที่ 3 คือ การเข้าร่วมการอบรมให้ความรู้ด้านอาชีพ เช่น การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ การเย็บผ้าและการเสริมสวย โดยมีค่าเฉลี่ย 2.18

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประมาณ เพื่อทดสอบสมมติฐาน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ค่าสถิติ

ทดสอบสมมติฐานที่ 1 ระหว่างลักษณะประชากรศาสตร์กับรูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

ตารางที่ 10 เพศกับรูปแบบการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา (N = 200)

เพศ		ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสาร			รวม	χ^2
		ระดับน้อย	ระดับปานกลาง	ระดับมาก		
ชาย	จำนวน	11	63	26	100	0.027
	ร้อยละ	11.0	63.0	26.0	100	
หญิง	จำนวน	11	64	25	100	
	ร้อยละ	11.0	64.0	25.0	100	

จากตารางที่ 10 แสดงว่าลักษณะประชากรทางด้านเพศที่แตกต่างกัน ไม่มีผลทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 11 อายุกับรูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา (N = 200)

อายุ		ระดับเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสาร			รวม	χ^2
		ระดับน้อย	ระดับปานกลาง	ระดับมาก		
15-24 ปี	จำนวน	8	28	6	42	16.850
	ร้อยละ	19.0	66.7	14.3	100	
23-34 ปี	จำนวน	3	20	13	36	
	ร้อยละ	8.3	55.6	36.1	100	
35-44 ปี	จำนวน	8	20	11	39	
	ร้อยละ	20.5	51.3	28.2	100	
45-54 ปี	จำนวน	1	26	10	37	
	ร้อยละ	2.7	70.3	27.0	100	
55-64 ปี	จำนวน	1	19	8	28	
	ร้อยละ	3.6	67.9	28.6	100	
65 ปีขึ้นไป	จำนวน	1	14	3	18	
	ร้อยละ	5.6	77.8	16.7	100	

จากตารางที่ 11 แสดงว่าลักษณะประชากรทางด้านอายุที่แตกต่างกัน ไม่มีผลทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 12 สถานภาพการสมรสกับรูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา (N = 200)

สถานภาพการสมรส		ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสาร			รวม	χ^2
		ระดับน้อย	ระดับปานกลาง	ระดับมาก		
โสด	จำนวน	11	38	16	65	7.556
	ร้อยละ	16.9	58.5	24.6	100	
สมรส	จำนวน	10	70	25	105	
	ร้อยละ	9.5	66.7	23.8	100	
หย่า	จำนวน	-	2	-	2	
	ร้อยละ	-	100.0	-	100	
คู่สมรส เสียชีวิต	จำนวน	-	12	6	18	
	ร้อยละ	-	66.7	33.3	100	
แยกกันอยู่	จำนวน	1	5	4	10	
	ร้อยละ	100	50.0	40.0	100	

จากตารางที่ 12 แสดงว่าลักษณะประชากรทางด้านสถานภาพการสมรสที่แตกต่างกัน ไม่มีผลทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 13 ระดับการศึกษากับรูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา (N = 200)

ระดับการศึกษา		ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสาร			รวม	χ^2
		ระดับน้อย	ระดับปานกลาง	ระดับมาก		
ประถมศึกษา	จำนวน	4	70	22	96	26.122**
	ร้อยละ	4.2	72.9	22.9	100	
มัธยมศึกษาตอนต้น	จำนวน	4	14	6	24	
	ร้อยละ	16.7	58.3	25.0	100	
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	จำนวน	4	11	13	28	
	ร้อยละ	14.3	39.3	46.4	100	
ปวส./อนุปริญญา	จำนวน	1	12	2	15	
	ร้อยละ	6.7	80.0	13.3	100	
ปริญญาตรี	จำนวน	9	20	7	36	
	ร้อยละ	25.0	55.6	19.4	100	
สูงกว่าปริญญาตรี	จำนวน	-	-	1	1	
	ร้อยละ	-	-	100.0	100	

**p ≤ 0.01

จากตารางที่ 13 แสดงว่าลักษณะประชากรศาสตร์ทางด้านระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีผลทำให้รูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 72.9 รองลงมา คือ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 22.9 และสุดท้ายคือในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 4.2

กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับมัธยมตอนต้นจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.3 รองลงมาคือ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 25.0 และสุดท้ายคือ ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 16.7

กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และปวช. จะมีการเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 46.34 ซึ่งมากที่สุด รองลงมาคือ ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 39.3 และสุดท้ายคือ ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 14.3

กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับ ปวส. และอนุปริญญาจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80.0 รองลงมาคือ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 13.3 และสุดท้าย คือ ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 6.7

กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จะมีการเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 55.6 รองลงมาคือ ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 25.0 และสุดท้ายในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 19.4

กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรีจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 100.0 ซึ่งมากที่สุด

ตารางที่ 14 ข้อมูลด้านอาชีพกับรูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดละเซิงเทรา (N = 200)

อาชีพ		ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสาร			รวม	χ^2
		ระดับน้อย	ระดับปานกลาง	ระดับมาก		
นักเรียน/ นักศึกษา นิสิต	จำนวน	9	21	6	36	23.376*
	ร้อยละ	25.0	58.3	16.7	100	
รับราชการ	จำนวน	1	6	6	13	
	ร้อยละ	7.7	46.2	46.2	100	
เกษตรกร	จำนวน	4	17	13	34	
	ร้อยละ	11.8	50.0	38.2	100	
ค้าขาย	จำนวน	2	23	10	35	
	ร้อยละ	5.7	65.7	28.6	100	
พนักงานบริษัท/ ห้างร้าน	จำนวน	-	23	6	29	
	ร้อยละ	-	79.3	20.7	100	
รับจ้าง/ลูกจ้าง	จำนวน	3	24	9	36	
	ร้อยละ	8.3	66.7	25.0	100	
แม่บ้าน/พ่อบ้าน	จำนวน	3	13	1	17	
	ร้อยละ	17.6	76.5	5.9	100	

* $p \leq 0.05$

จากตารางที่ 14 แสดงว่าลักษณะประชากรทางด้านอาชีพที่แตกต่างกันมีผลทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพนักเรียน นักศึกษา และนิสิต จะมีการเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.3 รองลงมาคือ ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 25.0 และสุดท้าย คือในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 16.7

กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพรับราชการจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารในระดับปานกลางและระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 46.2 ซึ่งเท่ากันและมากที่สุด รองลงมาคือ ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 7.7

กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพเกษตรกรจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.0 รองลงมาคือ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 38.2 และสุดท้ายคือ ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 11.8

กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพค้าขายจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 65.7 รองลงมาคือ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 28.6 และสุดท้าย ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 5.7

กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพพนักงานบริษัท และห้างร้าน จะมีการเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 79.3 รองลงมาคือ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 20.7

กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพรับจ้างและลูกจ้างจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารในระดับปานกลาง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 66.37 รองลงมาคือ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 25.0 และสุดท้ายคือ ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 8.3

กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพแม่บ้านและพ่อบ้านจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 76.5 รองลงมาคือ ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 17.6 และสุดท้าย คือ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 5.9

ตารางที่ 15 รายได้กับรูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา (N = 200)

รายได้ (บาท)		ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสาร			รวม	χ^2
		ระดับน้อย	ระดับปานกลาง	ระดับมาก		
ไม่มีรายได้	จำนวน	4	21	7	32	20,608*
	ร้อยละ	12.5	65.6	21.9	100	
ต่ำกว่า 5,000 บาท	จำนวน	14	38	14	66	
	ร้อยละ	21.2	57.6	21.2	100	
5,000-10,000 บาท	จำนวน	2	48	15	65	
	ร้อยละ	3.1	73.8	23.1	100	
10,000-20,000 บาท	จำนวน	2	16	13	31	
	ร้อยละ	6.5	51.6	41.9	100	
20,000-30,000 บาท	จำนวน	-	4	1	5	
	ร้อยละ	-	80.0	20.0	100	
30,000 บาทขึ้นไป	จำนวน	-	-	1	1	
	ร้อยละ	-	-	100.0	100	

* $p \leq 0.05$

จากตารางที่ 15 แสดงว่าลักษณะประชากรทางด้านรายได้ที่แตกต่างกันมีผลทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05

กลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีรายได้จะมีการเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 65.6 รองลงมาคือ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 21.9 และ สุดท้ายคือ ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 12.5

กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท จะมีการเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 57.6 รองลงมาคือ ในระดับน้อยและในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 21.2

กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้อยู่ในช่วง 5,000-10,000 บาท จะมีการเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 73.8 รองลงมาคือ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 23.1 และสุดท้ายคือ ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 3.1

กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้อยู่ในช่วง 10,00-20,000 บาท จะมีการเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.6 รองลงมาคือ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 41.9 และสุดท้ายคือ ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 6.5

กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้อยู่ในช่วง 20,000-30,000 บาท จะมีการเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80.0 รองลงมาคือ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 20.0

กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 30,000บาทขึ้นไป จะมีการเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 100.0 ซึ่งมากที่สุด

ตารางที่ 16 สถานภาพทางสังคมกับรูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา (N = 200)

สถานภาพทางสังคม		ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสาร			รวม	χ^2
		ระดับน้อย	ระดับปานกลาง	ระดับมาก		
ไม่มีตำแหน่ง	จำนวน	22	124	42	188	16.651***
	ร้อยละ	11.7	66.0	22.3	100	
มีตำแหน่ง	จำนวน	-	3	9	12	
	ร้อยละ	-	25.0	75.0	100	

*** $p \leq 0.001$

จากตารางที่ 16 แสดงว่าลักษณะประชากรทางด้านสถานภาพทางสังคมที่แตกต่างกัน มีผลทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001

กลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีตำแหน่งในชุมชนจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารในระดับปานกลางมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 66.0 รองลงมาคือ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 22.3 และสุดท้ายคือ ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 11.7

กลุ่มตัวอย่างที่มีตำแหน่งในชุมชนจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 75.0 ซึ่งมากที่สุด รองลงมาคือ ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 25.0

ทดสอบสมมติฐานที่ 2 ระหว่างลักษณะประชากรศาสตร์กับการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

ตารางที่ 17 เพศกับการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา (N = 200)

เพศ		ระดับการเข้าร่วมกิจกรรม			รวม	χ^2
		ระดับน้อย	ระดับปานกลาง	ระดับมาก		
ชาย	จำนวน	13	73	14	100	3.910
	ร้อยละ	13.0	73.0	14.0	100	
หญิง	จำนวน	5	80	15	100	
	ร้อยละ	5.0	80.0	15.0	100	

จากตารางที่ 17 แสดงว่าลักษณะประชากรทางด้านเพศที่แตกต่างกัน ไม่มีผลทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 18 อายุกับการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา (N = 200)

อายุ		ระดับการเข้าร่วมกิจกรรม			รวม	χ^2
		ระดับน้อย	ระดับปานกลาง	ระดับมาก		
15-24 ปี	จำนวน	12	27	3	42	35.644***
	ร้อยละ	28.6	64.3	7.1	100	
23-34 ปี	จำนวน	2	30	4	36	
	ร้อยละ	5.6	83.3	11.1	100	
35-44 ปี	จำนวน	2	29	8	39	
	ร้อยละ	5.1	74.4	20.5	100	
45-54 ปี	จำนวน	-	32	5	37	
	ร้อยละ	-	86.5	13.5	100	
55-64 ปี	จำนวน	-	25	3	28	
	ร้อยละ	-	89.3	10.7	100	
65 ปีขึ้นไป	จำนวน	2	10	6	18	
	ร้อยละ	11.1	55.6	33.3	100	

*** $p \leq 0.001$

จากตารางที่ 18 แสดงว่าลักษณะประชากรทางด้านอายุที่แตกต่างกันมีผลทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001

กลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงอายุ 15-24 ปี จะมีการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 64.3 รองลงมาคือ ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 28.6 และสุดท้ายคือ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 7.1

กลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงอายุ 25-34 ปี จะมีการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 83.3 รองลงมาคือ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 11.1 และสุดท้ายคือ ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 5.6

กลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงอายุ 35-44 ปี จะมีการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 74.4 รองลงมาคือ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 20.5 และสุดท้ายคือ ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 5.1

กลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงอายุ 45-54 ปี จะมีการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 86.5 รองลงมาคือ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 13.5

กลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงอายุ 55-64 ปี จะมีการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 89.3 รองลงมาคือ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 10.7

กลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงอายุ 65 ปีขึ้นไป จะมีการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 55.6 รองลงมาคือ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 33.3 และสุดท้ายคือ ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 11.1

ตารางที่ 19 สถานภาพการสมรสกับการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา (N = 200)

สถานภาพการสมรส		ระดับการเข้าร่วมกิจกรรม			รวม	χ^2
		ระดับน้อย	ระดับปานกลาง	ระดับมาก		
โสด	จำนวน	10	49	6	65	13.250
	ร้อยละ	15.4	75.4	9.2	100	
สมรส	จำนวน	7	79	19	105	
	ร้อยละ	6.7	75.2	18.1	100	
หย่า	จำนวน	1	1	-	2	
	ร้อยละ	50.0	50.0	-	100	
คู่สมรสเสียชีวิต	จำนวน	-	16	2	18	
	ร้อยละ	-	88.9	11.1	100	
แยกกันอยู่	จำนวน	-	8	2	10	
	ร้อยละ	-	80.0	20.0	100	

จากตารางที่ 19 แสดงว่าลักษณะประชากรทางด้านสถานภาพการสมรสที่แตกต่างกัน ไม่มีผลทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 20 ระดับการศึกษากับการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา (N = 200)

ระดับการศึกษา		ระดับการเข้าร่วมกิจกรรม			รวม	χ^2
		ระดับน้อย	ระดับปานกลาง	ระดับมาก		
ประถมศึกษา	จำนวน	2	78	16	96	18.652*
	ร้อยละ	2.1	81.3	16.7	100	
มัธยมศึกษาตอนต้น	จำนวน	3	16	5	24	
	ร้อยละ	12.5	66.7	20.8	100	
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	จำนวน	4	19	5	28	
	ร้อยละ	14.3	67.9	17.9	100	
ปวส./อนุปริญญา	จำนวน	1	13	1	15	
	ร้อยละ	6.7	86.7	6.7	100	
ปริญญาตรี	จำนวน	8	26	2	36	
	ร้อยละ	22.2	72.2	5.6	100	
สูงกว่าปริญญาตรี	จำนวน	-	1	-	1	
	ร้อยละ	-	100.0	-	100	

** $p \leq 0.05$

จากตารางที่ 20 แสดงว่าลักษณะประชากรทางระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีผลทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 81.3 รองลงมา คือ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 16.7 และสุดท้ายคือ ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 2.1

กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 66.7 รองลงมาคือ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 20.8 และสุดท้ายคือ ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 12.5

กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และปวช. จะมีการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 67.9 รองลงมาคือ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 17.9 และสุดท้ายคือ ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 14.3

กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับ ปวส. และอนุปริญญาจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 86.7 รองลงมาคือ ในระดับน้อยและในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 6.7 เท่ากัน

กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จะมีการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 72.2 รองลงมาคือ ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 22.2 และสุดท้าย ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 5.6

กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรีจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 100.0

ตารางที่ 21 ข้อมูลด้านอาชีพกับการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา (N = 200)

อาชีพ		ระดับการเข้าร่วมกิจกรรม			รวม	χ^2
		ระดับน้อย	ระดับปานกลาง	ระดับมาก		
นักเรียน/ นักศึกษา/นิสิต	จำนวน	10	23	3	36	29.524**
	ร้อยละ	27.8	63.9	8.3	100	
รับราชการ	จำนวน	1	10	2	13	
	ร้อยละ	7.7	76.9	15.4	100	
เกษตรกร	จำนวน	1	24	9	34	
	ร้อยละ	2.9	70.6	26.5	100	
ค้าขาย	จำนวน	-	30	5	35	
	ร้อยละ	-	85.7	14.3	100	
พนักงานบริษัท/ ห้างร้าน	จำนวน	3	25	1	29	
	ร้อยละ	10.3	86.2	3.4	100	
รับจ้าง/ลูกจ้าง	จำนวน	1	28	7	36	
	ร้อยละ	2.8	77.8	19.4	100	
แม่บ้าน/พ่อบ้าน	จำนวน	32	13	2	47	
	ร้อยละ	11.8	76.5	11.8	100	

**p ≤ 0.01

จากตารางที่ 21 แสดงว่าลักษณะประชากรทางด้านอาชีพที่แตกต่างกันมีผลทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพนักเรียน นักศึกษา และนิสิต จะมีการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 63.9 รองลงมาคือ ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 27.3 และสุดท้ายคือในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 8.3

กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพรับราชการจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 76.9 รองลงมาคือ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 15.4 และสุดท้ายคือ ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 7.7

กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพเกษตรกรจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 70.6 รองลงมาคือ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 26.5 และสุดท้ายคือ ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 2.9

กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพค้าขายจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 85.7 รองลงมาคือ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 14.3

กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพพนักงานบริษัท และห้างร้าน จะมีการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 86.2 รองลงมาคือ ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 10.3 และสุดท้ายคือ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 3.4

กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพรับจ้างและลูกจ้างจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 77.8 รองลงมาคือ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 19.4 และสุดท้ายคือ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 2.8

กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพแม่บ้าน และพ่อบ้านจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 76.5 รองลงมาคือ ในระดับน้อยในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 11.8 เท่ากัน

ตารางที่ 22 รายได้กับการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่
อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา (N = 200)

รายได้ (บาท)		ระดับการเข้าร่วมกิจกรรม			รวม	χ^2
		ระดับน้อย	ระดับปานกลาง	ระดับมาก		
ไม่มีรายได้	จำนวน	4	23	5	32	6.128
	ร้อยละ	12.5	71.9	15.6	100	
ต่ำกว่า 5,000 บาท	จำนวน	7	46	13	66	
	ร้อยละ	10.6	69.7	19.7	100	
5,000-10,000 บาท	จำนวน	6	53	6	65	
	ร้อยละ	9.2	81.5	9.2	100	
10,000-20,000 บาท	จำนวน	1	26	4	31	
	ร้อยละ	3.2	83.9	12.9	100	
20,000-30,000 บาท	จำนวน	-	4	1	5	
	ร้อยละ	-	80.0	20.0	100	
30,000 บาทขึ้นไป	จำนวน	-	1	-	1	
	ร้อยละ	-	100	-	100	

จากตารางที่ 22 แสดงว่าลักษณะประชากรทางด้านรายได้ที่แตกต่างกันไม่มีผลทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 23 สถานภาพทางสังคมกับการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา (N = 200)

สถานภาพทางสังคม		ระดับการเข้าร่วมกิจกรรม			รวม	χ^2
		ระดับน้อย	ระดับปานกลาง	ระดับมาก		
ไม่มีตำแหน่ง	จำนวน	18	146	24	188	8.197*
	ร้อยละ	9.6	77.7	12.8	100	
มีตำแหน่ง	จำนวน	-	7	5	12	
	ร้อยละ	-	58.3	41.7	100	

* $p \leq 0.05$

จากตารางที่ 23 แสดงว่าลักษณะประชากรทางด้านสถานภาพทางสังคมที่แตกต่างกัน มีผลทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

กลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีตำแหน่งในชุมชนจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 77.7 รองลงมาคือ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 12.8 และสุดท้ายคือ ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 9.6

กลุ่มตัวอย่างที่มีตำแหน่งในชุมชนจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.3 รองลงมาคือ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 41.7

สมมติฐานที่ 3 ระหว่างรูปแบบการสื่อสารกับการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของ
 ชุมชนชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่มีความสัมพันธ์กัน

ตารางที่ 24 รูปแบบการสื่อสารกับการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
 บ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา (N = 200)

ระดับการเข้าร่วมกิจกรรม การสื่อสาร		ระดับการเข้าร่วมกิจกรรม			รวม	χ^2
		ระดับน้อย	ระดับปานกลาง	ระดับมาก		
ระดับต่ำ	จำนวน	10	12	-	22	106.815***
	ร้อยละ	45.5	54.5	-	100	
ระดับปานกลาง	จำนวน	8	132	11	151	
	ร้อยละ	5.3	87.4	7.3	100	
ระดับสูง	จำนวน	-	9	18	27	
	ร้อยละ	-	33.3	66.7	100	

*** $p \leq 0.001$

จากตารางที่ 24 แสดงว่าการเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของ
 ชุมชนชนบ้านใหม่ มีผลต่อความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของ
 ชุมชนชนบ้านใหม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001

กลุ่มตัวอย่างที่มีการสื่อสารในระดับน้อยจะมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับ
 ปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 54.5 รองลงมาคือ ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 45.5

กลุ่มตัวอย่างที่มีการสื่อสารในระดับปานกลาง จะมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมใน
 ระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 87.4 รองลงมาคือ ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 7.3 และ
 สอดท้าย คือ ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 5.3

กลุ่มตัวอย่างที่มีการสื่อสารในระดับมากจะมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับ
 มาก คิดเป็นร้อยละ 66.7 ซึ่งมากที่สุด และรองลงมาคือ ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 33.3

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา” มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ

1. เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อศึกษาการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

ลักษณะของการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 200 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบจัดสัดส่วน (Quota Sampling) โดยเลือกชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นสถานที่ที่ใช้ในการแจกแบบสอบถาม จากนั้นได้นำข้อมูลไปประมวลผลโดยโปรแกรม SPSS for windows สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย การแจกแจงความถี่ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง รูปแบบการสื่อสาร การเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ส่วนการทดสอบสมมติฐานนั้นใช้การหาค่าความแตกต่างแบบสถิติวิเคราะห์ไคสแควร์ (Chi – Square) ในการวิเคราะห์

สรุปผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ส่วนที่ 1 ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีจำนวนทั้งสิ้น 200 คน แบ่งเป็นเพศชาย 100 คน เพศหญิง 100 คน ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 15 – 24 ปี มีสถานภาพสมรส การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ นักเรียน นักศึกษา นิสิต รับจ้างและลูกจ้าง มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งในชุมชน

ส่วนที่ 2 รูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

กลุ่มตัวอย่างใช้รูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกตามรายช้อจะพบว่า

รูปแบบการสื่อสารที่กลุ่มตัวอย่างใช้มากที่สุด คือได้รับบัตรเชิญให้ไปร่วมงาน เช่น งานแต่งงาน งานบวชนาค งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ และงานศพ รองลงมาคือ ได้รับทราบข้อมูลและข่าวสารในชุมชนจาก ป้ายไม้อัด

ส่วนที่ 3 การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

กลุ่มตัวอย่างมีการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกตามรายช้อจะพบว่า

การเข้าร่วมกิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมมากที่สุด คือ การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่นการเลือกตั้ง รองลงมาคือการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาและ โอกาสพิเศษต่างๆ เช่น วันมาฆบูชา วันสงกรานต์ และวันเฉลิมพระชนมพรรษา ฯลฯ

2. การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ลักษณะประชากรที่แตกต่างกัน จะมีผลต่อรูปแบบการสื่อสารของชาวชุมชนบ้านใหม่ แตกต่างกัน

1. เพศ

กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกัน มีผลทำให้รูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ไม่แตกต่างกัน

2. อายุ

กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกัน มีผลทำให้รูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ไม่แตกต่างกัน

3. สถานภาพการสมรส

กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพการสมรสต่างกัน มีผลทำให้รูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ไม่แตกต่างกัน

4. ระดับการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีผลทำให้รูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

5. อาชีพ

กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพต่างกัน มีผลทำให้รูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

6. ระดับรายได้

กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับรายได้ต่างกัน มีผลทำให้รูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

7. สถานภาพทางสังคม

กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพทางสังคมต่างกัน มีผลทำให้รูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

สมมติฐานที่ 2 ลักษณะประชากรที่แตกต่างกัน จะมีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกัน

1. เพศ

กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกัน มีผลทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ไม่แตกต่างกัน

2. อายุ

กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกัน มีผลทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

3. สถานภาพการสมรส

กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพการสมรสต่างกัน มีผลทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ไม่แตกต่างกัน

4. ระดับการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีผลทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5. อาชีพ

กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพต่างกัน มีผลทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

6. ระดับรายได้

กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับรายได้ต่างกัน มีผลทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ไม่แตกต่างกัน

7. สถานภาพทางสังคม

กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพทางสังคมต่างกัน มีผลทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 3 รูปแบบการสื่อสารจะมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมของชาวชุมชนบ้านใหม่

จากการวิจัยพบว่ารูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

อภิปรายผล

สมมติฐานที่ 1 ลักษณะประชากรที่แตกต่างกัน จะมีผลต่อรูปแบบการสื่อสารของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกัน

จากผลการวิจัยพบว่า มีทั้งส่วนที่เป็นไปตามสมมติฐาน และไม่เป็นไปตามสมมติฐานส่วนที่เป็นไปตามสมมติฐาน ได้แก่ ระดับการศึกษา ด้านอาชีพ รายได้ และสถานภาพทางสังคม มีผลทำให้รูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกัน อาจเนื่องมาจาก

ลักษณะประชากรด้านการศึกษาต่างกัน มีผลทำให้รูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกัน เนื่องจากการศึกษาในระดับประถมศึกษาจะมีการสื่อสารภายในชุมชนมากกว่าระดับปริญญาตรี เพราะชาวบ้านที่มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมส่วนมากจะประกอบอาชีพกันภายในชุมชน และมีการพูดคุยสื่อสารกันภายในชุมชนตลอดเวลา ซึ่งต่างจากชาวบ้านที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีชาวบ้านกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ภายนอกชุมชนมากกว่า ซึ่งมาจากอาชีพที่เขาทำ การสื่อสารหรือการพูดคุยกันภายในชุมชนของตนเองก็จะไม่มีเลยหรือน้อยมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชื่นกมล ทิพยกุล (2542) ศึกษาเรื่องรูปแบบการสื่อสารในสภากาแฟของประชาชนในจังหวัดตรัง พบว่า ผู้ร่วมในสภากาแฟที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีผลทำให้รูปแบบการสื่อสารในสภากาแฟของประชาชนในจังหวัดตรังแตกต่างกัน

ลักษณะประชากรด้านอาชีพต่างกัน มีผลทำให้รูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกัน ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพนักเรียน นักศึกษา นิสิต รับจ้างและลูกจ้าง จะมีการสื่อสารภายในชุมชนมากเพราะอาชีพที่เขาทำส่วนมากจะเป็นภายใน

ชุมชน นักเรียน นักศึกษา นิสิต เมื่อเลิกเรียนก็กลับมาภายในชุมชนของตน มีเวลาสื่อสารมากกว่าคนที่ประกอบอาชีพรับราชการการสื่อสารภายในชุมชนจะมีน้อยเพราะต้องไปทำงานตามที่ต่างๆ บางที่ไม่ได้อยู่ในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชื่นกมล ทิพยกุล (2542) ศึกษาเรื่องรูปแบบการสื่อสารในสภากาแฟของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ผู้ร่วมในสภากาแฟมีอาชีพต่างกัน มีผลทำให้รูปแบบการสื่อสารในสภากาแฟของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษแตกต่างกัน

ลักษณะประชากรด้านรายได้ต่างกัน มีผลทำให้รูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกัน กล่าวคือ ชาวบ้านที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท การสื่อสารจะมีมากกว่า ชาวบ้านที่มีรายได้ตั้งแต่ 10,000-20,000 บาท เนื่องจากความสัมพันธ์กับอาชีพที่ทำ รายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท ชาวบ้านจะประกอบอาชีพกันภายในชุมชน เช่นการทำอาชีพเกษตรกรรม ดังนั้นการสื่อสารภายในชุมชนของตนเองจะมีตลอดเวลา ต่างกับชาวบ้านที่มีรายได้ตั้งแต่ 10,000-20,000 บาทขึ้นไปการสื่อสารภายในชุมชนของตนเองจะน้อยลง หรือไม่มีการสื่อสารเลย เพราะอาชีพที่ชาวบ้านทำจะอยู่นอกชุมชนเสียส่วนใหญ่ เช่นอาชีพรับราชการ ครูอาจารย์ ทหาร ตำรวจ ฯลฯ หรือบริษัทของเอกชนต่างๆ การพูดคุยในชุมชนก็จะน้อยลงเพราะต้องทำงานไม่ค่อยที่จะมีเวลา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชื่นกมล ทิพยกุล (2542) ศึกษาเรื่องรูปแบบการสื่อสารในสภากาแฟของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษพบว่า ผู้ร่วมในสภากาแฟที่มีรายได้ต่างกัน มีผลทำให้รูปแบบการสื่อสารในสภากาแฟของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษแตกต่างกัน

ลักษณะประชากรด้านสถานภาพทางสังคมต่างกัน มีผลทำให้รูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกัน ชาวบ้านที่มีตำแหน่งภายในชุมชนบ้านใหม่จะมีการสื่อสารและทราบเรื่องต่างๆภายในชุมชนบ้านใหม่มากกว่าชาวบ้านที่ไม่มีตำแหน่งภายในชุมชนบ้านใหม่ เพราะว่า ชาวบ้านที่มีตำแหน่งภายในชุมชนบ้านใหม่จะต้องเป็นผู้ที่เสียสละและจะต้องมีการสื่อสารพูดคุยกับชาวบ้านภายในชุมชนบ้านใหม่ตลอดเวลา ต้องมีพื้นฐานความรู้ที่ดีจะต้องทราบเรื่องต่างๆภายในชุมชนบ้านใหม่เป็นอย่างดี เมื่อชาวบ้านเกิดมีปัญหาด้านสุขภาพเกี่ยวกับเรื่องต่างๆภายในชุมชนบ้านใหม่ก็สามารถที่จะให้คำตอบได้ ต้องมีลักษณะเป็นผู้นำชุมชนและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนในชุมชน เพราะชาวบ้านที่ไม่มีตำแหน่งภายในชุมชนจะเชื่อผู้นำชุมชนและจะมีส่วนคล้อยตามและปฏิบัติตามมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเบอร์เรลสัน ลาซาร์ลเฟลด์ และแมคฟี ได้ศึกษาและอธิบายลักษณะเฉพาะของผู้นำความคิดเห็นไว้ คือ 1. เป็นต้นแบบ (Model) ของสมาชิกในกลุ่ม เป็นผู้นำที่สมาชิกตามความคิดเห็นของเขา และเขาจะให้คำแนะนำ 2. มักจะมีสถานภาพทางสังคมสูงกว่าผู้ตามความคิด 3. ได้รับการถ่ายทอดข่าวสารที่เขาเป็นผู้นำความคิดในเรื่องนั้นซึ่งเขาเป็นผู้นำดีกว่าบุคคลอื่นๆ 4. รับสื่อมวลชนมากกว่าบุคคลอื่นๆ 5. ได้รับความรู้จากเนื้อหาของสื่อมวลชนที่เกี่ยวกับหัวข้อหรือเรื่องที่เขาได้รับอิทธิพลอยู่ดีกว่าสมาชิก 6. ใน

สถานการณ์ที่มีการเลือกตั้ง ผู้นำความคิดจะให้ความสนใจกับการเลือกตั้งมากกว่าบุคคลอื่นๆ และเขารู้สึกว่าเขามีส่วนร่วมในการเลือกตั้งมากกว่าบุคคลอื่น 7. มักจะมีการศึกษาสูงกว่าสมาชิกคนอื่น

และสอดคล้องกับงานวิจัยของ มนูเนตร โกมลทัตได้ทำการวิจัยเปรียบเทียบคุณสมบัติของ “ผู้นำโดยธรรมชาติ” หมายถึงผู้นำที่ไม่ได้รับการแต่งตั้งจากทางการแต่ได้รับการยอมรับจากผู้คนในชุมชนนั้นๆ จากการสรรหาของตำรวจตระเวนชายแดนกับประชาชนในหมู่บ้าน ที่เป็นเขตแทรกซึมคอมมิวนิสต์ ถึงอำเภอเสนาภิคม อุบลราชธานีผลการวิจัยแสดงว่า

1. ผู้นำโดยธรรมชาติ มีความเชื่อมั่นในตัวเองมากกว่าผู้ตามความคิดเห็น
2. ผู้นำโดยธรรมชาติ เข้าถึงสื่อมวลชนมากกว่าผู้ตามความคิด
3. ผู้นำโดยธรรมชาติ มีลักษณะสากลหรือลักษณะระหว่างท้องถิ่นมากกว่าผู้ตามความคิด
4. ผู้นำโดยธรรมชาติ เข้ามีส่วนร่วมในสังคมมากกว่าผู้ตามความคิด
5. ผู้นำโดยธรรมชาติ มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมมากกว่าผู้ตามความคิด
6. ผู้นำโดยธรรมชาติ มีสถานภาพทางสังคมแตกต่างไปจากผู้ตามความคิด
7. ผู้นำโดยธรรมชาติ มีทัศนคติแบบประชาธิปไตยมากกว่าผู้ตามความคิด

และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติศักดิ์ เชื้อแดง (2542) ศึกษาบทบาทของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลกับการมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่นพบว่า เจ้าหน้าที่ อบต. มีพฤติกรรมการสื่อสารต่างกัน การมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่นต่างกัน

และตัวแปรที่ไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 คือ เพศ อายุ และสถานภาพที่แตกต่างกัน ไม่มีผลทำให้รูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกัน อาจเนื่องมาจากชุมชนบ้านใหม่จะเน้นการอยู่อาศัยแบบเครือญาติ มีอะไรก็จะคอยช่วยเหลือกันมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันและมีการพึ่งพาอาศัยกันภายในชุมชนบ้านใหม่ เพศ อายุ และสถานภาพไม่มีผลอะไรที่จะทำให้การสื่อสารภายในชุมชนบ้านใหม่เปลี่ยนแปลง ชาวบ้านเพศชายและเพศหญิงมีการสื่อสารที่ไม่แตกต่างกันเพราะ ชาวบ้านอาศัยอยู่ภายในชุมชนเดียวกัน มีอายุที่ใกล้เคียงกัน การสื่อสารก็เลยคล้ายคลึงกัน อายุก็ไม่มีผลทำให้การสื่อสารแตกต่างกันเพราะเมื่ออยู่ในสถานที่เดียวกัน ชุมชนเดียวกันการสื่อสารที่พบก็ต้องมีความคล้ายคลึงกัน สถานภาพก็ไม่มีผลทำให้การสื่อสารแตกต่างกันว่าจะสมรส โสด หย่า เมื่ออาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกันจะให้อยู่ในสถานภาพไหนการสื่อสารที่พบภายในชุมชนจะต้องเจอแบบนี้ การสื่อสารที่เกิดในชุมชนบ้านใหม่นี้ชาวบ้านทุกเพศ ทุกวัย และทุกสถานภาพจะมีการสื่อสารที่คล้ายคลึงกันเมื่ออยู่ในชุมชนเดียวกันจะต้องมีการพูดคุยกันในเรื่องแบบนี้แบบนี้คล้ายคลึงกันส่วนมากมักจะเป็นเรื่องที่ชาวบ้านสนใจเหมือนกันเพราะชาวบ้านจะมีความรู้สึกสบายใจที่ได้ติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับตนมากกว่าการพูดคุยกับบุคคลที่แตกต่างจากเรา ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความสัมพันธ์ของ เดอ เฟลอร์ (De Fleur , 1970 :

124-129 อ้างใน เกศินี จุฑาวิจิตร , 2542 : 110) ซึ่งให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มมีอิทธิพลต่อการสื่อสาร เดอ เฟเลอร์ พบว่าความสัมพันธ์แบบเครือญาติมีบทบาทต่อการตัดสินใจว่าจะยอมรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบทที่มีความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและเพื่อนบ้านอย่างแน่นแฟ้น ในเรื่องลักษณะที่เหมือนหรือต่างกันของผู้ส่งสารและผู้รับสารนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ โรเจอร์ส (Rogers , 1983 : 287) ได้กล่าวไว้ว่า การสื่อสารจะมีประสิทธิภาพมากกว่าเมื่อผู้ส่งสารและผู้รับสารมีคุณลักษณะที่เหมือนกัน (Homophile) เมื่อปัจเจกบุคคลทั้งสองมีความหมาย ความเชื่อ และภาษาที่เหมือนกันก็จะทำให้การสื่อสารระหว่างบุคคลทั้งสองเกิดประสิทธิภาพในที่สุด ปัจเจกชนจะมีความรู้สึกสบายใจที่ได้ติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นมีลักษณะคล้ายคลึงกับตนมากกว่าการพูดคุยกับบุคคลที่แตกต่าง (Homophile) กับเรามาก เพราะจะต้องใช้ความพยายามอย่างมากที่จะทำการสื่อสารนั้นให้เกิดประสิทธิภาพ การสื่อสารระหว่างปัจเจกบุคคลที่มีความแตกต่าง อาจทำให้เกิดการรับรู้ที่ไม่สอดคล้องกัน

สมมติฐานที่ 2 ลักษณะประชากรที่แตกต่างกัน จะมีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกัน

จากการวิจัยพบว่า มีทั้งส่วนที่เป็นไปตามสมมติฐานและไม่เป็นไปตามสมมติฐานส่วนที่เป็นไปตามสมมติฐาน ได้แก่ อายุ การศึกษา อาชีพ และสถานภาพทางสังคมที่แตกต่างกัน มีผลทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกัน อาจเนื่องมาจากลักษณะประชากรด้านอายุที่ต่างกัน มีผลทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 15-24 ปี จะมีความสนใจทำกิจกรรมมากกว่า ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป เพราะคนในวัยนี้ต้องการพักผ่อนมากกว่าที่จะมาทำกิจกรรมไม่เหมือนกับวัยรุ่นที่ยังเป็นวัยต้องการสังคมอยู่ ต้องการเพื่อน และต้องการการยอมรับของสังคม และคนในวัยนี้การทำกิจกรรมจะคล่องแคล่วว่องไว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อริสโตเติล กล่าวว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Zoon Politikon) ไม่มีใครสามารถอยู่โดดเดี่ยวได้เป็นเวลานาน การได้เข้าร่วมอยู่ในสังคมหรือได้รับการยอมรับในสังคมเป็นแรงจูงใจที่บังคับให้บุคคลต่างๆ ขอมทำอะไรก็ได้เพียงแต่ให้สังคมยอมรับหรือคาดว่าสังคมยอมรับ

ลักษณะประชากรด้านการศึกษาที่ต่างกัน มีผลทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกัน การศึกษาในระดับประถมชาวบ้านจะมีการทำกิจกรรมภายในชุมชนมากกว่าชาวบ้านที่มีการศึกษาในระดับอื่นๆ เพราะชาวบ้านที่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา ส่วนมากจะมีอาชีพเกษตรกรซึ่งจะต้องอาศัยอยู่ภายในชุมชนบ้านใหม่ แต่ชาวบ้านที่มีการศึกษาในระดับอื่นๆ อาชีพที่ชาวบ้านกลุ่มนี้ทำส่วนมากจะอยู่นอกชุมชนบ้าน

ใหม่ ดังนั้นการเข้าร่วมและทำกิจกรรมมากกว่า ชาวบ้านที่มีการศึกษาในระดับอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ดร.อาภรณ์พันธ์ จันทร์สว่าง ได้กล่าวถึงแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาไว้ว่า “ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความหมายอย่างมหาศาลเพราะแสดงถึงการยอมรับในด้านความรู้ความสามารถและศักดิ์ศรีของคน คือประชาชนนั่นเองการพัฒนาชุมชนเชื่อมั่นในความรู้ความสามารถและศักดิ์ศรีของคนดังกล่าว เชื่อว่าคนคิดได้ด้วยตนเอง ปรับเปลี่ยนความคิดได้ ตัดสินใจได้และการกระทำการอันเป็นคุณประโยชน์ได้ถ้าเขามีโอกาส ดังนั้นการพัฒนาชุมชนนอกจากจะเห็นค่าของคนแล้วยังเตือนคนให้เห็นค่าของตัวเองด้วย”

ลักษณะประชากรด้านอาชีพที่ต่างกัน มีผลทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกัน อาชีพนักเรียน นักศึกษา นิสิต รับจ้างและลูกจ้างมีการทำกิจกรรมภายในชุมชนมากกว่า ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพรับราชการ เพราะนักเรียน นักศึกษา และนิสิต จะอาศัยอยู่ในชุมชน อาชีพรับจ้างและลูกจ้างก็จะทำอาชีพภายในชุมชนของตนเอง ดังนั้นการทำกิจกรรมก็จะมีมากกว่าอาชีพรับราชการ เพราะชาวบ้านจะต้องไปประกอบอาชีพภายนอกชุมชน ไม่มีเวลาที่จะเข้าร่วมทำกิจกรรมภายในชุมชนบ้านใหม่ และบางทีก็ไม่ได้อาศัยอยู่ประจำภายในชุมชนของตน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ดร.อาภรณ์พันธ์ จันทร์สว่าง ได้กล่าวถึงแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาไว้ว่า “ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความหมายอย่างมหาศาลเพราะแสดงถึงการยอมรับในด้านความรู้ความสามารถและศักดิ์ศรีของคน คือประชาชนนั่นเองการพัฒนาชุมชนเชื่อมั่นในความรู้ความสามารถและศักดิ์ศรีของคนดังกล่าว เชื่อว่าคนคิดได้ด้วยตนเอง ปรับเปลี่ยนความคิดได้ ตัดสินใจได้และการกระทำการอันเป็นคุณประโยชน์ได้ถ้าเขามีโอกาส ดังนั้นการพัฒนาชุมชนนอกจากจะเห็นค่าของคนแล้วยังเตือนคนให้เห็นค่าของตัวเองด้วย”

ลักษณะประชากรด้านสถานภาพทางสังคมที่ต่างกัน มีผลทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่แตกต่างกัน ชาวบ้านที่มีตำแหน่งภายในชุมชนจะมีการเข้าร่วมทำกิจกรรมมากกว่าชาวบ้านที่ไม่มีตำแหน่งภายในชุมชน เพราะชาวบ้านที่มีตำแหน่งภายในชุมชนจะต้องเป็นแบบอย่างในการเข้าร่วมทำกิจกรรมและต้องเป็นผู้นำชาวบ้านในการเข้าร่วมทำกิจกรรม ดังนั้นชาวบ้านที่มีตำแหน่งในชุมชนบ้านใหม่จะต้องมีการเข้าร่วมทำกิจกรรมทุกครั้ง และจะเป็นคนคอยดูแลการจัดทำกิจกรรมต่างๆภายในชุมชนบ้านใหม่ คอยให้คำแนะนำชาวบ้านที่มาเข้าร่วมทำกิจกรรม ชาวบ้านที่มีตำแหน่งนั้นในการเข้าร่วมทำกิจกรรมจะต้องมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับกิจกรรมนั้นๆเป็นอย่างดีเพื่อที่จะแนะนำและเชิญชวนชาวบ้านให้มาเข้าร่วมกิจกรรมได้ ต้องมีลักษณะเป็นผู้นำชาวบ้านในการเข้าร่วมทำกิจกรรมซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด

ของเบอเรลตัน ลาซาร์ลเฟลด์ และแมคฟี ได้ศึกษาและอธิบายลักษณะเฉพาะของผู้นำความคิดเห็นไว้ คือ 1. เป็นต้นแบบ (Model) ของสมาชิกในกลุ่ม เป็นผู้นำที่สมาชิกตามความคิดเห็นของเขา และเขาจะให้คำแนะนำ 2. มักจะมีสถานภาพทางสังคมสูงกว่าผู้ตามความคิด 3. ได้รับการถ่ายทอดข่าวสารที่เขาเป็นผู้นำความคิดในเรื่องนั้นซึ่งเขาเป็นผู้นำดีกว่าบุคคลอื่นๆ 4. รับสื่อมวลชนมากกว่าบุคคลอื่นๆ 5. ได้รับความรู้จากเนื้อหาของสื่อมวลชนที่เกี่ยวกับหัวข้อหรือเรื่องที่สมาชิกได้รับอิทธิพลอยู่ดีกว่าสมาชิก 6. ในสถานการณ์ที่มีการเลือกตั้ง ผู้นำความคิดจะให้ความสนใจกับการเลือกตั้งมากกว่าบุคคลอื่นๆ และเขารู้สึกว่าเขามีส่วนร่วมในการเลือกตั้งมากกว่าบุคคลอื่น 7. มักจะมีการศึกษาสูงกว่าสมาชิกคนอื่น

และสอดคล้องกับงานวิจัยของ มนูเนตร โกมลทัต ได้ทำการวิจัยเปรียบเทียบคุณสมบัติของ “ผู้นำโดยธรรมชาติ” หมายถึงผู้นำที่ไม่ได้รับการแต่งตั้งจากทางการแต่ได้รับการยอมรับจากผู้คนในชุมชนนั้นๆ จากการสรรหาของตำรวจตระเวนชายแดนกับประชาชนในหมู่บ้าน ที่เป็นเขตแทรกซึมคอมมิวนิสต์ กิ่งอำเภอเสนานิคม อุบลราชธานีผลการวิจัยแสดงว่า

1. ผู้นำโดยธรรมชาติ มีความเชื่อมั่นในตัวเองมากกว่าผู้ตามความคิดเห็น
2. ผู้นำโดยธรรมชาติ เข้าถึงสื่อมวลชนมากกว่าผู้ตามความคิด
3. ผู้นำโดยธรรมชาติ มีลักษณะสากลหรือลักษณะระหว่างท้องถิ่นมากกว่าผู้ตามความคิด
4. ผู้นำโดยธรรมชาติ เข้ามีส่วนร่วมในสังคมมากกว่าผู้ตามความคิด
5. ผู้นำโดยธรรมชาติ มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมมากกว่าผู้ตามความคิด
6. ผู้นำโดยธรรมชาติ มีสถานภาพทางสังคมแตกต่างไปจากผู้ตามความคิด
7. ผู้นำโดยธรรมชาติ มีทัศนคติแบบประชาธิปไตยมากกว่าผู้ตามความคิด

และค้นพบว่าไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 ได้แก่ เพศ สถานภาพ และรายได้ไม่มีผลทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งแตกต่างกัน อาจเนื่องมาจาก ชาวชุมชนบ้านใหม่จะมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน จะเน้นการอยู่อาศัยแบบเครือญาติ มีการอยู่อาศัยกันเป็นกลุ่มดังนั้นการเข้าร่วมทำกิจกรรมก็จะทำกันเป็นกลุ่มจึงทำให้มีการเข้าร่วมทำกิจกรรมไม่แตกต่างกันจะมีความสอดคล้องคล้ายคลึงกัน เพศชาย และเพศหญิง สถานภาพ และรายได้จะมีการเข้าร่วมทำกิจกรรมที่เหมือนกันเพราะอาศัยในชุมชนเดียวกันการทำกิจกรรมจะไม่มี ความแตกต่าง จะต้องมีการเข้าร่วมทำกิจกรรมอย่างนี้อยู่แล้ว สถานภาพไม่ว่าจะ โสด สมรส หย่า ก็ไม่ส่งผลต่อการเข้าร่วมทำกิจกรรมของชาวชุมชนบ้านใหม่ ไม่ว่าจะมีสถานภาพใดสามารถทำกิจกรรมภายในชุมชนบ้านใหม่ได้หมดโดยไม่มีความแตกต่างและด้วยความสมัครใจที่จะเข้าร่วมทำกิจกรรม รายได้จะอยู่ที่ระดับไหนความสามารถในการเข้าร่วมทำกิจกรรมมีเหมือนกัน คนที่มีรายได้ น้อยมีความเท่าเทียมในการเข้าร่วมทำกิจกรรมได้เหมือนกับคนที่มียาได้มาก ซึ่งสอดคล้องกับ

แนวคิดของ เฮย์ (Hay) ได้ให้คำนิยามการเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมว่า “เป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจ ในลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อกลุ่มคนและระหว่างกลุ่มต่อกลุ่ม ซึ่งเป็นส่วนประกอบของกิจกรรมของกลุ่มนั้นๆ ซึ่งอาจจะเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้” และยังคงสอดคล้องกับแนวคิดของ เดวิส (Davis , 1972 : 136) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการบรรลุจุดหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย และยังคงสอดคล้องกับแนวคิดของ กาญจนา แก้วเทพ กล่าวถึงชุมชนว่า “ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตเดียวกันมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน มีฐานะและอาชีพที่คล้ายคลึงกัน มีลักษณะการใช้ชีวิตร่วมกันมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตั้งแต่ระดับครอบครัวไปสู่ระดับเครือญาติจนถึงระดับหมู่บ้าน และระดับเกินหมู่บ้าน และผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีความรู้สึกเป็นคนชุมชนเดียวกัน นอกจากนี้ยังคงมีการดำรงรักษาคุณค่าและมรดกทางวัฒนธรรมและศาสนา ถ่ายทอดไปยังลูกหลานอีกด้วย” และยังคงสอดคล้องกับงานวิจัยของ นดา คำวิหิเลิศ (2542) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนในชุมชนบ้านครัว กรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนในชุมชนบ้านครัวมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง โดยไม่ขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน สถานภาพในการครอบครองที่อยู่อาศัย และสถานภาพในชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่า มีสาเหตุอื่นๆ ที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนคือ ประชาชนมีความรักและผูกพันกับชุมชน ต้องการให้ชุมชนของตนพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น ส่วนสาเหตุที่ทำให้ประชาชนไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน คือ การไม่เห็นประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ การไม่มีเวลาร่วมกิจกรรม เป็นต้น

สมมติฐานที่ 3 รูปแบบการสื่อสารจะมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมของชาวชุมชนบ้านใหม่

จากผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการสื่อสารของชาวชุมชนบ้านใหม่ มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมของชาวชุมชนบ้านใหม่ เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3 เพราะชาวบ้านที่มีการสื่อสารภายในชุมชนบ้านใหม่มาก ก็จะชอบเข้าสังคมและมีความต้องการทางด้านสังคม ชอบร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ให้ชุมชนกับสังคม เพื่อภาพพจน์และต้องการที่จะมีเพื่อน เพราะมนุษย์เราไม่สามารถที่จะอยู่โดดเดี่ยวได้จะต้องมีความสัมพันธ์ต่อกัน ในฐานะเพื่อน คนรู้ใจ ความสัมพันธ์ต่อผู้มีพระคุณ คนใกล้ชิด ดังนั้นเมื่อชาวบ้านกลุ่มหนึ่งมีการสื่อสารพูดคุยกันมาก การเข้าร่วมทำกิจกรรมก็จะมีการตามไปด้วยเพราะมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม และกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในชุมชนบ้านใหม่ก็เป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านให้ความสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกศินี จุฑาวิจิตร

(2542 : 162-163) กล่าวถึงสื่อกิจกรรมไว้ว่า การจัดนิทรรศการ การจัดประกวด การจัดขบวนแห่ การจัดรถเคลื่อนที่ การจัดสนทนากลุ่ม การจัดรายการพิเศษทางวิทยุหรือโทรทัศน์ การจัดวันและสัปดาห์พิเศษ การพบปะและการประชุม เป็นต้น ลักษณะสำคัญของการใช้สื่อกิจกรรมเป็นสื่อเฉพาะกิจเพื่อการพัฒนา ได้แก่ การเลือกกิจกรรมที่กลุ่มเป้าหมายสนใจโดยเน้นให้กลุ่มเป้าหมาย และผู้ที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมได้รับทั้งสารตามวัตถุประสงค์ และความบันเทิงไปพร้อมกัน นอกจากนี้แล้วกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของกลุ่มเป้าหมายด้วย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. จากการวิจัยพบว่า การสื่อสารของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับปานกลางเป็นส่วนมาก กลุ่มตัวอย่างมีรูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งจากการได้รับบัตรเชิญให้ไปร่วมงาน งานแต่งงาน งานบวชงาน งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่และงานศพมากที่สุด ฉะนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องกับภายในชุมชนบ้านใหม่ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่ อบต. และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ภายในชุมชนบ้านใหม่มีความสัมพันธ์ในการสื่อสารเพิ่มมากขึ้น เช่น มีการจัดร่วมประชุมสัมมนา พบปะพูดคุยถามเรื่องต่างๆเกี่ยวกับชาวบ้าน เช่นเรื่องส่วนตัว การประกอบอาชีพ และเรื่องต่างๆภายในชุมชนบ้านใหม่ให้มากขึ้น เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน และทราบถึงปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นภายในชุมชนบ้านใหม่เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนบ้านใหม่มากยิ่งขึ้นต่อไป

2. จากการวิจัยพบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับปานกลางเป็นส่วนมาก กลุ่มตัวอย่างมีการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวชุมชนบ้านใหม่จากการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่นการเลือกตั้งมากที่สุด ฉะนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องกับภายในชุมชนบ้านใหม่ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่ อบต. และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ภายในชุมชนบ้านใหม่มีรูปแบบกิจกรรมเพิ่มมากขึ้นภายในชุมชนบ้านใหม่ เช่น อาจจะมีการประกวดบ่อยมากขึ้นหรือเพิ่มการประกวดในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการเลี้ยงสัตว์ ภายในชุมชนบ้านใหม่เพื่อที่ชาวบ้านจะได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการประกวดเพิ่มมากขึ้นหรือมีการอบรมให้ความรู้ด้านอาชีพต่าง ๆ เพิ่มขึ้นเพื่อเป็นความรู้ในการประกอบอาชีพภายในชุมชน สร้างความสัมพันธ์ให้กับชาวบ้าน และเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชนบ้านใหม่เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนบ้านใหม่มากยิ่งขึ้นต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการทำวิจัยเรื่องการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เป็นชาวชุมชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทราชุมชนเดียว ดังนั้นในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรจะศึกษาชุมชนอื่นด้วย ว่าในชุมชนของเขามีการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างไรจึงเป็นชุมชนอยู่มาได้จนถึงปัจจุบันนี้ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนปรับปรุงภายในชุมชนนั้นๆให้ดีขึ้นต่อไป
2. เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาตัวแปรด้านรูปแบบการสื่อสารและการเข้าร่วมกิจกรรม จึงควรศึกษาปัจจัยอื่นๆ ด้วย เพื่อที่คำถามจะได้ครอบคลุม และผู้วิจัยจะได้ทราบเรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนนั้นมากขึ้น เช่น การวัดทัศนคติ การวัดพฤติกรรม และการวัดความรู้เกี่ยวกับแนวคิดการสร้างชุมชนเข้มแข็งของประชาชน เพื่อนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งต่อไป
3. ควรใช้วิจัยเชิงคุณภาพควบคู่ไปด้วยในการทำวิจัยครั้งต่อไปเป็นการสัมภาษณ์บุคคลที่มีบทบาทในชุมชน หรือประชากรในชุมชนเพื่อที่เราจะได้เข้าใจปัญหาอุปสรรค วิธีการดำเนินชีวิต และความเป็นชุมชนเข้มแข็งมากขึ้น
4. ควรจะมีการศึกษาระหว่างชุมชน 2 ชุมชนขึ้นไป ก่อนที่จะมีการดำเนินงานวิจัย เพื่อที่จะได้ทราบความเข้มแข็งของชุมชนนั้นๆ ก่อนการทำวิจัย

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. มองสื่อใหม่ มองสังคมใหม่. กรุงเทพฯ : บริษัท เอคส์เพรส โพรดักส์ จำกัด, 2543.
- กาญจนา แก้วเทพ. สื่อเพื่อชุมชน การประมวลองค์ความรู้. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- จุมพล รอดคำดี. สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- ชูชัย ศุภวงศ์. แนวคิด พัฒนาการ และข้อพิจารณาเกี่ยวกับประชาสังคมไทย ในชูชัย ศุภวงศ์ และบุตรี คาดการณ์ไกล (บรรณาธิการ), ประชาสังคมทรรศนะนักคิดในสังคมไทย (หน้า162-184). กรุงเทพฯ : มติชน, 2540.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. “การศึกษาเพื่อฟื้นฟูศักยภาพของชุมชน”, ทิศทางหมู่บ้านไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หมู่บ้าน, 2531.
- ประมะ สตะเวทิน. หลักนิเทศศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดการพิมพ์, 2533.
- ประเวศ วะสี. เศรษฐกิจพอเพียงและประชาคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน, 2542.
- พีระพงษ์ สุดประเสริฐ. การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการศึกษานอกระบบ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, 2544.
- รจิตร์ เข้มศักดิ์สิทธิ์. การสื่อสารและการสร้างประชาคมหมู่บ้านปลอดยาเสพติดในพื้นที่ทุ่งครุ. วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบริหารศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- เวทีณี สตะเวทิน. การสื่อสารในการจัดการประชาคมบางลำพู. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- โคจิวิจน์ บุญประดิษฐ์. กลยุทธ์การสื่อสารของชุมชนบ้านครัวในการสร้างความเข้มแข็งภายในชุมชนในกรณีพิพาทโครงการก่อสร้างถนนรวมและกระจายการจราจร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- ลำแพน จอมเมือง. บทบาทของธุรกิจชุมชนที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน : กรณีศึกษาตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2540.
- สุดใจ ตระกูลสุขชัย. ประวัติศาสตร์เมืองฉะเชิงเทรา. ฉะเชิงเทรา : เอ็มเอ็น คอมพิวเตอร์, 2543.

เสน่ห์ จามริก. ชุมชนไทยภายใต้กระแสโลกภิวัตน์. ในเอกสารประกอบการประชุมประจำปีว่าด้วยเรื่องชุมชนครั้งที่ 1 “ชุมชนไทยท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง” วันที่ 30-31 พฤษภาคม 2543 ณ อาคารเฉลิมพระบารมี 50 ปี ซอยศูนย์วิจัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่. ข้อมูลประชากรในชุมชนบ้านใหม่. ฉะเชิงเทรา : องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่, 2546.

อินเทอร์เน็ต. [ออนไลน์] : <http://www.tourthai.com/Chachoensao> ค้นพบเมื่อวันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2546.

อรวรรณ ปิลาพันธ์โอวาท. การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

อรวรรณ ศิริสวัสดิ์. การสื่อสารเพื่อสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุ. จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาพาณิชยศาสตร์และการสื่อสารการตลาด บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

อรทัย เวชภูมิ. พฤติกรรมกรเปิดรับข่าวสาร กับค่านิยมที่เอื้อต่อการพัฒนาของประชาชนในชุมชนแออัด. เขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

ภาคผนวก

แบบสอบถาม

เรื่อง การสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาวมุขชนบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
คำชี้แจง แบบสอบถามชุดนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิชาการวิจัยเพื่อการประชาสัมพันธ์หลักสูตร
นิเทศศาสตร์บัณฑิต จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงโดยผลที่ได้จะ
นำไปใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น โดยแบบสอบถามนี้ได้แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ส่วนที่ 2 รูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง

ส่วนที่ 3 การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน () ที่ตรงกับคำตอบของท่านและตอบคำถามลงในช่องว่าง

1. เพศ

() 1. ชาย

() 2. หญิง

2. อายุ

() 1. 15-24 ปี

() 2. 25-34 ปี

() 3. 35-44 ปี

() 4. 45-54 ปี

() 5. 55-64 ปี

() 6. 65 ปีขึ้นไป

3. สถานภาพการสมรส

() 1. โสด

() 2. สมรส

() 3. หย่า

() 4. คู่สมรสเสียชีวิต

() 5. แยกกันอยู่

4. ระดับการศึกษา

() 1. ประถมศึกษา

() 2. มัธยมศึกษาตอนต้น

() 3. มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.

() 4. ปวส./อนุปริญญา

() 5.ปริญญาตรี

() 6. สูงกว่าปริญญาตรี

5. อาชีพ

() 1. นักเรียน/นิสิต/นักศึกษา

() 2. รับราชการ

() 3. เกษตรกร

() 4. ค้าขาย

() 5. พนักงานบริษัท/ห้างร้าน

() 6. รับจ้าง/ลูกจ้าง

() 7. แม่บ้าน/พ่อบ้าน

() 8. อื่นๆ ระบุ.....

6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

() 1. ไม่มีรายได้

() 2. ต่ำกว่า 5,000 บาท

() 3. 5,000-10,000 บาท

() 4. 10,000-20,000 บาท

() 5. 20,000-30,000 บาท

() 6. 30,000 บาทขึ้นไป

7. สถานภาพทางสังคม

() มีตำแหน่งในชุมชน เช่น กำนัน เจ้าหน้าที่ อบต. ผู้ใหญ่บ้าน

() ไม่มีตำแหน่งในชุมชน

ส่วนที่ 2 รูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง
โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง

ท่านเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารต่อไปนี้บ่อยแค่ไหน	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ท่านพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน					
2. ท่านมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันภายในร้านค้า ชุมชน					
3. ท่านใช้สภากาแฟในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน					
4. ท่านมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันภายในร้าน เสริมสวยของชุมชน					
5. ท่านเข้าร่วมการประชุมประชาคมของชุมชนเพื่อพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน					
6. ท่านรับฟังเสียงตามสายภายในชุมชน					
7. ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการแสดงและจัดนิทรรศการต่างๆ ภายในชุมชน					
8. ท่านมีการจับกลุ่มพูดคุยกันหลังเลิกงาน ในตอนเย็น					
9. ท่านใช้โทรศัพท์ในการติดต่อพูดคุยกัน					
10. ท่านใช้เวทีกิจกรรมทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อเชื่อม ความสัมพันธ์					
11. ท่านได้รับทราบข้อมูลและข่าวสาร ในชุมชนจาก					
- แผ่นพับ					
- ใบปลิว					
- จดหมายข่าว					
- จดหมายเวียน					
- ป้ายผ้า					
- ป้ายไม้อัด					
12. ท่านได้รับบัตรเชิญให้ไปร่วมงาน เช่น งานแต่งงาน งาน บวชนาค งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ และงานศพ					
13. เมื่อท่านเกิดความเครียดในเรื่องต่างๆ ท่านจะผ่อนคลาย ความเครียดด้วยการพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้าน					
14. เมื่อท่านเกิดปัญหาต่างๆ ที่ไม่เข้าใจท่านจะถามกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือเพื่อนบ้าน					
15. ท่านใช้วัดในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเนื่อง ในวันสำคัญและ โอกาสพิเศษต่าง ๆ					

ส่วนที่ 3 การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง

ท่านเข้าร่วมกิจกรรมต่อไปนี้บ่อยแค่ไหน	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ท่านมีส่วนร่วมมือในการจัดกิจกรรมในชุมชนบ้านใหม่					
2. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร การทำบุญทอดกฐิน ทอดผ้าป่า การสวดภาณยักษ์ และการเวียนเทียน					
3. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง					
4. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมด้านสุขภาพและอนามัย เช่น รมณรงค์เรื่องป้องกันขุงลาย การป้องกันโรคโปลิโอ และการออกกำลังกาย ฯลฯ					
5. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาด้านสภาพแวดล้อม เช่น การถางหญ้าริมถนน การขุดลอกคูคลอง และการช่วยกันรักษาความสะอาดภายในชุมชน ฯลฯ					
6. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมการแข่งขันกีฬา เช่น การแข่งขันฟุตบอล และตะกร้อ และกีฬาภายในชุมชน					
7. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมการบริจาคต่างๆ เช่น การบริจาคโลหิต การบริจาคเงิน การบริจาคหนังสือ และการบริจาคเสื้อผ้า					
8. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาและโอกาสพิเศษต่างๆ เช่น วันมาฆบูชา วันสงกรานต์ และวันเฉลิมพระชนม์พรรษา ฯลฯ					
9. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมโครงการของรัฐบาล เช่น กองทุนหมู่บ้าน โครงการเล็กจน โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค และจัดตั้งยาเสพติด					
10. ท่านเข้าร่วมการอบรมให้ความรู้ด้านอาชีพ เช่น การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ การทำอาหารและขนม การเย็บผ้า และเสริมสวย					
11. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมการประกวด เช่น การทำอาหารและขนม การประกวดกระทงในวันลอยกระทง ฯลฯ					
12. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมด้านการประหยัดพลังงาน เช่น การประหยัดน้ำ การประหยัดไฟ และการประหยัดน้ำมัน					
13. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมการออมทรัพย์ เช่น การฝากเงินกับธนาคาร					

ขอขอบคุณในความร่วมมือ

24.

กรมการช่าง - กรมการช่าง

ตำบลบางช้าง

ตำบลบางแก้ว

วัดบางแก้ว
วัดบางช้าง

บ.1

บ.3

บ.5

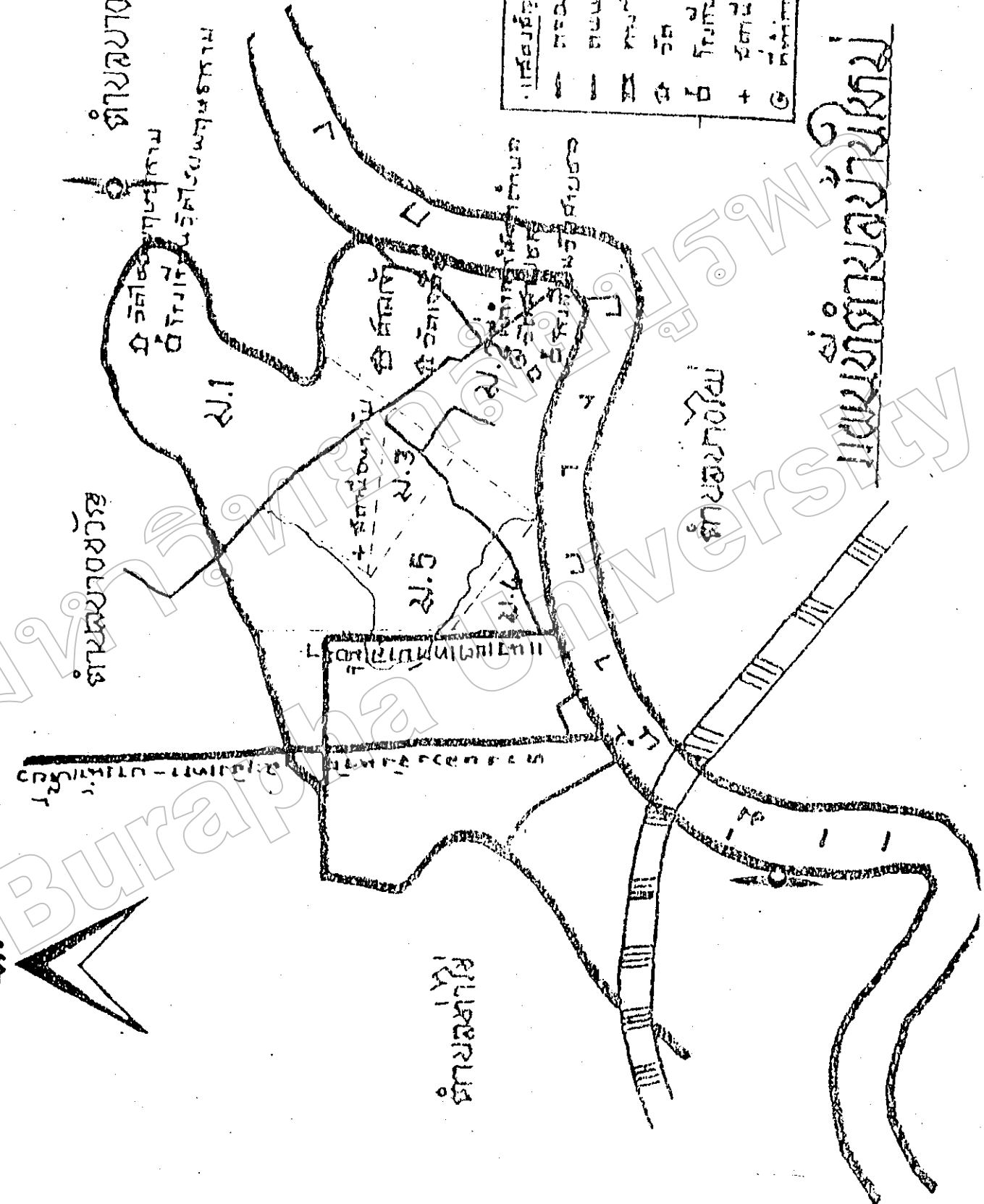
บ.6

ตำบลบาง

ตำบลบาง

กรมการช่าง

—	เส้นเขตตำบล
—	ถนน, รางรถไฟ
—	คลอง
—	คลองน้ำ
—	วัด
—	โรงเรียน
+	จุดที่ตั้งชุมชน
⊙	ที่ตั้งศาลากลาง

ค้นหาข้อมูล

ผลิตภัณฑ์

Go

- ข้อมูลทั่วไป
- การคมนาคม
- การเมือง / บริหาร
- ชนชน / กลุ่มชน
- สุขภาพ
- ธุรกิจมาตกลาง / ขนาดถนน
- ผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ
- ท่องเที่ยว
- โรงแรม / ร้านอาหาร
- ประกาศ / เว็บบอร์ด

ข้อมูลทั่วไป

ประวัติความเป็นมา :

ประมาณ 200 ปี ประชาชนได้มาตั้งบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำบางปะกง และได้เกิดไฟไหม้ ชาวบ้านจึงได้สร้างบ้านเรือนขึ้นใหม่ และได้ตั้งตำบลขึ้นมา เป็นตำบลบ้านใหม่

สภาพทั่วไปของตำบล :

มี 5 หมู่บ้าน สภาพเป็นที่ราบลุ่มมี แม่น้ำบางปะกงไหลผ่าน เหมาะแก่การทำเกษตรเพาะปลูกพืช

อาณาเขตตำบล :

ทิศเหนือ จรดตำบลบางแก้ว อ.เมืองฯ จ.ฉะเชิงเทรา
 ทิศใต้ จรดตำบลบางดินเบ็ด อ.เมืองฯ จ.ฉะเชิงเทรา
 ทิศตะวันออก จรดตำบลบางไผ่ อ.เมืองฯ จ.ฉะเชิงเทรา
 ทิศตะวันตก จรดตำบลบางขวัญ อ.เมืองฯ จ.ฉะเชิงเทรา

จำนวนประชากรของตำบล :

จำนวนประชากร ประชากรทั้งสิ้น 1,732 คน ชาย 815 คน หญิง 917 คน

ข้อมูลอาชีพของตำบล :

อาชีพหลัก ทำสวน/ทำไร่/รับจ้าง
 อาชีพเสริม เลี้ยงปลา กัด

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล :

- 1) ที่ทำการ อบต.
- 2) วัดสายชล
- 3) วัดเจดีย์
- 4) วัดสัมปทวน(วัดไชยพศุฉาราม)
- 5) สถานีอนามัย
- 6) โรงเรียนวัดสายชลรังษี
- 7) ศาลเจ้าไต้เขี่ยญี่ปุ่นใจ

โครงสร้างการบริหารของ อบต.

0. สำนักงาน อบต.บ้านใหม่
 โทร. 038-856694

1. นายชัยวัฒน์ เป้าเปี่ยมทรัพย์
 โทร. 01-8633445

2. นายจิระเดช สงขวิวัฒน์

3. นายณรงค์ฤทธิ์ พงษ์ทองคำ

ประธานกรรมการบริหาร

กรรมการบริหาร

กรรมการบริหาร

ข้อมูลรายชื่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

1. นายรงค์ คงเจริญ
 โทร. 038-816028

2. นายสุพจน์ สิงห์ภิรมย์

3. นายระเด่น บุตรรัมย์
 โทร. 038-856737

กำนันและผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 บ้านสายชล

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3

บ้านสัมปทวนใน

บ้านท่าประดู่

5. นางศิริวงศ์ ยุทธนาร
โทร. 09-9808609

5. นายสุโชค ธงทองทิพย์

ผู้ใหญบ้านหมู่ที่ 5

บ้านคลองบางทอง

ผู้ใหญบ้านหมู่ที่ 4

บ้านโรงสีบริษัทจังหวัด

กลุ่มเลี้ยงปลากัดและปลาสวยงาม

สถานที่ตั้ง : 19 บ้านท่าประดู่ หมู่ที่ 3 ต.บ้านใหม่ อ.
เมืองฯ จ.ฉะเชิงเทรา

ผู้นำชุมชนและกลุ่ม : นายมณฑล ต้นอ่วม

โทร : 038-814349

e-mail : edchachoengsao@se-ed.net

รายการผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ

ปลากัดและปลาสวยงาม

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University